

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YAŞANABİLİR ŞEHİR KAPSAMINDA AÇIK REKREASYON
ALANLARININ CBS İLE ANALİZİ: ADAPAZARI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gözde YANIK

Enstitü Anabilim Dalı : Coğrafya

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zerrin KARAKUZULU

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

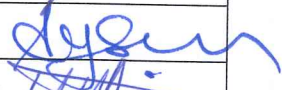
**YAŞANABİLİR ŞEHİR KAPSAMINDA AÇIK REKREASYON
ALANLARININ CBS İLE ANALİZİ: ADAPAZARI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gözde YANIK

Enstitü Anabilim Dalı : Coğrafya

“Bu tez 31.05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Ferit KADAKUMLU	BASARILI	
Dr. Öğr. Üy. Ayşe NURHAN	BASARILI	
Dr. Öğr. Üy. Mehmet KAGMAZ	BASARILI	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
--	---	-------------

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Gözde Yanık
Öğrenci Numarası	:	Y166027006
Enstitü Anabilim Dalı	:	Coğrafya
Enstitü Bilim Dalı	:	Coğrafya
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Yaşanabilir Şehir Kapsamında Açık Rekreasyon Alanların CBS ile Analizi/Adapazarı Örneği
Benzerlik Oranı	:	%19

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

09.05/2019

Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....

Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Zerrin KARAKUZULU

Tarih: 09.05.2019

İmza:

☒ KABUL EDİLMİŞTİR☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Çalışma süresince ve eğitim hayatım boyunca, maddi, manevi desteklerinden, engin bilgileriyle bana kattıklarından ve her daim yoluma ışık tutmalarından ötürü değerli hocalarım Doç. Dr. Zerrin Karakuzulu'ya, Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Kaçmaz'a, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih Döker'e ve diğer tüm hocalarıma can-ı gönülden teşekkür ederim.

Hayatım boyunca yanımda olan desteklerini tek bir an bile benden esirgemeyen bana dayanma gücü veren babama, anneme, kardeşlerime ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Laboratuvar çalışmalarında ve bu tez çalışmamda yardımlarından dolayı hocalarım ve mesai arkadaşım Musa ULAŞ 'a ve Can ERGİN'e teşekkür ederim.

Her koşulda yanımda olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bana inanan ve güvenen, benim için çok değerli olan Burak ESER'e teşekkür ederim. Dostluğuyla bana güç veren Serkan KARADAĞ'a teşekkür ederim. Ayrıca ismini sayamadığım tüm arkadaşlarıma, dostlarıma ve tüm öğrencilerime çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF LİSTESİ.....	iii
TABLO LİSTESİ	iv
HARİTA LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
SUMMARY.....	vi

GİRİŞ..	1
---------------	---

BÖLÜM 1. YAŞANABİLİR ŞEHİR VE REKREASYON	5
---	----------

1.1. Yaşanabilir Şehir Kavramının Ortaya Çıkışı	5
1.1.1. Yaşanabilirlik Kavramı	7
1.2. Rekreasyon Kavramı	12
1.2.1. Dünyada Rekreasyonun Gelişimi.....	13
1.2.2. Türkiye’de Rekreasyon Gelişimi	16
1.3. Rekreasyona İhtiyaç Duyulma Sebepleri	17
1.4. Rekreasyonun Sınıflandırılması	19
1.5. Rekreasyon Faaliyet Alanları ve Katılımı Etkileyen Etkenler	21
1.6. Rekreasyon ve Çevre İlişkisi.....	23
1.7. Rekreasyon Alanlarında Açık-Yeşil Alanların Önemi	30

BÖLÜM 2. ARAŞTIRMA SAHASI VE ANALİZLER	36
---	-----------

2.1. Araştırma Sahası ve Yakın Çevresinin Coğrafi Özellikleri.....	36
2.2. Adapazarı Şehri Genel Özellikleri	38
2.2.1. Adapazarı İlçesi İmar Durumu ve Doku Analizi.....	44
2.3. Serdivan İlçe Özellikleri	53
2.3.1. Serdivan İmar Durumu ve Doku Analizi	57
2.4. Arifiye İlçe Özellikleri	64
2.4.1. Arifiye İmar Durumu ve Doku Analizi	67
2.5. Erenler İlçe Özellikleri.....	73
2.5.1. Erenler İmar Durumu ve Doku Analizi.....	76

BÖLÜM 3. BULGULAR.....	81
-------------------------------	-----------

SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA.....	89
ÖZGEÇMİŞ.....	97

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Bisiklet Vadisi'nin Planından Bir Görüntü	45
Fotoğraf 2: Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı.....	46
Fotoğraf 3: Kent Park	47
Fotoğraf 4: Orman Park	48
Fotoğraf 5: Sakarya Atatürk Stadyumu	48
Fotoğraf 6: Karaman/Hayberk At Çiftliği.....	49
Fotoğraf 7: Kent Meydanından Bir Görüntü	50
Fotoğraf 8: Serdivan Yamaç Paraşütü Faaliyetlerinden Bir Görüntü	59
Fotoğraf 9: Serdivan Gölpark	60
Fotoğraf 10: Keyifli Bahçe	61
Fotoğraf 11: Nehirland Country Club.....	68
Fotoğraf 12: Arifiye Gölbaşı Park	69
Fotoğraf 13: Mollaköy Göletleri.....	70
Fotoğraf 14: Arifiye İl Ormanı Mesire Alanı.....	71
Fotoğraf 15: Erenler'in Halısalarından Bir Görüntü	78
Fotoğraf 16: Sakarya Park	78
Fotoğraf 17: Erenler Masal Park.....	79

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 10. Kalkınma Planı Ön Raporu	8
Tablo 2: Avrupa Birliği Bazı Kentlerinde Kişi Başına Düşen Açık Yeşil Alan Değerleri	32
Tablo 3: Kentsel Açık-Yesil Alanların Sınıflandırılması	33
Tablo 4: Milli Rekreasyon Ve Park Kurulu Park Standartları	34
Tablo 5: Kent İçindeki Park Alanlarının Büyüklükleri İle İlgili Rakamlar	35
Tablo 6: İlçelere Göre Sakarya Nüfusu	39
Tablo 7: İlçelere Göre Yeşil Alanları Büyüklük ve Kişi Başına Düşen Rekreasyon Alan	84

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Çalışma Alanı Yükselti Haritası	36
Harita 2: Çalışma Alanı Lokasyon Haritası	39
Harita 3: Çalışma Alanı Nüfus Yoğunluk Haritası	40
Harita 4 : Adapazarı Mahalle Sınırları Haritası	43
Harita 5: Adapazarı Doku Analizi Haritası	52
Harita 6: Serdivan Mahalle Sınırları Haritası	56
Harita 7: Serdivan Doku Analizi Haritası	63
Harita 8: Arifiye Mahalle Sınırları Haritası	66
Harita 9: Arifiye Doku Analizi Haritası	72
Harita 10: Erenler Mahalle Sınırları Haritası	75
Harita 11: Erenler Doku Analizi Haritası	80
Harita 12: Çalışma Alanı Doku Analizi ve Arazi Kullanımı Değerlendirmesi	83

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Yaşanabilir Şehir Kapsamında Açık Rekreasyon Alanlarının Cbs İle Analizi: Adapazarı Örneği			
Tezin Yazarı: GözdeYANIK		Danışman: Doç. Dr. Zerrin KARAKUZULU	
Kabul Tarihi: 10.05.2019		Sayfa Sayısı: vi (ön bölüm) + 98 (tez)	
Anabilim Dalı: Coğrafya			
Nüfusun hızla şehirlere akın ettiği günümüz dünyasında, yaşanabilir şehir kavramı gittikçe önem ve değer kazanan meselelerden biri haline gelmeye başlamıştır. Yaşanabilir şehirleri insanın sağlıklı ve onurlu yaşadığı mekânlar olarak nitelemek mümkündür. Şehirlerin yaşanabilirliği için öne çıkan temel vurgular ise; şehrsel ihtiyaçlar ve standartlar, refah, çevresel tehditler ve bozulma gibi kavramlar olmakla birlikte günümüzde şehirler yalnızca ekonomik açıdan değil aynı zamanda sosyal ve toplumsal imkânlar açısından da gelişmiş olanaklara sahip olmalıdır. Hızlı şehirleşmenin olağan bir sonucu olarak ortaya çıkan problemlerden biri de şehrsel alanda yaşayan insanların açık yeşil/rekreasyonel alan ihtiyacıdır. Çünkü betonlaşan kentlerde yaşayan insanlar kendilerine ayırdıkları vakti daha özel yaşamak istemektedir. Bu da yeşile ve rekreasyon alanlarına olan duyarlılığı ortaya çıkarmaktadır. Çevre, sağlık, kültür gibi konularda önemli işlevleri olan rekreasyon alanları, üzerinde önemle ve özenle durulması gereken konular arasındadır. Günümüzde insanların bu ihtiyaçlarının farkına varılarak daha yeşil şehirler adına çalışmalar ve projeler yürütülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla, yerel yönetimler artık daha çevreci şehirler planlanmayı öncelik edinmektedirler. Bu çalışmada da “yaşanabilir şehir” kavramı kapsamında Adapazarı’nın mevcut durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Coğrafi Bilgi Sistemleri de kullanılarak, amaca uygun analizler yapılmış ve haritalar hazırlanmıştır. Çalışma sahasını oluşturan Adapazarı şehri, Sakarya ilinin merkez ilçesidir ve Serdivan, Arifiye, Erenler ve Adapazarı olmak üzere 4 metropol semt ilçesinden oluşmaktadır. Adapazarı elverişli iklim koşulları nedeni ile yeşil alan ve doğal olarak açık rekreasyon alanları konusunda şanslı şehirlerden biridir. Ancak şehirleşmenin ve nüfus artışının çok hızlı olduğu Adapazarı’nda mevcut rekreasyon alanları tehdit altında olabilir ya da yetersiz kalabilir. Oysaki şehirlerdeki kamuya açık bu mekânlar halk sağlığı, yaşlılar, çocuklar, dar gelirli vatandaşlar, çevre ve hava kalitesi açısından büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla yaşanabilir şehirlerde bu alanların sürdürülebilir şekilde planlanması gerekmektedir. Yapılan bu çalışmanın yerel yönetimlerin yapacakları planlamalar için altlık veri oluşturması ümit edilmektedir.			
Anahtar Kelimeler: Yaşanabilir şehirler, Açık-Yeşil alan, Rekreasyon alanları, Coğrafi bilgi sistemleri, Sakarya			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Recreation In The Of Livining City Analysis Of The Fields With Cbs / Case Of Adapazari			
Author of Thesis: Gözde YANIK		Supervisor: Assoc. Prof. Zerrin KARAKUZULU	
Accepted Date: 10.05.2019		Nu of Pages: vi (pre text) + 98 (main body)	
Department: Geography			
In today's world, where the population rapidly flows into cities, the concept of livable city is one of the issues of increasing importance and value. It is possible to qualify viable cities as places where people live healthy and honorable. The main emphasis on the viability of cities is; Although urban requirements and standards are concepts such as prosperity, environmental threats and deterioration, nowadays cities should have advanced opportunities not only in terms of economy but also in terms of social and social opportunities. One of the problems that arise as a common result of rapid urbanization is the need for light green / recreational space for people living in urban areas. Because the people living in the concrete cities want to live the time they devote to themselves, which raises the sensitivity to green and recreation areas. Recreation areas, which have important functions on environment, health and culture, are among the issues that need to be paid attention and attention. Today, by realizing these needs of people, works and projects have been started to be carried out on behalf of more green cities. Therefore, local governments are now taking priority to planning more green cities. In this study, the current situation of Adapazari was tried to be determined within the concept of edil liveable city Bu. By using Geographical Information Systems, appropriate analysis and maps were prepared. The city of Adapazari, which forms the study area, is the central district of Sakarya and consists of 4 metropolitan district districts, including Serdivan, Arifiye, Erenler and Adapazari. Adapazari is one of the fortunate cities in terms of favorable climatic conditions and green areas and naturally open recreation areas. However, in Adapazari, where urbanization and population growth is very fast, existing recreation areas may be threatened or inadequate. However, these public places in the cities are of great importance in terms of public health, elderly people, children, low income citizens, environment and air quality. Therefore, these areas need to be planned in a sustainable way in liveable cities. It is hoped that this study will form a base data for local government planning.			
Keywords: Livable cities, Open-Green area, Recreation areas, Geographic information systems, Sakarya			

GİRİŞ

İnsanlar hayatını devam ettirirken birtakım unsurlara ihtiyaç duyarlar. Mesela “su” insanın hayatını devam ettirmede onun vazgeçemeyeceği bir ihtiyattır. Yine aynı şekilde, hatta ondan daha fazla derece de “solunum” ihtiyacı hisseder. İnsanın bu ihtiyaçlarını yiyecek, giyecek, temiz bir doğa, saygın itibarlı bir çevre gibi artırmak mümkündür ve insanların bu ihtiyaçları vazgeçemeceği öncelikleridir (Sofuoğlu, 2005).

Vazgeçilemeyecek öncelikler de insanı sosyalleşmeye iter. Tek başına yaşayamayacağını kavrayan insan da kendini topluma açar veya toplum içinde birlikte yaşama zorunluluğunu hissetmeye başlar ve bu durumda insanın hayatını bir çizgiye oturtur. Bu çizgide insanlar kendi sergiledikleri davranışlar sonucu bazen olumsuzluklarla karşılaşır. Bu kez birlikte olma isteği doğar. Yani bazen olumsuzluklarla karşılaşmış olmasına rağmen insanlar genellikle tek başına yaşamaktan çok, toplum içinde yaşamak eğilimindedirler. Bu durumda insanları birlikte sosyalleşmeye itmektir ve yaşanılan çevre bu konu da yetersiz kaldığı takdirde insanlarda duygusal değişimler meydana gelmektedir(Sofuoğlu, 2005). İnsanların aynen su veya solunum gibi hissettikleri ihtiyaç da günümüzde “yeşil” bir açık alan olmaktadır. Betonların grisinden boğulan insanlar yeşile, yeşille bütünleşmeye ve yaşadıkları olumsuzluklardan böylece arınmaya ihtiyaç duymaktadır.

Bu durumun gelişmiş ve gelişmekte olan şehirlerde daha fazla hissedildiği söylenebilir. Çünkü yoğunlaşan nüfusu ile bu şehirler daha fazla betonlaşmaktadır. Betonlaşan bu kentlerde yaşayan insanlar kendilerine ayırdıkları vakti daha özel yaşamak istemektedir. Bu da yeşile ve rekreasyon alanlarına olan duyarlılığı ortaya çıkarmaktadır.

Bu durum toplumun emniyet ihtiyacının temini, adalet ihtiyacının temini sağlık hizmetleri, çevre düzenlenmesi ve temizliği hizmetleri ve imar hizmetleri gibi ortak hizmet alanları oluşturan belediye hizmetlerinin çalışmalarına konu olmaya başlamıştır. Günümüzde yığılmayla oluşan betonlaşmanın insanların ihtiyaçlarının farkına vararak daha yeşil şehirler adına çalışmalar ve projeler yürütülmeye başlanmıştır ve böylece daha çevreci şehirler planlanmaya başlanmıştır.

Araştırma Konusu

Gelişmiş ülkeler açısından günümüzde çok yaygın olarak kullanılmaya başlayan sürdürülebilir şehir, yaşanabilir şehir, eko-kent, yeşil şehir kavramları ve bu kapsamda

gerçekleştirilen düzenlemeler başta Avrupa ve Amerika'daki ülkelerin bazı şehirleri için önem kazanmıştır. Şehirler, çevreci büyüme potansiyellerinden en iyi şekilde yararlanmak istiyorsa, mevcut durumların da yeni düzenlemeler yapması gerekir.

Bu anlamda hızla gelişen şehirlerde arazi kullanımı veya imar planları düzenlenerek arazide betonlaşma engellenebilir. Yeni alanlar açma ve ağaçlandırmalarla insanların ihtiyaçlarına cevap veren yeşil odaklı şehirler oluşturulabilir.

Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma alanını belirlerken Sakarya ili merkez ilçe alanları esas alınmıştır. Nüfusun hızla arttığı ve şehrsel mekanın yayıldığı Adapazarı şehri içinde rekreasyonel alanların günümüzdeki ve gelecekteki durumunun analizinin yapılması şehri yaşanabilir kılmak için önemlidir. Büyükşehir yasası ile birlikte tüm Sakaryanın ili bütün sınırları kapsamı alınmamış olmakla birlikte bu çalışmada coğrafi anlamda merkez ilçe olarak ifade edeceğimiz ve ilin en hızlı büyüyen, gelişen ilçeleri olan Serdivan, Adapazarı, Erenler ve Arifiye ilçeleri araştırma alanı olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Rekreasyonel mekanların içeriği, fiziki şartları, fonksiyonel özellikleri toplumların rekreasyon davranışlarını kayda değer ölçütlerde etki altına almakta ve rekreasyonel öncelikleri sınırlamakta ve etkilemektedir.

Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye'deki şehirlerin bu rekabet ve markalaşma içerisinde yer alabilmesi söz konusu olduğunda bu kavramlar ve ölçütleri üzerinde yeterince durulmadığı, bu anlamadaki bilgilerin ve akademik çalışmaların yetersiz kaldığı öngörülmektedir.

Yaşanabilir şehirlerin değerlendirilmesi ve planlanması farklı endekslere ve parametrelere dayanmaktadır. Bu parametrelerin birçoğunun alt sınıflandırılmasında rekreasyonel alanların düzenlenmesi ve planlanması ile ilgili ilkeler önemli yer tutmaktadır.

Söz konusu olan çalışma alanında (Serdivan, Adapazarı, Erenler ve Arifiye ilçeleri) yürütülen bu çalışmada rekreasyonel alanlara hitap edecek olan, yeşil alan analizi yapılacaktır. Bu doğrultuda imar planları, uydu görüntüleri vb. materyaller sayısallaştırılacaktır. Anlamlı hale getirilecek olan veriler yaşanabilir şehir indekslerine

uygun şekilde analiz edilerek, elde edilen tüm verilerin ışığında şehrin genişlemesi ve hızlı nüfus artışı da dikkate alınarak yeni rekreasyon alanlarının mekansal planlanması ile ilgili çıkarımlarda bulunulacaktır.

Araştırmanın Önemi

Yaşanabilir şehir ile ilgili akademik çalışmaların ülkemizde az olması yanında şehirlerin bu sürece henüz hazır olmadığı da göz önüne alınırsa Adapazarı için yapılacak olan bu çalışma hem örnek hem de model olması açısından önem arz etmektedir.

Bölge için gerçekleştirilen durum analizleri sayesinde bu alanlarda değerlendirilebilecek alanlar belirlenip yeni projelere ve revizyon planlamalarına ışık tutacaktır. Aynı zamanda yapılan sayısallaştırma işlemleri ile bölgedeki dokuların incelenmesi ve analizlerinin yapılmasıyla ise bölgedeki varolan durum ve olması gereken durum analizleri yapılacaktır.

Hızla büyümekte olan şehirlerin coğrafi özelliklerini yitirmeden büyüme sağlaması, şehrin yeşilden griye dönerken bilinçli ve insanlara açık alanların da varlığının düşünüldüğü, ekosistemin çok fazla zarar görmeden şehirleşmenin gerektiği vurgulanmaktadır.

Kullanılan Yöntem ve Metot

Adapazarı kentinde aktif yeşil alanların yeterliliği, imar planında öngörülenler ve mevcutlar bakımından ayrı ayrı incelenmiştir. İmar planının incelenmesi gelecekte ulaşılması hedeflenen aktif yeşil alan miktarını ortaya koymakta, mevcut alanlar ise öngörülenlerin gerçekleşme oranının belirlenmesini sağlamaktadır (Aksoy 2004, Özcan 2006).

Bu amaçla öncelikle; inceleme yapılan dört ilçe belediyesi (Serdivan, Adapazarı, Erenler ve Arifiye) ile irtibata geçilmiş, ilgili belediyelerin İmar Şehircilik ve Planlama Müdürlüğünden rekreasyon alanlarını kapsayan ilçe bazlı dökümleri çıkartılmıştır. Bütün ilçe belediyesinden ilçe sınırları temin edilmiş olup, sınırlar içindeki mahalle sınırları verileride alınmıştır. Bu veriler içerisinde rekreasyon alanlarının içerik, alan bilgileri (NedCAD) veri tabanı alınmıştır. Çalışmanın birinci aşamasında elektronik formatta İmar işleri müdürlüğünden alınan paftalar bilgisayara aktarılmış ekran üzerinden sayısallaştırma yapılmıştır. Sayısallaştırma işleminde ağaçlandırma alanları, mezarlıklar,

refüjler değerlendirmeye alınmamıştır. Park-bahçe alanları, trafik adaları, orman alanlar değerlendirme içerisinde önemi büyük alanlardır. Çalışmanın ikinci aşamasında kişi başına aktif yeşil alan miktarlarının belirlenmesi için öngörülen ve mevcut yeşil alanların metrekaresinden yüzey değerleri, nüfus projeksiyonu ve güncel nüfus değerlerine bölünmüştür.

Bu çalışmada ilgili yerel yönetimler tarafından sınırları belirlenmiş olan ve adı “rekreasyon alanı” olarak tanımlanan kısımlar ele alınmıştır. Bu bilgiler ışığında ise bu dört ilçenin güncel bir rekreasyon alanlarının envanteri ArcGIS 10.2 yazılımı kullanılarak oluşturulmuştur

Adapazarı’nın açık rekreasyonel mekanların alanı ve mekanın nitelikleri bakımından yeterlilik durumu analizleri bazı Avrupa ve Amerika şehirleriyle mukayese edilerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca belediyelerden alınmış olan imar planları Nedcad 4.0 ortamında amaca uygun şekilde düzenlenerek tekrar sayısallaştırma ve hesaplamalar yapılmıştır.

Çalışma Alanının Kısıtlılığı

İnceleme yapılan dört ilçe Serdivan, Adapazarı, Erenler ve Arifiye Belediyelerinden alınan imar planlarının ölçeklerinin aynı olmayışı, ilçe alanlarının yüz ölçümü farklılıklarının bulunması sayısallaştırma işlemleri yaparken birtakım sıkıntılara meyil vermiştir. Aynı zamanda belediyelerin imar planlarındaki katagorilendirme durumlarında farklılıklardan kaynaklı özel ve kamuya ait yeşil ve rekreasyon alanlarının ayrımının yapımında ve bu alanların oransal hesaplamalara dahil edilmesinde zorluklarla karşılaşmıştır. İmarda var olan katmanlardaki özelliklerin reel de var olmayışı da haritalandırma işlemi sırasında uydu görüntüsü üzerinde çalışmayı ve haritalandırmayı etkilemiştir.

BÖLÜM 1. YAŞANABİLİR ŞEHİR VE REKREASYON

1.1. Yaşanabilir Şehir Kavramının Ortaya Çıkışı

İnsanlık tarihinde şehirlerin, ulusların gelişim ve ilerleyişinde mühim bir mevkide olduğu açıkça bilinmektedir ve günümüz süresince var olan uygarlıkların şehir merkezlerinde doğduğu aşikardır. Şehirler, toplumların tarihinde belirli bir dönemden sonra eğitim, kültür, din, sanat, yönetim, politika ve pazar yeri gibi kavramların daima merkez pozisyonunda yer almıştır. Şehirler, ulusal ilerleyişte, uygarlaşma süresince siyasal reformların ortaya çıkmasında hayati rol oynayarak ve günümüzdeki insan hakları kavramının gelişimine yardımcı olmuştur.

Şehirlerin ulusların tarihinde bu kadar ışıltılı bir yerinin var olmasına rağmen, karanlık bir tarafı da var olmaktadır. Şehirlerin bu yönünde, şehirlerin uluslara sunmuş oldukları bu servislerin doğadan öç almak uğruna bir bedel olabileceği de yadsınamaz bir gerçektir. Şehir aynı zamanda betonlaşma, trafik, nüfus artışı, çöp, hava kirliliği, gürültü gibi sorunların yaşandığı merkezler halindedir. Şehir bir yandan insalara sunmuş olduğu zengin çeşitliliklerle ulusal alanda kayda değer şekilde kurumsallaşma, gelişme, ilerleme ve kaliteleşme sağlar iken, diğer yandan ise sahip olduğu toplumsal çelişiklik sebebiyle alt toplumsal sınıflar arasındaki nabızı dinamik tutmaktadır (Karataş ve Kılıç, 2017).

Şehirlerin mekânsal ve ruhsal anlamda sağlamış oldukları devasa getirileri, temelde çevre problemleri ve ona bağlı başka problemlerin gittikçe ağırlaşmaya başlaması sebebiyle, devamlı bir şekilde seyrelmeye yüz tuttuğu söylenmektedir. Şehirsiz alanların devamlı büyüme içinde olması sonucunda fazlalaşan bu problemlerin çözümlenebilmesi, şehir içinde ve ulusal seviyede bazı önlemler alınması gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Bu durumdan dolayıdır ki çözüm arayışları başlamıştır. Kentlerin halkın kalkınmasını engellemeden ve çevreyi de koruyarak aynı zamanda yaşanabilir gelişim olarak ifade edilen bir algılayış içinde oluşmaya başlamıştır denilebilir (Karataş ve Kılıç, 2017).

Şehirlerin insan yaşamı için vazgeçilmez bir parça olması, bu durumun günümüze kadar ve günümüzde de “*şehrin önemi*” nin yadsınmaz bir parça haline bürünmesi, şehir ve planlanması hakkındaki çalışmaları ve projeleri artırmaya başlamıştır.

Bu bağlamda yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik, eko-kentler gibi terimler gündeme gelmeye başlamıştır.

Bazı istatistiki verilere ve kaynaklara göre çevre tahribatı 15. Ve 16. Yüzyıllarda Bilimsel Rönesans dönemiyle kentleşmenin hızla artmasıyla başlamıştır. Fakat bu dönemde başlayan bu tahribat, eksiklikler ve aksaklıklar 20. yüzyıla kadar algılanamamıştır.

1950’ler sonrasında yaşanabilirlik kavramının farklı alanlarda “*yaşanabilir kent*”, “*yaşam kalitesi*”, “*sürdürülebilirlik*” kavramlarıyla birlikte ya da eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Kent planlama ve mimarlık alanlarında daha çok mekânsal düzenlemelerle insan ilişkisine vurgu yapabilmek amacıyla yaşanabilir kent kavramı odağa alınırken (Appleyard, 1981), insani gelişme alanında yaşam kalitesi, çevrebilim ve ekonomi alanlarında da sürdürülebilirlik kavramları öne çıkarılmıştır (Howley ve Redmod, 2009).

18. yüzyılda sanayi devrimi, endüstriyelleşme ve teknolojik gelişme vasıtasıyla çevre göz ardı edilerek sınırsız büyüme hedeflenmiştir. Çevrede görülen olumsuz etkilerin birikmesi ve yoğunlaşmaya başlamasıyla 1970’li yıllarda Stockholm’de yapılan Dünya Çevre Konferansı’nın Raporunda yer verilmiş olan “*eko-gelişme*” kavramının çevresindeki polemiklere ilişik olarak yaşanabilirlik/sürdürülebilirlik kavramlarının temeli ortaya atılmıştır (Commission of the European Communities 1998).

Aynı dönemlerin seyrinde mekanın sağlıklı hale getirilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır ve bunun sonucunda 1980’li yılların sonunda tasarım ve çevrenin teknik-politik bakışla ele alındığı “*Yeşil Tasarım*” kavramı ortaya çıkmıştır. Avrupa’da yeşil partiler önem kazanmıştır, yeşil tasarım adıyla sergiler açılmıştır, medya ve reklamlara kadar geniş anlamda “*yeşil*” olarak anılmaya başlamıştır.

1990’lı yılların başında “*Yeşil Tasarım*” pratiğine Ekolojik Tasarım Kurumu (EDA) eleştiride bulunarak, 1989’da yeşil yerine “*Ekolojik*” sözcüğünü tercih etmiş ve yeşilin, gelecekte günün koşullarına uyamayacak bir terim olduğu öngörüsünde bulunmuş ve “*Ekolojik tasarım*” kavramı önem kazanmıştır (Ciravoğlu, 2006).

Burada asıl hedef yalnızca hayatta kalabilmek değil, belli bir hayat niteliği sağlayabilen mekanlarda yaşayabilmek, bunun için ise başlıca gereksim olan bölgesel ve ruhsal, doğa vb, gibi değerlere uyum sağlanması ve güvenli, sağlıklı, üretken bir şekilde hayat devam ettirebilmektir.

Bu çalışmaların üzerine uzlaşma platformu oluşturma çabalarıyla yaşanabilir/sürdürülebilir tasarım anlayışı 1990'lı yılların sonunda geliştirilmiş ve kavranmaya başlanmıştır.

2000 yılında Fransa'da Sosyal Ekoloji Partisi kurulmuştur, 2002 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde, kaybedilen 10 yılın bilançosu yapılmıştır (Gür, 2007).

20. Yüzyılın ikinci yarısında “*Yaşanabilirlik*” kavramı ve türev kavramlar kullanılmaya başlanmıştır.

1.1.1.Yaşanabilirlik Kavramı

“*Yaşanabilirlik*” kavramı “*Sürdürülebilirlik*” kavramıyla eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Yaşanabilirlik ve türev kavramların ortaya çıkma durumu, kentlere ve yerleşim yerlerine yapılmış olan müdahalelerin olumlu ve olumsuz sonuçları açısından incelenmeye ve irdelenmeye başlanması ve insan doğasına daha uyumlu duruma getirilmesinin olduğu söylenebilir. Yaşamaya değer, yaşamaya elverişli, toplumun mutlu-sağlıklı oldukları yaşam çevreleri alt anlamında kullanılmaya başlayan “*Yaşanabilirlik*” kavramı temel olarak çevre- insan-yerleşim arasındaki ilişkinin tanımlanmasında kullanılmak üzere ortaya çıkmış bir kavramdır (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/livability>).

Yaşanabilirlik temelli kent planlama programlarında; kentsel dayanıklılık, erişilebilirlik, kentsel standartlar, kentsel riskler, kentsel yoksunluklar, yaşama kalitesi riskleri, fırsat eşitliği, kentsel ihtiyaçlar, yatırım ve iş ortamı, sosyal adalet, refah gibi birçok kavramı aynı çatı altında birleştiren bu kavram, planmalayla yakın ilişkisini ortaya koymaktadır (Salihoğlu, 2012).

Bu bağlamda Kalkınma Bakanlığı' nın 10. Kalkınma planı ön raporunda da yaşanabilir şehirler üzerine yoğunlaşmış ve bu raporda belirli bileşenler ve buna bağlı parametler ortaya atılmıştır. Bu parametler ekoloji arazi kullanımı, kamusal alanlar, ulaşım, sağlık güvenlik, tasarım, eğitim/kültür, kalkınma gibi ana başlıklar ele alınmış ve alt maddeleri belirtilmiştir. Bu belirlenen parametrelerin ve yaşanabilirlik kavramının temel amacı; kentlerin yaşanabilirliği için çevresel bozulmanın kaynağını bulmak, insan odaklı yaşamı sağlamak, çevresel tehditlerden etkilenme oranını en aza indirmektir (Ayataç,2014).

Bu bağlamda genel anlamda üzerinde uzlaşılan ilke ve değerler Kalkınma Bakanlığı'nın 10. Kalkınma planı ön raporunda aşağıda tanımlanan başlıklarda özetlenmektedir;

Tablo 1: 10. Kalkınma Planı Ön Raporu

Konu alanı	İlke ve Değerler
Ekoloji	1. Mimari ve kentsel tasarım için çevreyle ilgili değerlerini koruma 2. Yerel peyzajın dikkate alınması, bölgenin değerlerini koruma 3. Çevreyle ilgili sürdürülebilirlik 4. Temiz çevre oluşturulması, 5. Ekolojik ve ekonomik denge
Arazi Kullanımı	1. Karma arazi kullanımı 2. İşyeri-konut uzaklıklarının çalışanların bedellerini karşılanabilecek uzaklıkta olması 3. Yaya ve bisiklet mesafesi erişimin öncelikli olması 4. Toplu taşıma ulaşılabilen arazi kullanım planları 5. Kendiliğine yeten ve yaygın bulunmayan (compact) arazi Kullanımına yönelme 6. Yenilikçi kullanımlar 7. Yaşam alanı ve iş alanı birliktelik durumu
Kamusal Alanlar	1. Kentlerin kamusal alanlarının düzenlenmesinde toplum değerlerinin önemsenmesi 2. Sokakların toplumsal ilişkilerin artırıldığı alanlar olması 3. Herkes için kâfi kamusal alan sağlanabilmesi 4. Maliyeti karşılanabilecek, konforlu ve erişilebilir mesken sağlanabilmesi 5. Karar alma süreçlerine katılım olanaklarının sağlanması ve vatandaş yükümlülüklerinin yerine getirilebilmesi 6. Türölü hoşgörü ve toleransları zenginliğe çeviren, kollayan bir sosyal yapının kurulması 7. Diyaloğun her evren ve imkanlarda esas öncelik olması 8. Kamusal mekanların yaşatılması için kamusal etkinliklerin düzenlenilmesi 9. Yurttaşların bilgi, deneyim ve görüşlerine saygı duyulması ve

	dinlenmesi 10. Komşuluk değerlerinin korunması ve yaşatılma durumu 11. Saygı kavramı ve toplumsal karşılığının sürdürülebilir kılınması 12. Toplumsal, cinsel ve etnik kimliklere saygı duyulması
Ulaşım	1. Toplu taşımın, yayalığın ve bisiklet kullanımının özendirilmesi 2. Herkes için ucuz, konforlu ve güvenli toplu taşım sağlanması 3. Engelliler için erişilebilirliğin ve hizmet kalitesinin artırılması 4. Mimari ve kentsel tasarımın sağlıklı bir yaşama uygun kolay hareket edilebilir çevreler üretmesi 5. Ulaşım planlamaları ile arazi kullanımlarının bağlantısının toplu taşımın etkinliğini arttırma şekilde kurulması 6. Trafik ve yol korunaklığının arttırılması 7. Kentsel kamusal hizmetlere kolay erişim olanağı olması
Sağlık	1. Halk sağlığının korunabilmesi 2. Birey ve toplulukların gen havuzuna saygıduymak 3. Sağlıklı yaşam bölgelerinin oluşturulması 4. Herkes için erişilebilir, sağlıklı gıda ve tarım ürünleri
Güvenlik	1. İnsan esas haklarının korunmasına yönelik güvenlikler 2. Bütün yaş gurupları için kentlerin cezbedici ve korunaklı kılınması 3. Bireysel korunmanın sağlanması 4. Bütün kamu hizmetlerinde insanların can ve mal güvenliğinin esas önceliği olması
Tasarım	1. Yöresel ve bölgesel mimari kültürlere ve esere saygı 2. Tasarımın yerel ve bölgesel tarih ile bütünleşik olması 3. Yerel iklim koşulları ve malzemelerin kullanımı 4. Şehirlilerin hafıza mekânları oluşturması sağlanacak, imge, anıt İmgeleri koruma ve toplumsal uzlaşi ile birlikte yenilerini oluşturma 5. Etkileşimi bol ve kaliteli sanat eserlerine yatırım yapılma

	6. Halk sanatlarının desteklenmesi 7. Kentsel tasarım ve estetiğin gündem yapılması 8. Estetik değerlerin geliştirilmesi 9. Geleneksel mimari tarzların gelecek kuşaklara aktarılması
Eğitim/Kültür	1. Gündelik yaşamı zenginleştiren geleneklerin yaşatılması 2. Somut olmayan kültürel mirasın tanımlanması, arşivlenmesi, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması 3. Çocukları mekânın planlanması süreçlerine katmak 4. Eğitim ve sosyal bütünlüğün sağlanması 5. Kültürel kimliklere saygı gösterme 6. Çocuklar ve gençler için özgür sosyalleşme olanakları sağlayan kamusal mekânların geliştirilmesi 7. Siyasal yargıları dayatmadan uzak rekreasyon ve boş zaman geçirme olanaklarının kentlilere sağlanması 8. Herkes için ulaşılabilir ve maliyeti karşılanabilir bir eğitim sürecinin tasarlanması 9. Çevre ve kültüre saygının eğitim sürecinin temeli haline getirilmesi
Kalkınma	1. Yerel ticari işletmelerinin ve yerel üretim biçimlerinin korunması 2. İş fırsatları oluşturabilen bir ekonomik mekanın sağlanması 3. Herkese kapasite geliştirebilme olanaklarının sağlanması 4. Sürdürülebilir kalkınmayı, yenilenebilir enerji türlerini kullanmayı ve çevresel değerlere saygıyı esas alan bir iş ortamını özendirmek 5. Girişimciliğin teşvik edilmesi 6. Kamu ve özel sektör işbirliği 7. Toplum tabanlı teşkilatlanmanın gelişmesi 8. Yerel kalkınma modelinin teşvik edilmesi

Kaynak: mutlukent.files.wordpress.com

Buna ek olarak; Arcadis, ‘Avrupalı bir kuruluş’, “Sürdürülebilir Kentler Endeksi-2016” adlı raporunda yüz kenti sürdürülebilirlik/yaşanabilirlik endeksine göre değerlendirmiş olup rapora göre, Avrupa kentleri sürdürülebilirlik/yaşanabilirlik açısından yapılan

çalışmalarda ön plana çıkmıştır. Bu şehirler Zürih başta olmak üzere Singapur, Stockholm, Viyana, Londra, Frankfurt, Seul, Hamburg, Prag, Münih şeklinde sıralanmaktadır. Türkiye’den İstanbul’un 77. sırada yer alabildiği listede, Güney Avrupa, ABD ve Orta Doğu bölgesinden birtakım kentler ise orta düzeyde yer almaktadır. Listenin alt sıralarına doğru Çin, Latin Amerika, Orta Doğu kentleri yer alırken; bu kentlerin altında ise az gelişmiş olan Asya-Pasifik kentleri yer alır ve sıranın sonlarına doğru ise daha az gelişmiş olan Afrika ve Hindistan kentleri bulunmaktadır (Arcadis, 2016).

Yaşanabilirlik ve şehir planlamasında arazi kullanımı, açık yeşil alanlar ve rekreasyonel faaliyetlerin yeri ayrıca önem taşımaktadır. Yaşanabilirlik kavramının ve türevlerinin önem kazanmasıyla sanayileşen dünyada tahribatın ve tehditlerin artmaya başlamasıyla, kent planlama ve yeşil alanlar üzerine yoğunlaşılmış ve bozulmaya başlayan kentler ve kırılğan alt yapıları eleştirilmeye başlanmıştır. Beton yığınları haline dönüşen, yeşilden griye dönen kentlerin yaşanabilirlikleri, toplumun ihtiyaçlarına karşılık vermesi ve toplumun refahını sağlaması bağlamında eleştirel bakış açıları ortaya çıkmıştır (Ayataç, 2014).

Bu konu hakkındaki eleştirel bakış açısını ilk vurugulayan Jane Jacobs (1961) tarafından ortaya atılmıştır ve araştırmasında; Amerika şehirleşme aşamasında kent planlamasının, programlanmasının ve projelerin rolünü ele almış olan Jacobs, şehir bilim alanında ve kentlere yapılan müdahalelerin kentlerde yaşayan halkın ekonomik, sosyal, kültürel yapılarının dikkate alınmadığını ileri sürmüş ve sosyal ilişkilerin yalıtıldığını idda etmiştir. İnsan doğasına ve yaşantısına uygun bulunmayan ve bireylerin mutsuz oldukları mekanların oluşturulduğunu ileri sürmektedir(Ayataç,2014)

Buna ek örnek olarak Amy Green, 2015’ te yapmış olduğu “*Yeşil şehirler*” isimli çalışmasında, yaşam kalitesinin kentlerin ne kadar yaşanabilir olduğuna göre belirleneceğini belirtmiş ve bunu ağaç, park, bahçe, kent bostanı gibi yeşil alanların varlığı ve planlamasıyla bağdaştırmıştır.

Bu gibi çalışmaların, kentlerdeki olumsuzlukların artması aynı zamanda psikolojik açıdan mutsuzlaşan toplumların oluşması, insan sağlığının zarar görmeye başlamasıyla açık yeşil alanlar, açık rekreasyonel alanlar ve rekreasyonel faaliyetler gibi kavramların önemini artırmıştır

1.2. Rekreasyon Kavramı

Türk dil kurumunda ise rekreasyon kavramı , “İnsanların serbest zamanlarını, eğlenme ve spor amacı ile gönüllü olarak katılım sağladıkları faaliyetler” olarak ifade edilmiştir, “Bir kesimi toplumun eğlence, dinlenme, rahatlama maksadıyla kullanabilecekleri bir alan haline getirme” olarak çeşitli ifadelerle tanımlamıştır (Türk dil Kurumu, 2019).

Rekreasyon tanımını yapacak olursak zamanın nitelikli bir şekilde programlanması neticesinde olağan bir şekilde oluşan ve serbest zamanlarda uygulanan, insanın istek ve arzuları doğrultusunda katılım sağladığı faaliyetlerdir. Bendensel ve ruhsal açıdan yenilenmeyi, canlanmayı sağlayan mutluluk hazzı ve huzur veren aktivitelerin rekreasyon kavramına uygun olduğunu söyleyebiliriz (rekreasyon.org, 2017, Edginton vd., 1999).

Yani kişinin çalışmak zorunda olduğu hayatı dışında ve bütün zorunluluklardan arındığı anda kendi iradeleriyle gönüllü katıldıkları aktivitelere ve kendi istediği bir aktiviteyle uğraşına rekreasyon ismi verilmektedir (Tezcan, 1994).

İnsanoğlunun yaşam ve hayat biçimi yıllar geçtikçe farklılık göstermektedir. Bu farklılaşma ile insanların kendilerine ayırdıkları vakit ve sahip oldukları zaman artmaya başlamaktadır. Bu durumun nedeni teknolojiyle birlikte çalışma yükünün azalması ve çalışma saatlerinin giderek düşmesine olanak sağlamasıdır. Bu durum sonucunda da hayat niteliğini arttırmak, bedensel ve ruhsal sağlığını yeni baştan kazanmak için, yaşam zorunlulukları dışında kalan zamanlarını değerlendirmeleri önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir (Nahavandi, 1997; Tütüncü ve Kuşluyan, 1997).

Çevresel tehditlerden olumsuz etkilenen bireyler, bedensel ve ruhsal sağlığını yeni baştan kazanmak ve aynı zamanda insanların tekdüze hale gelen hayatlarından uzaklaşmak istemektedirler. İnsanlarla yakınlaşmak, girişkenlik kazanmak, öz benliğine uygun ve yapmaktan keyif aldığı, kısaca yenilenmek ve gelişmek maksadıyla eğlence gerçekleştirdiği, yükümlü olduğu faaliyetlerin dışında kalan boş zamanlarında kendi arzuladıkları doğrultuda gerçekleştirdikleri aktiviteler hususunda tam olarak rekreasyon kavramından bahsedilebilir (Koçyiğit ve Yıldız, 2014).

Tamda burada Anderson (1998), rekreasyonu bireylerin manevi beklenti ve taleplerine karşılık veren, bu bireylerin gelişimine olanak sağlayan, insanların serbest zamanlarında

baskı ve zorlama olmaksızın, özgür bir şekilde gerçekleştirilen aktiviteler olarak ele aldığı rekreasyon tanımından bahsedilebilir.

Sosyologlara göre ise rekreasyon insanları çalışma ortamından ve günlük yaşantısının stresinden uzaklaşmasını sağlayan, mutluluk veren faaliyetler ya da bireylerin serbest zamanlarında kendi istekleriyle yaptığı ve mutluluk duyduğu serbest zaman aktiviteleridir (Kraus, 1998).

Başka bir ifadeyle; rekreasyon, insanların serbest vakitlerinde katılım sağladıkları, fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel parçalar barındıran faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Broadhurst, 2001). Rekreasyonu kapsamlı bir şekilde ifade etmek gerekirse;

- Serbest vakitler yapılır, kâr amacı güdülmemektedir.
- Halk aktivitelere istekli katılır.
- Katılana mutluluk veren faaliyetlerdir.
- Kişisel faydalarının yanında toplumsal faydaları da sağlar.
- Toplumsal değerler ile çelişik bir durum yoktur (Bucher, 1972).

Başka bir bakış açısıyla, Kılbaş (2010) rekreasyon aktivitelerini eğitim, okul, aile, gibi bir kurum olarak değerlendirmiştir. Rekreasyon kavramı “Bireylerin eğitilmesi ve davranışlarının şekillenmesi konusunda tartışmasızdır ki mühim bir role sahiptir.” diyerek yorumlanmıştır.

Bu tanımlamalardan anlaşılacağı gibi rekreasyonun önemi dikkat çekilmesi gereken bir durumdur. İlgili kurumlar, toplumun yaşam niteliklerini ilerletmek çabası içinde olmalıdır. Boş zaman ve rekreasyon faaliyetleri idaresi bu alandaki servislerin en güzel şekilde yapılması mühim bir değere sahip olmaktadır. Çünkü yaşanan ve yaşanmakta olan maddi sıkıntılar, din, dil, ırk, eğitim, kültür gibi konular halkı hızlı bir şekilde birbirlerinden uzaklaştırmakta ve bölmektedir. Bu bağlamda ise rekreasyon aktiviteleri, aktiviteye katılan bireylerin toplumsal yararı, hükümet, devlet, barış ve birliktelik adına büyük önem arz etmektedir.

1.2.1. Dünyada Rekreasyonun Gelişimi

Dünya genelinde geçmişte kalan kültürlerle bakıldığında her dönemde insanların rekreatif faaliyetler gösterdikleri görülmektedir. Bu faaliyetler zaman içinde gelişen ve değişen

yaşam koşulları ile çeşitlilik göstermiştir. Rekreasyonun ilk tanımlarına bakıldığında insanların rekreatif faaliyetleri eğlence, dinlenme ve boş vakitlerini değerlendirme amacıyla yaptığı görülmektedir. Kişiler rekreasyon etkinliklerini açık ya da kapalı alanda bireysel ya da grup olarak gerçekleştirmişlerdir.

Eski zamanlarda avlanmak, balık tutmak gibi hayatta kalmak amacıyla yapılan rekreasyon daha sonra mağaralara resim çizmek, güreş tutmak gibi farklı şekillerde gelişim göstermiştir. (Broadhurst, 2001:98).

İlk çağlardaki insanlar günlük yaşamlarındaki sıkıntı ve yorgunluklardan kurtulmanın huzurla olabileceğine inanmışlardır. Zaman içinde bu rahatlama ihtiyacı tatile çıkma, boş zamanlarında farklı dinlenme ve eğlence etkinliklerine katılma şeklinde değişime uğramıştır (Hazar, 2014: 29).

Asya toplumlarında oyunlar ve yarışmalar daha çok dini törenler şeklinde rekreasyonel faaliyetler gözlemlenmiştir. Diğer taraftan Mısır'da ortaya çıkan piramitler, resimler ve kazılar; özellikle asker ve görevlileri gibi elit tabakanın spor, dans, müzik tiyatrosu, avcılık ve savaş oyunları gibi rekreasyon aktivitelerine katıldıklarını göstermektedir. Eski Mısır'ın en yüksek seviyedeki çok zengin sınıflarındaki insanlar spor, avcılık, savaş oyunları, eğlence gibi farklı rekreasyon faaliyetlerine katılarak boş zamanlarını değerlendirmişlerdir (Sevil, 2012:8).

Eski Yunan'da ise daha çok bilim, sanat, felsefe ve spor gibi rekreasyon etkinlikleri gerçekleşmekte olup açık hava tiyatroları ve agoralar insanların bir araya gelerek rekreasyon etkinliklerini gerçekleştirdikleri merkezler olmuştur (Torkildsen, 1999:48).

Karanlık çağda Roma yaşamını simgeleyen stadyumlar, amfi tiyatrolar ve hamamlar yıktırılmış, dini günlerde tiyatroya gidenler aforoz edilmiştir. Roma'nın, serbest zaman anlayışı, Hristiyanlığın iş yaşamını ön plana çıkartan yaklaşımı ile yer değiştirmiştir (Sivrikaya, 2011: 55)

Endüstri ve Makineleşme dönemi öncesi zamanlarda, boş zaman kavramı mevcut olsa da, fakat bu durum düzensiz bir şekilde bulunmaktaydı. Çünkü iş saatlerinde hukuki haklar ile düzen söz konusu değildi. Bu yüzden 12 saat ve üstü iş saatleri 1-2 saatlik yemek saatleri ile kısıtlanmıştı. Böylece oluşmuş olan zaman kullanım tarzı yalnızca ailelerin birlikte vakit geçirerek değerlendirecekleri bir boş zaman kavramını doğurmuştur. Bu

durumda toplumların ve insanların birbirleri ile bir arada olabilmelerini güçleştirmiştir(Graefe ve Parker, 1987).

Fransız Devrimi'yle (1789) işçilere yasal kontrol sağlanırken, pazar günlerinin tatil yapılması da sağlanılmıştır. Boş zamanın programlanması yeni rekreasyon tarzlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Okuma ve eğitim, aile birliktelikleri, organize edilmiş spor aktiviteleri gibi alanlarda çalışmalar yapılmaya başlanılmıştır. Bunun yanı sıra ise kentleşmenin artmasıyla geleneksel boş zaman tarzları unutulmaya yüz tutmuştur. Vakit, mekan, maddi durum ve talep boş zaman anlayışını geliştirmiştir (Afyon ve Tunç, 1997).

Başlangıçta 1930'da Fransa'da 2 günlük hafta sonu tatili yapılmaya başlanmıştır. İngiltere'de tam anlamıyla yürütmeye 1960'ta başlamıştır. Bu ilerlemeler kişisel ve ailesel boş zamanlarının artırılmasına sebep olmuştur. Bütün bu durumlar giderek yıllık tatil kavramının ortaya çıkmasına vesile olmuştur ve halk tarafından hızlı bir şekilde yapılmaya ve algılanmaya başlanmıştır (Graefe ve Parker, 1987).

Sanayi devrimi ile birlikte teknolojik gelişmeler, insanların boş zamanlarının artması, beraberinde yaşam koşullarının değişmesi rekreasyonel faaliyetlerin de değişmesine ve gelişmesine imkan sağlamıştır. Genel olarak rekreasyonun gelişimine etki eden etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Teknoloji
- Dinsel Reformlar
- Irk ve Etnik Köken
- İkinci Dünya Savaşı
- Eğitim
- Sağlık Bilinci
- Ekonomik Gelişme
- İş hayatı
- Kent Yaşamı

Durmaksızın ilerleyen teknoloji ile beraber boş zamanın ticari olarak kıymetlenmesine sebebiyet vermiştir. Fazlalaşan maddi gelirler ve aile içindeki çalışanların vakitlerinin artmaya başlaması ile daha bireysel ve kişiye özgü bir form oluşturulmuş ve boş zaman değerlendirilmeye başlamıştır. Bu anlamda en mühim konu boş zamanın endüstri/sanayi devrimiyle birlikte makineleşmenin atmasıyla ortaya çıkmıştır (Kongar, 1986).

Kısaca *serbest zaman*, *boş zaman* anlayışı gittikçe değişmeye uğramış ve rekreasyon kavramı daha fazla anılmaya başlamıştır. İş yaşantısının sonucunda oluşan fazla yıpranma ve yorulma boş zamanı değerlendirmenin muhimliği ve gerekçesini yerine getirmeyi mühim bir duruma getirmiştir. Gelişen teknoloji ile televizyon ve radyo evlerde yerini almıştır. Böylece halk tarafından geceler de değerlendirilmeye ve gece boş vakitlerine ait aktiviteleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun yanında ise modern rekreasyon anlayışı gelişim göstermiştir. Örneğin, spor aktivitelerinin gece geç vakitlere kadar yapılması durumu artış göstermiştir. Gün içinde işyerinde olan bireyler gecelerini farklı faaliyetlere ayırabilme olanağına kavuşmuşlardır. Ayrıca park alanları ve rekreasyonel mekanların sayılarının artış göstermesi ile aile etkinlikleri, eğitim, piknik kültürü, okuma, yürüyüş gibi kavramlara olan alaka ve ilgi artış göstermiştir (Doğar, 1997).

1.2.2. Türkiye’de Rekreasyon Gelişimi

Türkiye'deki rekreasyonel yaşam tarihsel olarak incelendiğinde sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve düşünsel değişimlerin yaşam biçimlerine olan etkisi büyük olduğu gözlemlenmektedir. Türk toplumunun rekreasyona katılım alışkanlıklarında Anadolu öncesi Türk toplumları, Selçuklular İmparatorluğu, Bizans, Osmanlı İmparatorluğu, İslamiyet ve Batılı toplumların etkisi görülmektedir. Rekreasyona katılım, toplum kültürü ve kültür mirası ile yakından ilgilidir.

Türk toplumlarında boş zaman ve rekreasyonun tarihsel gelişim süreci incelendiğinde; Anadolu öncesi Türk toplumlarında insanlar boş zamanlarında savaş hazırlık oyunları, at üzerinde oyunlar, düğünler, şöenler, törenler gibi etkinliklere katılarak değerlendirilmiştir. Selçuklularda, Lonca adı verilen zanaat örgütlerin kuruluşu ve ahilik geleneği rekreasyon aktivitelerine yeni bir anlayış kazandırmıştır. Lonca üyesi olan erkekler iş bitiminde topluca yemekli eğlencelere katılmaktaydılar. Bunun dışında yaylalara çıkma, kaplıcalara gitme, cami ziyaretleri, yatır ziyaretleri, ramazan şenlikleri gibi diğer rekreasyon faaliyetleridir. Osmanlı Döneminde ise kadınlar ev içi serbest zaman etkinliklerine katılmakta iken, erkekler mesire yerlerine gitme, hamama, kahvehaneye, meyhanelere gitme gibi yaygın boş zaman faaliyetleriyle ilgilenmişlerdir.

Cumhuriyet sonrasında ise boş zamanları değerlendirme anlayışı değişmiş ve gelişmiştir. Günümüzde rekreasyon faaliyetleri bağlamında ortaya çıkan yeni trendler çok farklı aktiviteler ile değişik mekanlarda rekreasyon ve eğlence anlayışına farklı boyutlar kazandırmıştır. Bu bağlamda günümüzdeki rekreasyon trendleri; kentsel bağlamda trend

olmak, deniz-göl-nehir aktiviteleri, spor aktiviteleri, orman ve dağ aktiviteleri, terapatik rekreasyon aktiviteleri, festivaller ve şenlikler, alışveriş ve eğlence parkları, arkeoloji ve müzecilik, endüstriyel rekreasyon vb. şeklindedir (Gül vd, 2014: 75-77).

1.3. Rekreasyona İhtiyaç Duyulma Sebepleri

Rekreasyon alanlarına talebin yoğun olmasının sebeplerinin bilinmesi mühimdir. Çünkü bunun sebebi istek ve arzular bütün bireyler için aynı gözükse de çeşitlilik ve şiddet bakımından büyük farklılıklar içermektedir. Birçok birey için ihtiyaçları ve istekleri herşeyden önce beslenme iken bazı bireylerde ise eğitim ya da eğlencedir.

Bireylerin ihtiyaçları, asıl talepler ve diğer talepler olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Asıl talepler; insanın canlılığını sürdürebilmesi için yemek, içmek, uyumak, güvenlik gibi olup diğer talepler ise; duygu, düşünce, sosyal ve psikolojik taleplerden olmaktadır. (Eren, 1991).

Bu bağlamda “*rekreasyon*” insanın fiziki ve mental isteklerini gidermek için yapılmakta olan aktivitelerin bütünü olmaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında aslında rekreasyon, Maslow’un da daha önceden ele almış olduğu İhtiyaçlar Piramidi’ne benzemektedir (Sevil, 2012). Maslow’un da ele aldığı İhtiyaçlar Piramadi şöyledir:

- Asıl Fizyolojik İstekler,
- Korunma,
- Aitlik ve Sosyalleşme,
- Saygı ve Statü,
- Kendini Kanıtlama (Maslow, 1943).

• Asıl Fizyolojik İstekler

Bireylerin canlılığını sürdürebilecek faaliyetlerdir. Fizyolojik isteklerin hiyerarşisinin en alt katmanında yer alır

• Korunma

Bireylerin kendini güvende ve korunaklı hissetmesi durumudur. Herhangi bir tehdit altında bulunan bir bireyin güvenlik ihtiyacı en önemli etkindir (Sevil, 2012).

- **Aitlik ve Sosyalleşme**

Sosyal istekler büyük ölçüde önem arz etmektedir. Toplumlar beraber yaşamak, birbirleri ile dost olmak ve kendi çevrelerin de dikkat çekmek istemektedirler. Bunlar ise korunma ve güvenlik talepleri karşılandıktan sonra gerçekleşebilir.

- **Saygı ve Statü**

Bireyler kendilerine ve içerisinde yaşadığı topluma karşı önemli ve saygıdeğer bir kişilik olma çabasındadırlar. Bu istek ve çaba gerçekleşmez ise, bireyde bazı psikolojik duygu değişikliğine sebep olur.

- **Kendini Kanıtlama**

Piramitin en üstünde yer alır. Alt basamaklardaki istek ve talepler gerçekleşmeden bu üst kısma erişilemez. Bireyin bir işi tek başına gerçekleştirmesi, kendi yapabileceklerinin farkında olmasına ve işlevsel bir birey olabilmek için kendini daima dinamik tutması ile ilgilidir (Karaküçük, 1999).

Rekreasyon faaliyetlerine katılım sağlayan bireyler, kendi farkındalıklarının farkına vararak, yaratıcılıklarını kullanarak daha dinamik halleri ile kendilerini daha fazla geliştirecek dolayısıyla İhtiyaçlar Piramidi'nin en başında gelen kendini kanıtlama/gerçekleştirme isteğini tamamlamış olacaktır (Sevil, 2012).

İnsanın esas olarak bütün potansiyelinin farkına varması, yaşantısını dolu dolu gerçekleştirmesi kendini kanıtlama arzusu olarak tanımlanmakta olup Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi'nin en başındaki kendini kanıtlama isteği çevresinde değerlendirilmektedir. Bu durum da rekreasyonun amaçlarıyla özdeşleştiği anlamına gelmektedir (Müftügil, 1993).

Bilhassa büyük kentlerde yaşam süren bireyler sağlıklı ve mutlu bireyler olabilmek için ve yaşam kalitelerini artırmak için rekreasyonel aktivitelere ihtiyaç duymaktadırlar. Bedensel ve ruhsal olarak dinamik olan bireyler pasif bireylere istinaden fazlaca sağlıklı ve mutlu iken, pasif insanlarda kalp-damar hastalıkları, akciğer kanseri gibi sağlık problemlerine daha yatkın olduğu görülmüştür. Öte yandan rekreasyon faaliyetleri bireylerin hastalıklarına da şifa olabilmektedir. Bunun yanında rekreasyonun bireysel

yararlarıyla birlikte önderlik gelişimine katkısı, sosyalleşme, etnik ve kültürel kaynaşma vb. gibi yararları bulunmaktadır (Şahin vd., 2009, Broadhurst, 2001, Torkildsen, 1999)

Bu açıklamaya ek olarak Koçyiğit ve Yıldız, 2014; Rekreatif faaliyetler, kişiye toplumsal ve kişisel faydalar sağlayan ve kazandıran, ayrıca sağlıklı olma, serbest vakitlerini iyi anlamda şekillendirme ve programlandırma ve bedensel gelişim gibi yararlar sağlamaktadır (Broadhurst, 2001, Torkildsen, 1999).

Böylelikle rekreasyon kavramı amaç olmaktan çıkarak, sağlığa yararlı, motivasyonu arttıran, doğaya ve çevreye olan ilgiyi ve alakayı değiştiren, suç oranlarını azaltan, öğrenmeyi kolaylaştıran, hayat nitelikliklerine fayda sağlayan, bireydeki dinamik yapıyı güçlü tutan bir araç haline gelmiştir (Öztürk vd., 2006).

Sanayi devrimi ve makineleşme, teknolojik devrimlerle bireylerin gün içinde harcadıkları enerji tüketimini azaltmış ve insanların dinamik yapılarını zedelemiş böylece hareketsizlik doğurmuş ve dahası fizyolojik hastalıklara neden olmuştur. Büyük şehirlere olan göçler ise böylelikle artış göstermiş ve bireyler çalışma hayatından ve büyük şehirlerin yoğunluğundan fazlasıyla bunalarak başlamasıyla, çevresel sorun ve tehditler artış göstermeye başlamıştır. Bu durumların insan sağlığına olumsuz etkilerinin gözlenmeye başlamasıyla bunları önlemek için rekreasyon alanlarına ihtiyaç duyulmasına ve toplumların bu alanlara yönelme ihtiyacını arttırmıştır. Bu durumda da yapılan aktif rekreasyon aktiviteleri ile bedensel etkinlikleri attırmak olmuştur (Zülal, 2002). Böylece makineleşme ve sanayi devrimiyle rekreasyon mühim bir yere sahip olmuştur (Torkildsen, 1999; Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Günümüzde ise belediyeler programladıkları Kentsel Dönüşüm projeleriyle yasadışı betonlaşmaları iyileştirmeye ve önünü almaya çalışmaktadır. Kentlerin dokusunu bozacak beton yığınları revize edilerek ya da yıkımı gerçekleştirilerek halkı planlanmış yerleşim merkezlerine taşıma uğraşındadırlar. Bu çalışmaları yaparken de insanlara rekreasyonel alanlar açmayı, daha yeşil bir alan oluşturmayı hedeflemektedir.

1.4. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyon, amaçlarına göre ve çeşitli parametrelere göre sınıflandırılmıştır. Bunları incelemek fayda sağlayacaktır.

Sevil (2012), rekreasyon aktivitelerini aşağıdaki gibi katagorize etmektedir.

- Aktivitelere katılım sağlama şekline göre: Aktif ve pasif rekreasyon,
- Bölgesel sınıflandırmaya göre rekreasyon: Kentsel ve kırsal rekreasyon,
- Mekânsal açıdan rekreasyon: Açık alan ve kapalı alan rekreasyonu,
- Faaliyetlere iştirak edenlerin sayılarına göre: Bireysel ve grup rekreasyonu,
- İşlevselliği açısından rekreasyon: Ticari, sosyal, entelektüel rekreasyon,
- Vakit Açısından Rekreasyon: Günlük, tatil rekreasyonu, olarak ifade etmiştir.

Hazar (2003) ise rekreasyonu işlevsel olarak şöyle derlemiştir :

- Ticari rekreasyon: Bireylerin belli bir maddi karşılık vererek katılım sağladıkları bütün rekreasyon etkinlikler.
- Estetik rekreasyon: Genel de yüksek maddi kazançlı, eğitim ve kültür seviyesi yüksek insanların katılım sağladıkları etkinlikler.
- Sosyal rekreasyon: İnsanî ilişkileri artırmaya yönelik oluşan rekreasyon etkinlikler.
- Sağlık rekreasyonu: Sağlık amaçlı, tedavi edici rekreasyon etkinlikler.
- Fiziksel rekreasyon: Kapalı veya açık mekanlarda aktif katılım gerçekleştirilen spor aktiviteleri ve rekreasyon etkinlikleri.
- Sanatsal rekreasyon: Bireylerin sanatsal yeteneklerini geliştirme, yoğunlaştırma ve pekiştirme etkinlikleri.
- Kültürel rekreasyon: İnsanların bilgi, becerileri ve yeteneklerini artırma amaçlı rekreasyon etkinlikler.
- Turistik rekreasyon: Diğer rekreasyon türlerinin turistik anlamda kullanılması sonucu doğan rekreasyon çeşidi olarak sınıflandırmıştır.

Bunlara ek; eğitimini almış kendini geliştirmiş rekreasyon uzmanları rekreasyonu geniş bir anlamda değerlendirerek, sosyal yaşamı oluşturan çeşitli karakterdeki gruplar için programlar geliştirmişlerdir. Açık ve kapalı mekanlarda, yetişkinler, yaşlılar, öğrenciler, personeller için ve endüstri sektöründe iş randımanının arttırılması için, yani toplumda var olan her birey için programlanan projelerde bulunulmuştur (Gökmen vd, 1985).

Jenny (1956) rekreasyon etkinlikleri; sosyal faaliyetler, hobi faaliyetleri, ruhsal ve fiziksel sporlar, kamping, drama, müzik, el sanatları ve işleri, dans, ve açık hava aktiviteleri olarak katagorize edilmiştir.

Kesim (2006) rekreasyonu; istekli, okul, bireysel, silahlı kuvvetler, kamu, ticari, tedavi ve iş yeri rekreasyonu olarak katagorize etmiştir.

Ağlönü (2007) rekreasyon aktiviteleri, kültürel, turizm, spor ve sosyal olarak gerçekleştirilen, mekana, yaşa, sosyolojik yapıya göre, katılımcıların niceliklerine ve niteliklerine göre ölçütleri olan, toplumlar arası, bedensel, sosyal estetik, ticari doğa gibi özel fonksiyonları var olan; aktif ve pasif olarak yapıldığı gibi, açık ve kapalı mekanlarda da yapılabilir diyerek sınıflandırmıştır.

Aktif rekreasyon; insanların etkinliklere faal katılımıyla oluşturulmaktadır. *Pasif rekreasyon*; bireylerin gerçekleşen etkinliklere katılım sağlamadığı, yalnızca seyretikleri rekreasyon çeşididir. Örnek vermek gerekirse; oynanmakta olan futbol maçını bireyin evde oturup izlemesi ile stadyumda açık mekanlarda çeşitli çabalar sarf ederek izlemesi arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Aslında bu iki etkinlikte pasif rekreasyona örnektir, fakat pasiflik dereceleri farklılık göstermektedir. Ayrıca pasif katılımcılar için bu durum daha sonra aktif katılıma sebebiyet verebilmektedir. Örneğin; futbolu stadyumda izlemekte olan pasif olan bir katılımcı, ihtimâl dahilinde sonraları futbola ilgi duyabilir ve futbola aktif olarak katılım sağlayabilir (www.rekreasyonist.com, 25.02.2019).

1.5. Rekreasyon Faaliyet Alanları ve Katılımı Etkileyen Etkenler

Rekreasyonel faaliyet mekanları, coğrafi durumlar, iklim, serbest zamanın şekline, serbet zamanın süresine, katılım tarzına, toplumun kültürüne ve ekonomik kondisyonuna göre çok yönlü veya farklı olabilmektedir. Bunların yanı sıra ülkenin teknolojik durumu ve ülkenin uyguladığı siyaset de mühim konulardan biridir. Gelişim seviyelerine göre serberst zaman ile ilgili algı ve aktiviteler de değişiklikler görülmektedir (Koçyiğit ve Yıldız, 2014).

Bireylerin aktivite seçimlerinde cinsiyet, yaş, arkadaş çevresi, sosyo-ekonomik düzey, yaşanılan alan ve bu alanda var olan olanaklar, çevrenin gelenek ve görenekleri etkileyici faktör olmaktadır (Gökmen vd., 1985).

Turizm Bakanlığı, rekreasyon faaliyet alanlarına 5 grupta açıklık getirmiştir:

- Deniz ve kum: rüzgâr sörfü, dalgıçlık, yüzme, kürek ve kano sporları.

- Dağcılık, kış sporları: kayak, dağcılık, tırmanış, buz dansı.
- Doğa ve yeşil turizmi: Avcılık, balıkçılık, hayvan gözlemek ve gözetlemek, gençlik kampları.
- Sosyal hayat ilişkileri: Tenis, sağlık çiftliği, paraşütçülük, bowling, okçuluk.
- Kültür, sanat ve el işleri: Mücevher yapma, klasik dans, müzik, sinema, fotoğrafçılık, satranç vb. (Karaküçük, 1997).

Rekreasyon faaliyet mekanları ise:

- Zihinsel,
- Fiziksel yetenek gerektiren egzersizler,
- El becerileri,
- Toplumsal ağırlıklı aktiviteler olarak kategorilendirilmiştir (Gökmen vd., 1985).

Rekreasyon aktivitelerine katılımı engelleyici etmenler:

- Rekreasyon mekanlarının kolay erişilebilir olması ve mali kaynaklar,
- Sosyal sınırlandırma ve cinsiyet,
- Bedensel kaynaklar ve moda,
- Mevsimsel engeller (Hall ve Page, 2006).

Rekreasyona duyulan ihtiyacın bireysel yönden sebepleri bireylere göre çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilikler şöyle ele alınmıştır:

- Sosyalleşme isteği,
- Değişim arayışı / farklı tecrübeler kazanma,
- Dinlenme / rahatlama isteği,
- Yaratıcı olma,
- Fiziksel açınım,
- Kendini geliştirme,
- Kendini tanıma güdüsü,
- Yarışma etmenine yetingenlik (Kesim, 2006).

Aşağıda belirtilen etmenlerde de rekreasyon etkinliklerine eğilimi sarsıcı nitelikte olabilecek etmenler yer almaktadır:

- Rekreasyon merkezleri,

- Eğitim düzeyi,
- Aile yapısı,
- Yaş,
- Meslek,
- Teknoloji,
- Değişen yeni sağlık bilinci,
- Nüfus artışı ve hareketliliği,
- Kültürel etki,
- Çevre bilinci,
- Kitle iletişim araçlarının etkisi, reklam,
- Kentleşme rekreasyon etkinliklerine katılımı etkilemektedir (Broadhurst, 2001); (Hall ve Page, 2006).

1.6. Rekreasyon ve Çevre İlişkisi

Karpuzcu (2006) çevreyi, insan etkinliklerinin ve canlıların üzerinde zaman farkemeksizin dolaylı veya dolaysız herhangi bir şekilde etkide bulunabileceği fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etmenlerin belirli bir andaki toplamı olarak tanımlamıştır. Başka bir ifade de çevresel mekan, canlıların içinde yaşadığı ve tüm hayati değerlerini ve faaliyetlerini devam ettirmeye çalıştığı ortam veya koşullardır (DPT, 1997).

Başka bir kaynakta ise çevre, bireylerin kendisi dışındaki bütün canlı varlıklarla içinde bulunduğu karşılıklı ilişki ve etkileşimlerin toplamıdır. Diğer bir kaynakta çevre, toplumların biyolojik, sosyal ve kimyasal aktivitelerini sürdürdüğü bir ortam olarak ele alınmıştır (Keleş ve Hamamcı, 2005). En tümel anlamı ile çevre, canlıların içinde yaşamakta olduğu, önemli yaşamsal şartlarla bağlı bulundukları farklı şekillerde etkileşim içinde oldukları, etkiledikleri ve etkilendikleri bir ortamdır. Bununla beraber canlılar çevrenin bir parçası olup yaşamını çevrenin onlara bahsettikleri sayesinde devam ettirmektedir (Yıldız ve arkadaşları, 2005). Asıl mühim husus ise bu değişikliklerin bilinçli bir şekilde, çevre kaynak ve olanaklarına uygun bir şekilde kullanımıdır (Jackson ve Paradubraj, 2004).

İnsanı göz önüne alırsak Keleş ve Hamamcı (2002)'nin ifadesine göre; “Canlıların aktiviteleri üzerinde hızlı bir şekilde ya da uzunca bir süre içinde dolaylı veya dolaysız bir şekilde etkileşimde bulunan kimyasal, fiziksel, biyolojik ve toplumsal unsurların belli bir

süredeki toplamına”dır. Öte yandan Uluğ (1997: 41- 42) çevrenin, bireyleri ve diğer canlıları etkileyen içsel ve dışsal unsurların bir bütünleştiği olduğunu ileri sürmüştür. İçsel unsurların canlıların doğuşundan sahip olabildikleri unsurlar, dışsal unsurların ise daha sonra etkileşimde bulundukları unsurlar olduklarını belirtmiştir.

Yapılan tanımlardan çevre ile alakalı esas olan üç önemli husus vardır (Keleş vd. 2009: 22). İnsanın diğer insanlarla olan ilişkileri ve bu sürecin birbirlerini etkilemesi, insanın kendinden başka bütün canlılar ile olan karşılıklı yaklaşma ve etkileşimleri, insanın canlılar dünyası dışında kalan hava, su, toprak, iklim, yeraltı kaynakları gibi vb. cansız varlıklar sürekli etkileşim halindedir.

İnsan, bitki örtüsü, hayvan topluluğu ve mikroorganizmalar çevreyi oluşturan canlı öğelerdir. İklim, hava, su ve yer yuvarlağının yapısı ise çevreyi oluşturan cansız öğelerdir. Tüm bunlar birbirlerini karşılıklı olarak etkiler. Öte yandan cansız öğeler diğer canlıların tüm hareket alanını belirlemektedir (Kahraman ve Türkay, 2006: 20).

Çevrenin ortaya çıkardığı geniş alanda çevrenin farklı durumlarından söz edilebilir. Bu durumlar özellik olarak bakıldığında çevre ikiye ayrılır.

Fiziksel (Coğrafi) Çevre: İnsanların yaşadığı kent, ev, köy, mahalle, vb. çeşitli mekânlardan oluşan çevredir. (Kahraman ve Türkay, 2006: 21). Rekreatyon çalışmalarının yapıldığı birçok fiziki alandan bahsedilebilir. Mesela, insanların şehirde serbest vakitlerini gezme, dinlenme vb.gibi amaçlar doğrultusunda değerlendirebileceği park alanları, sahiller gibi pek çok mekân fiziki (coğrafi) mekânların içinde yer alır. Bookchin (1994: 30-32) yaptığı araştırmalarında, doğal ve yapay mekan ayrımına varmaktadır. Doğal çevreyi insan müdahalesi olmadan kendiliğinden oluşan çevre ve yapay çevrenin ise insanların çalışmaları sonucunda oluşan çevre olarak tanımlamaktadır.

En geniş anlamı ile fiziki (coğrafi) mekânlar oluşumu açısından incelendiğinde doğal ve yapay çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal çevre, oluşumunda insanların katkısının olmadığı, yani beşeri faktörlerin etkin olmadığı ve değiştirmedeği doğal varlıkların tamamıdır. (Kınacı vd, 2011: 22). İnsanların rekreatif amaçla doğa yürüyüşleri ve manzara gezilerine çıkmalarıyla Ayder yaylasında gördükleri ve gezdikleri ormanlık alan, doğal çevre için bir örnek teşkil edebilir.

Yapay çevre, insanların varoluşundan günümüze dek doğal çevreden yararlanılarak oluşturulmuş bütün alanlardır. İnsanların rekreasyonel amaçla kullandıkları mesire alanları, bisiklet turu alanları, balık tutma alanları, yürüyüş alanları, baraj gölleri gibi vb. yerler yapay çevre için örnek gösterilebilir.

Toplumsal (Beşeri) Çevre: Toplumsal çevre bireyler tarafından oluşturulan ve doğal olmayan tüm şeylerin bütünüdür. Kısacası beşeri çevre, insanların kendi kendilerine ürettiği şeylerden oluşan çevre denilebilir. Bireylerin finansal, toplumsal ve siyasal alanlarda gerçekleştirdiği ilişkilerin tamamı toplumsal (beşeri) çevreyi kapsamaktadır. (Kahraman ve Türkay, 2006: 21). Tiyatro, konser tarzı sanatsal etkinliklerin oluşturduğu ilişkiler ve davranışlar toplumsal çevreyi ifade eder.

Fiziksel ve toplumsal olarak ikiye ayrılan çevrenin bilimsel olarak gözlemlenmesi gereken bir konudur. Bilhassa doğal ortamlardaki bozulmaların ortadan kalkması ya da en aza indirgenmesi amaçlanmıştır. İnsanların davranışlarının incelenip bilinçli bir şekilde kullanmaları ve bu sebeple doğanın sürdürülebilirliğini sağlamak adına ekolojik gözlemler artmıştır, ve son dönemlerde çevre uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Çevre, insanın yaşadığı ortamı oluşturan tüm sosyal, biyolojik, fiziki ve kimyevi faktörlerin birleşimi olarak görülebilir.

Günümüz dünyasında kentler; sosyal ilişkiler, gündelik yaşantılar, iş imkânları ve yoğunluklar, teknolojinin getirdiği fırsatlar ve demografik olarak kırsal alanlara istinaden çeşitlilik göstermektedir. Kırsal da “doğal” dediğimiz birçok şey, kent yaşamında yapay olarak oluşur. İnsanlar birbirlerini pek tanımamakla beraber birbirlerine aşina bireylerin ilişkileri de çalışmaları ya da kulüp ve dernek tarzı birlik üyelikleri çerçevesinde gelişmektedir. Artık insan ilişkileri soyutlaşmıştır ve şehirde yaşayan insanlar yalnızlaşmıştır. Şehir yaşantısı bu bakımdan insanları şehirden uzak doğal alanlara yönlendirmektedir. Doğal mekânlardaki bu aktiviteler, doğal çevrenin tahribatına, kirlenmesine ve birçok bakımdan bu yerlerin zarar görmesine sebep olmaktadır (Karaküçük, 1995). İnsanların çevresinde bulunan bu doğal alanlar sadece rekreatif aktiviteler amaçlar dışında, hızla artış gösteren nüfusa hitap etmesi açısından hızlı bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Plansız gelişen kaynak tüketimi çevre sorunlarına da sebep olmuştur (DPT, 1997).

Çevre bilinci olan, doğal kaynakların az olduğunun farkında olan, çocukluğundan itibaren dünyadaki biyolojik hayat içerisinde hayati bir yerinin farkına varan bir neslin yetiştirmesi, günümüzde duyarlı bir insanın asıl amaçlarındandır (DPT, 1997).

Günümüzde kent alanlarının aşırı asfaltlaşması ve betonlaşması kentlerin daha fazla ısı depolamasına sebep olurken, artan trafikle gürültü kirliliğine ve hava kirliliği vb. çevre problemlerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Çevre problemlerinin insanların yaşamını olumsuz şekilde etkilemesiyle, yönetimlerin her durumda sorunları çözecek yeni projeler geliştirmesine, bu projeleri çevre ile uyumlu şekle getirmesine neden olmuştur. (Karaman, 1996). Çevre problemlerinin ardındaki asıl neden insanların kendisinin olduğu gerçeği 1960 sonrası anlaşılmıştır. İnsan ve çevre arasındaki hassas dengenin sorumlusu bireylerin kendisidir. Çevre konusundaki eğitim, bireyin sorumluluklarının farkına varması ve sebep olduğu çevre problemlerinin çözümüne katkı sağlamaları adına önemlidir.

İnsanoğlu doğal alanlara yüzyıllar boyu hâkimiyet kurmanın çabası içersine girmiş ve doğanın sadece işletilebileceği, istediğinde hammaddeleri oluşturabileceği ve birçok endüstriyel atıklarını saklayabileceği bir olgu olarak görmüştür. Sanayileşme ile birlikte doğa, tükenmeyecek bir kaynak olarak görülen ve kullanılan, doğanın kendiliğinden yenilenme özelliğinin az olduğu, doğal dengenin bozulması ve geri dönüşü olmayacak tahribatların olduğu farkına çok geç varılmıştır (Karaküçük, 1999).

İnsanlar kentleşme süreciyle doğa ile uyum içinde yaşayıp bu süreci takiben denge, doğal ekosistemi devamlı bozarak, kaynakların tekrar yenilenemeyen bir sürece girmesine sebebiyet vermiştir. Son dönemlerde çevreye karşı oluşan insan egemenliği, doğal ve kültürel kaynaklarında tamir edilmesi mümkün olmayan yaralara sebep olmuştur (Akten ve Akten, 2011).

Gelişmeyen ülkelerde görülen nüfusun artış oranı, çoğunlukla gelişmiş ülkelere göçlere neden olmaktadır. Bu durum boş zamanların değerlendirildiği doğa ile ilgili rekreasyonel mekânları da etkiler. Yoğun nüfuslanma, tüketim oranının artmasına ve bu durum da doğal alanların daha fazla kirlenmelerine sebebiyet vermiş, bazı ülkelerde ise boş zaman alanlarının tanımının güncellenmesine sebebiyet vermiştir. Nüfusu artan kentlerde kalabalıklar oluşması doğaya olan ihtiyacı ve çevreye olan duyarlılığı arttırmıştır. Çevreye karşı oluşan bu bilinçlenme, insanların doğaya yönelmesine ve doğal alanların daha fazla

rekreasyonel alanlar için projelendirilmesine ve ekolojikdengenin güvenliği için çalışmaların hızlandırılmasına sebebiyet vermiştir (Karaküçük, 1999).

Bilhassa, şehir civarındaki olumsuz etkilenmeler, insan-çevre etkileşiminin dengeli bir şekilde yürütülmesini sağlayan rekreasyonel mekânlara olan ihtiyacı arttırmıştır. Öte yandan rekreasyonel mekân ihtiyacının çoğalması, ayrıca kalabalık yerleşim merkezlerinde rekreatif imkânların azalması sebebiyle kıyı alanlarına olan talebini gittikçe arttırmaktadır (Karahana ve Orhan, 2009). Bedensel ve mental gereksinimlerin karşılanma gayretinde olan bireyler kültürel, sosyal, fizyolojik ve ekonomik şartlar ile serbest vakitlerini değerlendirmek ve kaybettikleri enerjilerinin yenilenmesi maksadıyla rekreatif mekânlara yönelmektedirler. Şehirde yaşayan bireylerin bu gereksinimlerinin gündelik yaşantıda karşılanması ve bunu sağlayacak olan kentsel rekreasyonel alanlar fazlaca önem arz etmektedir (Şimşek ve Korkut, 2009).

Fiziksel, biyolojik ve sosyal kısımlara ayırdığımız çevre, insanlığın varoluşundan beri devamlı olarak etki altında kalmıştır. İnsanlar toplu yaşama geçmesiyle beraber hayatını sürdürdüğü çevrenin ve doğal imkânlarını mümkün olduğunca fazlaca kullanmanın çarelerini aramışlardır. Nihayetinde hali hazırda bulunan doğaya karşılık, doğanın tekrardan üretildiği ve beşeri çabanın ürünü olarak tekrar üretilen yeni bir doğa yaratılmıştır. Birincil ekonomik faaliyetlerle geçinen toplumlarda insanın doğayı farklılaştırması ve sınırlı sayıdaki doğal rezervlerin kullanmasının günümüzde, bireyin refah seviyesini yükseltmek amacıyla sanayileşmenin ve bu sebeple de doğa ve doğal rezervlerin sonuna kadar kullanılmasının elzem bir hal alması, yapay doğa ile hali hazırda bulunan doğa kendi içinde bir rekabet halindedir (Kement, 2014: 108).

Öte yandan rekreasyon etkinliklerinin doğal çevre de olumsuz etkileri de olabilmektedir. Doğa ziyaretlerinin olduğu tüm alanların kaçınılmaz olarak çiğnenmesi, etkilerden biridir. Ayrıca rekreasyonel çiğnenmenin etkisi genelde çevre şartlarına bağlı olarak değişiklik göstermekte ve doğal bitki örtüsü, rekreasyon etkinlikleri ile birlikte doğa ve insan arasındaki bağın şeklini ve seviyesini ortaya koyan önemli bir ölçektir (Atik vd, 2008).

Çevresel açıdan önem teşkil eden rekreatif faaliyetler mali açıdan yararları bakımından önemi vurgulanırken, fertlerin yaşam niteliklerinin de olgunlaşmasını sağlar. Bu açıdan ideal olan etkinlikler olarak da düşünülebilir. Ama bu tarz faaliyetlerin olması hususunda gereken tedbirlerin alınması gerekir. Çünkü rekreasyon faaliyetleri faaliyet alanına göre

değişik çevrelerde olumsuz etkileri olabilir (Yıldızcı, 1976: 12). Mesela, kıyı şeritlerinde ve göl kenarlarında; insanların bazı rekreatif faaliyetlerinin sonucunda sahil kumları aşınıp erozyona sebep olmakta ve taşınmış olan bu kumların beşeri faaliyetler bakımından tarhip edilmesi ile kumların zirai alanlara getirilmesi ve bu tür zirai alanların verimsizleşmesine sebeptir.

Ayrıca rekreasyon faaliyetlerinin, çevre de sebep olduğu olumsuz etkilerinden biri de ateş ve çöptür. Dikkatsizce ve kontrolsüzce yakılan ateşin doğaya, içinde var olan canlıları ürkütücü bir biçimde yok etmektedir. Çöpler de bilhassa sportif faaliyetler amacıyla yapılan rekreasyonel aktivitelerde ciddi problemlere mahal vermektedir. Örneğin, dağcılıkta kamp alanları bir çöplüğü andırmaktadır. Yine sportif faaliyetlerden nehirler, dereler ve göllerde yapılmakta olan sportif faaliyetleri ve bu faaliyetlere pasif katılımcı bireylerin verdiği tahribatlar dikkate alınması gereken bir diğer önemli noktadır (Karaküçük, 2008: 222). Kamping etkinlikleri irdelendiğinde çöplük, ateş, kum taşınması vb. gibi doğada tehlikeye neden olabilecek birçok durum görülmektedir. Bu kapsamda, kamping faaliyetleri gerçekleştiren kişilerin doğada yaptığı faaliyetler ve bu faaliyetler olurken ki davranışları ayrıntılı olarak incelenmelidir.

Rekreasyon faaliyetleri sonucunda da çevrenin olumsuz bir şekilde etkilenmesine avcılık yapan insanları da örnek olarak verebiliriz. Avcılığı bilinçsizce yapmalarının sonucunda hayvanların neslinin yok olmasına ve doğanın tahrip olmasına yol açmaktadır. Mevsimi haricinde ve usulsüz şekillerde gerçekleştirilen avlanmalardan canlılar ciddi zararlar görmektedir (Karaküçük, 2008: 223).

Bunların dışında, rekreasyonel etkinliklerin yapılmasında kullanılan pekçok aracın çevrenin kirlenmesi bakımından ciddi zararları bulunmaktadır. Mesela otomobillerin kullanımı, hava kirliliği ve ses kirliliği gibi olumsuz sonuçlar sergilemektedir. Bu doğrultu da yürüyüş ve bisiklet yolları bazı ülkelerde işe gitmek ya da rekreasyonel faaliyetlere teşvik amaçlı kullanıma açılmıştır (Lowe, 1991: 73). Yine kamp etkinliklerinde kullanılmakta olan malzemeler doğaya ne kadar uyumlu olduğu da yine irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Mesela motorlu taşıtlar yerine bisikletlerden bahsedilmektedir. Lakin, kamping için kullanılan alanların taşıma seviyesi ve çığnemesi sonucunda bitki ve hayvan adına ne tür bir riski olduğu gibi haller göz ardı etmemek gerekir. Yani bu faaliyetler için gidilen yerlerin ekolojik bakımdan hassasiyeti ayrıyeten hesaba katılmalıdır.

Serbest zamanların çevre için olumsuz yanları olduğu kadar olumlu yanları da vardır. Bunlar (Karaküçük, 2008: 223-224);

- İnsanların boş zamanlarını faydalı etkinlikler ile değerlendirme şuuruna ulaşmaları için belli eğitimler almaları gerekmektedir. Bu eğitimler; bireylere, serbest vakitlerini çevrenin zarar görmeden, bilhassa çevreci bakış açısıyla zenginleştirip değerlendirmesini davranışını benimsetecektir.
- Rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan kişilerin doğaya bırakmış olduğu besin artıklarından bazı canlılar da faydalanmaktadır. Dolayısıyla çöp ile doğada kaybolabilecek veya diğer canlılar içinde fayda sağlayabilecek fazlalıkları ayırmak gerekir.
- Çevrenin rekreasyon faaliyetleri amacıyla kullanma ihtiyacının artış göstermesi şehir içi ya da şehir dışı modern düzenlemeler yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Şehir iç kısımlarında düzgün, amacına uygun ve çevre estetiğine katkısı bulunan yeşil alanlar, parklar, spor tesisleri ve oyun vb. gibi alanlar ve mekanlar planlanabilmektedir. Şehirlerin dışındaysa, doğanın korunması konusunda daha özenli olunmalıdır. Bu doğrultuda yasal örgütlemeye birlikte; vahşi doğanın korunması, rekreasyonel faaliyetlerde bulunan insanlar için alanların belirlenip planması ve düzeninin kurulması gerekir. Milli parkların sayıları arttırılmalı ve doğal yaşam denetlenmelidir. (Karaküçük, 2008: 224). Rekreatif faaliyetlerden bilhassa açık rekreasyonel etkinliklerinde ciddi önem teşkil etmektedir. Çevrenin korunması, revize edilmesi ve çeşitli deformizelerden sakınmak çok mühim konudur. Çünkü bu sayede şehirler için daha çok rekreasyonel faaliyet mekanları sağlandığı gibi bireylerin de yaşanabilir bir çevrede sağlıklı bir hayat devam ettirmelerine olanak sağlanabilir.

Bu durumun vasıtasıyla doğal çevrenin düzenlenmesi ve korunması için bazı temel normlara uymak ciddi değer taşıyabilir. Bu normlar(Olalı, 1981: 87).

- Bireysel ve sosyal bilinçlenme, çevre sevgisi ve hassasiyeti doğurulacak biçimde bazı yol ve metotlarla oluşturulması.
- İktisadi çalışmalar ve endüstriyel yatırımlar bölgenin doğal imkanlarına elverişli bir şekilde belirlenmelidir. Mesela, ziraate elverişli araziler, yalnızca o amaç doğrultusunda kullanılmalı ve orman alanlarında yaşam süren insanların, ormanı yok etmeden, koruyabileceği bir biçimde ziraate yönlendirilmelidir.

- Rekreasyon ve gezinti amacıyla kullanılan ve ileride kullanılması gereken dağ, göl, deniz, gibi doğal alanların kullanımı ve yararlanılma şekilleri elverişli bir biçimde belirlenerek estetiğin bozulması ve tahrip edilmesi önlenir. Mesela, kıyıların bilinçsizce işgal edilmesi betonlaşma veya bu doğal değerlere endüstriyel tesislerin kurulmasının önlenmesi gerekir.
- Önemli olan doğal alanlar, milli parklar olarak programlanmasıdır.
- Şehirlerin planlamasında da, doğa düşünülmelidir.
- Yollar ve güzergâhlar, doğanın zarar görmeyeceği bir şekilde planlanmalıdır.

Sonuçta fertlerin rekreasyonel ihtiyaçlarının olması, kaynakları bozmadan, sonraki kuşaklara devredilebilecek bir mahlûl olarak nitelendirilmesi gibi araştırmalara önem verilmesi sağlanmaktadır. Diğer taraftan, bireylerin açık rekreasyonel faaliyetlerine olan taleplerinin artırılması çevrenin daha kullanılabilir olmasına olanak tanıyacaktır (Kement, 2014: 112).

1.7. Rekreasyon Alanlarında Açık-Yeşil Alanların Önemi

Bireylerin tekdüzelikten, bunaltıcı şehir yaşamından kaçmak adına, açık rekreasyonel faaliyetleri yeğlemektedirler.(Karaküçük, 2008: 222). Çünkü bireylerin bir (1) gün içersindeki vaktinin yaklaşık sekiz (8) saati ekseriyetle faaliyetlerle geçmektedir. Öte yandan haftasonu izinleri, yıllık izinler, istirahat vb. gibi amaçlar için kullanılan izinler, özel günlerde kullanılan izinlerden farklı olmaksızın birçok zamanda bireylerin doğa ile bir arada olmak, eğlenmek ve dinlenmek gibi faaliyetleri yapma imkânı oluşturmaktadır. Artan bu çevre bilinçlenmesi, bireyleri doğaya yönlendirmekte ve doğada yapılabilecek bazı rekreasyonel faaliyetleri cezbetmekte, doğada daha fazla rekreasyonel aktivite yapılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Gün geçtikçe artan, kent yaşamının bunalımında insanların; mental olarak dinlenmesi, rekreatif etkinliklerde bulunması ve sosyo-kültürel alan gelişimi açısından açık ve yeşil alanların önemi çok fazladır. Fakat açık ve yeşil alanlar kentsel yerleşimler nedeniyle bitirilmekte ve hızla kimlik değiştirdiği görülmektedir. Açık-yeşil alan, kent yaşamının olmazsa olmazlarından olup sosyal kaynaşmayı sağlaması, toplumsal gelişimi arttırması, ekonomik amaç ve etkinlikleri desteklemesi açısından önem arz etmektedir (Tosun,2007).

Açık-yeşil mekânlar genelde, bireylerin yaşantsını idame ettirdiği şehir ve yerleşim yerlerinde, yapıların haricindeki yerler, doğal olarak ayrılmış ya da ziraat ve mesken

harici istirahat alanlarına bırakılmış, bireylerin gezmelerine ve çocukların oyun oynamalarına ayrılmak maksadıyla mahalli idarelerin düzenlediği gezilesi, ağaçlık yol vb. gibi topluma açık alanlarından oluşmaktadır (Keles,1998). Açık alanlar, insanlar için düzenlenen, planlanan, kendiliğinden oluşan ve insanların yararlandığı bölgelerdir. Şehirlerde ki açık alanlar özel yaşamın tersine toplu yaşamın tüm aktivitelerin bulunduğu, hemen hemen herkesin, yararlandığı açık kent yapıları içindeki mekânlardır (Genli 1990).

Şehirlerde yer alan açık alanlar en genel ifade ile yapı ve taşıt ulaşımı alanlarının haricinde ki açıklıklar olarak tanımlanır. En genel anlamda açık alan; tarım, orman, funda, göl vb. gibi belirli kullanım özelliğine sahip ya da park, bahçe, meydan vb. gibi belli fonksiyonlara cevap veren kent içinde ya da bunlar dışında inşa edilmemiş boş alanlardır. Benzer şekilde açık alan, yapılaşmanın gerekmediği ve gerçek anlamda doğal durumda korunan araziler olarak belirlenmektedir (Genli 1990).

Açık alanlar ile ilgili iki önemli kavram ayırt edilmelidir. Açık alanlar fonksiyonları ile ele alınırsa; açık kavramı en genel anlamda “yeşil” kavramına denktir. “Boş alanlar” ise “inşa edilmemiş” alanlardır. Yeşil odaklı mekânları fiziki açıdan açık olmayan, fakat fonksiyonel bağlamda açık mekânlar olarak varsayabiliriz. Şayet açık mekân kavramına coğrafi açıdan değinildiğinde sürekli ve katılaşmış, hiçbir kullanıma ayrılmamış lakin ki pazaryeri, meydan, sergi, oyun gibi geçici birçok fonksiyonları ifa edilebilen inşa edilmeyen münhal mekânlar olarak tanımlanmaktadır(Şahin vd. 1998).

Açık-Yeşil alanlar, oksijenin sağlanması, havanın temizlenmesi, ve iklim koşullarını etkilemesi gibi özelliklerle beraber, çevre ile ilgili ve biyolojik bakımdan sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevre için önemli bir hava dolaşım alanıdır. Bununla birlikte görsel ve estetik bakımından güzel bir görüntü, turizm potansiyeli açısından sunum ve içerdikleri itibarı ile toplumsal olarak insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin gelişimini sağlaması bakımından önemli bir yere sahip alanlardır (Özcan, 2000). Bunun yanında ülkemizdeki sosyo-kültürel ve fiziksel şartlar açısından tanımlanan ve fonksiyonu haricinde kullanılan alanlar; topoğrafya, zeminin yapısı vb. gibi özellikler açısından fiziksel olarak kullanıma uygun olmayan alanlar ve özellikle mülkiyet sebebiyle, yüksek binaların oluşturduğu yapılar içinde bulunan ve kullanılmayan açık alanlar kayıp alanlardır. Kayıp alanlar, genelde çevreye ve kullanıcılara olumsuz etkide bulunan, yeniden tasarlanma ve düzenlenme ihtiyacı bulunan kentsel alanlar olarak görülmektedir (Genli 1990).

Açık alan olarak belirlenen yerler kentlerin planlarında belli fonksiyonlar için ayrılır ve planlanır. Planlanan bu yerlerde, doğal çevre ile insanların ilişkilerinin etkileşimiyle; insan-doğa ilişkisinden fiziksel yapı, insan-insan ilişkisiyle de sosyal yapı oluşur. Açık alanların, kentsel yaşamdaki yeri düşünüldüğünde, bu yerlerin hiçbir yapının gerçekleştiremesi mümkün olmayan etkileşimleri, buluşmaları ve eylemleri sağladığı görülmektedir. Bu eylemlerin sosyal, kültürel, estetik, fiziksel ve psikolojik, olarak ortak mekânlarda gerçekleştirilmelidir (Genli 1990).

WHO (Dünya Sağlık Örgütü), şehirlerde kişi başına düşen ortalama yeşil odaklı alanların en az 9 metrekare olması gerekliliğini vurgulamıştır, fakat bu rakamın en optimum 10 metrekare ile 15 metrekare aralığında olması gerektiğini belirtmektedir. Oysaki bu oranın gelişmiş olan ülkelerde fert başına ortalama 20 metrekareye kadar çıkabilirken Türkiye’de 1-9 metrekare arasında değişkenlik göstermektedir(Kırdar, 2013). Buna göre Avrupa ülkelerinin yeşil alan değerlendirmeleri şöyle;

Tablo 2: Avrupa Birliği Bazı Kentlerinde Kişi Başına Düşen Açık Yeşil Alan Değerleri

Ülke	Kent	Kişi Başına Düşen Değer (m ²)
Almanya	Berlin	23.60
	Hamburg	31.10
Belçika	Brüksel	29.20
Danimarka	Kopenhagen	25.30
İtalya	Milan	26.10
	Palermo	14.50
İngiltere	Birmingham	25.00
	Liverpool	32.90
Avusturya	Viyana	124.70
Finlandiya	Helsinki	122.40
İspanya	Barselona	18.00
Kanada	Ottawa	33.00
	Toronto	15.07

Kaynak: Anonymous, (2006); Kara, (2007)

Şehirleri yaşanabilir hale getirmenin ve şehirlerin estetiğini artırmada en önemli unsurun açık-yeşil alanlar olduğu kanısıyla, yeşil alanların artırılması ve Avrupa ülkelerindeki bu yüksek standartları yakalamının yeni park alanları açmayla olabileceği düşüncesiyle

araştırmacılar da parkları; büyüklükleri ve işlevlerine, bulundukları yerleşim alanlarının demografik yapısına aynı zamanda kullanıcılara olan uzaklıklarına göre çeşitli biçimlerde sınıflandırıp dokuz (9) kategoriye ayırmışlardır (Polat, 2001). Bunlar şöyle;

Tablo 3: Kentsel Açık-Yesil Alanların Sınıflandırılması

İsim	Büyüklük (m2)	Dizayn Kriterleri
Yöre Parkları	1000–2000 da sayı olarak 4–8 adet	Her 1000 kişiye 4–8 dekarlık alan. Hizmet çapı 5 km
Bölge Parkları, Milli Parklar	2000–4000 da sayı olarak 4–12 adet	Her 1000 kişiye 30–60 dekar. Hizmet çapı:20 km
Kamping		Her 1000 kişiye 40 dekar Her kampçı grubu için 200–300 m ²
Parklar	Min 20 ha	Kisi başına en az 1,5 m ² Konut alanları ve okullara yakın Olmalı. Her konut ve iş yerinden 3 dk.'lık yürüme mesafesinde olmalı. 800 m ile 2400m mesafe içinde ulaşılabilir olmalı
Hayvanat Bahçeleri		Her 1000 kişiye 0,4 ha
Spor Ve Oyun Alanları	40-120 da	Her 1000 kişiye 5–6 dekar. Her 250.000 kişiye 1 adet. Hizmet yarıçapı 2,5 km.
Oyun Alanı	5940 m ² İlkokul çocukları	Konut başına 4 m ² olmalıdır. Konutlara 100-150m uzaklıkta olmalıdır.
Kentsel Bölge Parkı	400-4000 da	Kisi başına 7–10 m ² .Hizmet yarıçapı:3–6 km.
Botanik Bahçesi		Nüfusu 100.000 olan kentsel yerleşmelerin parklarından biri botanik bahçesi olarak düzenlenmelidir
Stadyum	70 m x 110 m futbol sahası	Uzun eksen kuzey-güney doğrultusunda olmalıdır
Ağaçlıklar		Sosyal mekânlarla ilişkileri kurulmalı

Mezarlıklar		Her mezarlığın bir patikası oturulabilecek sakin bir kösesi olmalıdır
Meydanlar		Yaya yollarının yoğunluğu için bu alanları kullanabilecek nüfus hesaplanır ve kişi başına 15-30 m ² alan ayrılır.
Çocuk Bahçeleri		Ayrı ayrı düzenlenebileceği gibi komsuluk ünitesi, semt ve kent parkları içinde düzenlenebilir. 64 hane halkının çocuklarının birbirleri ile ilişki kurabilmelerine olanak vermeli. Aile başına 4,6 m ² -2.3 m ² olmalı ve konuta uzaklık 30m-70m olmalı

Kaynak: Bakan, Konuk (1985).

Milli Rekreasyon ve Park Kuruluna göre açık rekreasyon alan sınırlama ve sıralaması beş katagoriden oluşmaktadır. Bunlar şöyle;

Tablo 4: Milli Rekreasyon Ve Park Kurulu Park Standartları

Çeşit	da/1000 kişi	Büyükölük (da)	Hizmet verdiği nüfus	Ulaşılabilirlik (m)
Mahalle Parkı	10	20-80	2000-10.000	400-800
Semt Parkı	10	80-400	10.000-50.000	800-4800
Kent Parkı	20	Değişken	Değişken	30 dakika yürüyüş uzaklığı
Bölge Parkı	80	1000 ve üzeri	Küçük şehirlerdeki tüm nüfus	1 saatlik yürüyüş uzaklığı
Özel Alanlar		Uygulanabilir bir standart yoktur.		

Kaynak: Özkır, (2007).

Tablo 5: Kent İçindeki Park Alanlarının Büyüklükleri İle İlgili Rakamlar

Parklar	Hitap ettiği konut birimi	Olması gereken yerleşim birimi	Büyüklüğü
Mahalle Parkı	700-1.000	İlkokul	1-4 ha
Semt Parkı	1.000-5.000	İlçe,Kaza	4-20 ha
Bölge Parkı	5.000-10.000	Kent	20-50 ha
Kent Parkı	20.000-30.000	Bölge	200 ha üzerinde

Kaynak: Özkır, (2007).

Alexander (1977) tarafından ise, açık alanlar iki başlık içinde değerlendirilir. Açık alanları “*pozitif* ve *negatif*” açık alanlar olarak ifade eder. Açık alanlar belli bir şekle ve forma sahip ise bu mekânları “*pozitif alanlar*” olarak adlandırır. Binalar içinde kalan, yıkık ve biçimsiz mekânları “*negatif alanlar*” olarak belirtir. Negatif alanlarda binalar bir figürken açık mekânlar fon olarak belirtilmiştir. Pozitif alanlarda ise tam tersi bir durum söz konusudur. Yani açık mekânlar figür, binalar ise fon olarak görülmektedir. Ama pozitif alanlarda her iki durumu da görmek mümkün olmaktadır. Bu iki alan arasındaki en önemli fark insanların bulundukları mekânda hissettiği duygulardır. Farklı fonksiyonlardaki iki alanda, insanların pozitif alanlarda, kendilerini rahat hissetmeleri, severek kullandıkları görülür. Negatif alanlarda ise kendilerini rahatsız hissetmeleri ve kullanma eğiliminin daha az olduğu görülmektedir.

Yapılar dışındaki açık alanlar, insanların büyük çoğunluğunu gruplayan, belli hizmetleri kolay ve ulaşılabilir duruma getiren, değişik küçük yerleşimlere canlılık katan, aileler arasında komşuluk bağı kurmak zorunda kalmadan da bu yerlerde yaşayacak insanların ortak yaşamdan yararlanabilmesini sağlayan alanlar şeklinde de tanımlanır (Genli,1990). Ayrıca kayıp alan, çok katlı binaların etrafında yer alan düzenlenmemiş ve kullanılmayan, şehirdeki etkin yaya eylemlerinden uzak alanlardır. Birçok büyük şehirde var olan ve işlevini yitiren, terkedilen yerler, iş merkezi ve konutları birbirinden ayıran ve yaya akışını kesen yerler de kayıp alan olarak görülmektedir (Genli, 1990).

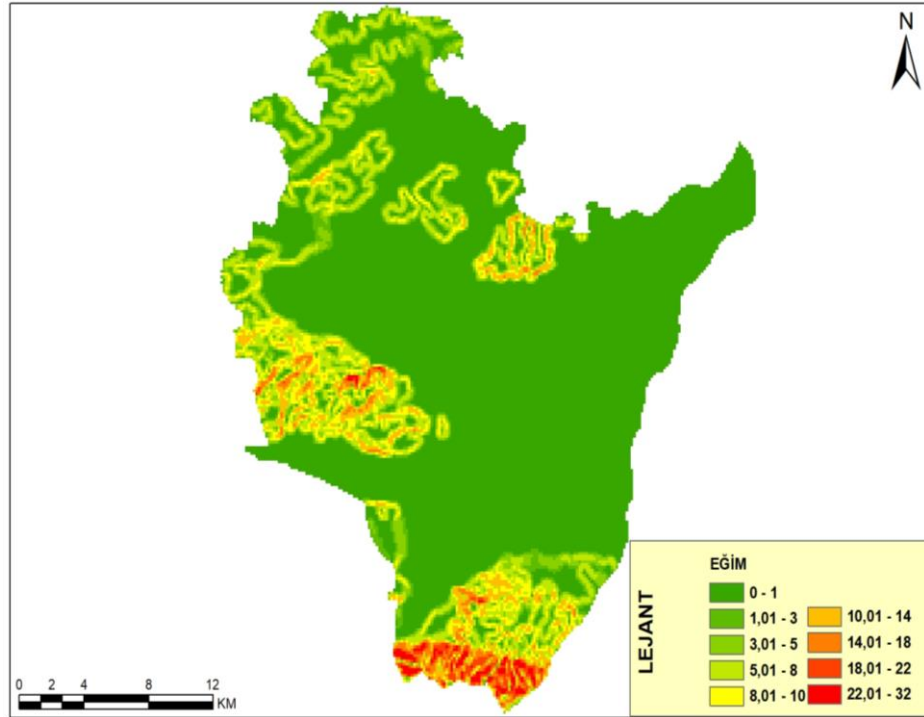
BÖLÜM 2. ARAŞTIRMA SAHASI VE ANALİZLER

2.1. Araştırma Sahası ve Yakın Çevresinin Coğrafi Özellikleri

Sakarya ili, Marmara Bölgesinin kuzeydoğu bölümünde, 29°57' ve 30°53' doğu boylamları ile 40°17' ve 41°13' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. 4817 km² yüz ölçümüne sahip il, doğudan Bolu ve Düzce, güneyden Bilecik, batıdan Kocaeli, kuzeyden ise Karadeniz ile çevrilidir. İl sınırının güneybatı bölümünde, Bursa ili ile teması vardır (Erendil, 1990). Ova özelliği gösteren toprakları, doğudan ve güneyden yüksek tepelerle çevrilidir.

Bölgede bulunan Sakarya nehrinin getirdiği alüvyonlar bu ova üzerinde yayılıp, nehrin suladığı yerlerde büyük ormanlar oluşturmuştur. Ovada nehri kanaliz edecek yüzey şekillerinin bulunmaması, Sakarya'nın sularının zaman zaman dağılmasına, yayılmasına sebep olduğundan, bölge geçişlerine de engel olmuştur. Zaman içinde insan eliyle seyrekleştirilen ormanla kaplı ova, coğrafyada “Adapazarı” ovası ismiyle anılmaktadır(Sakarya Büyükşehir Belediyesi).

Harita 1: Çalışma Alanı Yükselti Haritası

Antik çağda, Kuzey Anadolu'nun çeşitli merkezlerine bağlayan önemli yollar bu kesimden geçiyor olmasına rağmen, bu alanda o dönemlerde bir yerleşim yeri kurulmamıştır. Sebebi ise, Sakarya nehri ve kollarının düzensiz akışa sahip olması, nehrin ve kollarının sürekli yatak değiştirmeleri, ovanın büyük bir kısmının orman ve çalılıklarla kaplı olması etkili olmuştur. Tuncel'e göre bu çağda, Adapazarı'nın yakın çevresinde Nikomedia (İzmit) gibi önemli eski çağ şehirleri bulunmasına rağmen, Adapazarı şehri bir XIX. yüzyıl kuruluşudur (Sakarya Büyükşehir Belediyesi).

Bu zamandan sonra, tarıma elverişli ovanın iyi işlenmeye başlanması ve bölgeye yapılan yoğun göçlerle nüfus artmaya başlamıştır. 1899 yılında Haydarpasa-Ankara demiryolunun Arifiye'den ayrılan 9km'lik şube hattının Adapazarı'na ulaşması ise bu şehrin gelişmesini hızlandırmıştır. İzmit, Geyve, Göynük üzerinden Ankara'ya giden karayolunun tercih edilmemeye başlaması ve Ankara'ya giden yolunun Adapazarı'ndan geçirilmesi de şehrin gelişimini hızlandırmıştır(Aktaş, 2009).

Sakarya ilinde çeşitli tarihlerde önemli yangınlar ve depremler olmuştur, Kuzey Anadolu ana fay hattı üzerinde bulunan Sakarya İlinde, tarih boyunca meydana gelen yıkıcı depremler (1943 Hendek 6.6, 1967 Adapazarı 7.2, 1999 İzmit 7.4 ve Düzce 7.2) büyük hasar ve can kaybına neden olmuştur. Bir kısım mahalleler ve çarşılar tekrardan kurulmuştur ve vilayetin geçmiş görünümü bu doğal nedenlerle önemli oranda değişmiş ve değiştirilmiştir(<http://www.sakarya.com.tr>).

Böylece bölgenin gelişimi daha da hız kazanarak sürekli göç alarak nüfusu sürekli artış gösteren bir il özelliği taşımaktadır (<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/>).

Bölgede meydana gelen 1943 depreminde, yapılaşmanın az olmasından dolayı yıkım daha az olmuştur. Fakat 1967 depreminden sonra, yüksek katlı binaların alüvyon yumuşak zemin üzerinde kurulması ve çarpık kentleşmenin artması neticesinde, 17 Ağustos 1999'da gerçekleşen depremle büyük ölçüde yıkımlar meydana gelmiştir(Aktaş, 2009).

Bu depremten sonra şehrin, zemini sağlam olan bölgelere taşınması tartışma konusu olmuştur ve şehrin kuzeyinde yer alan Camili, Karaman ve Korucuk bölgelerinde yeni yerleşim üniteleri oluşturulmuştur. Buna rağmen ise şehir merkezi yapılanmasını sürdürmeye devam etmiştir ve canlılığını kaybetmemiştir. Sakarya 1999 yıkıcı depreminden sonra modern bir kent olabilme şansını yakalamıştır. (Aktaş,2009)

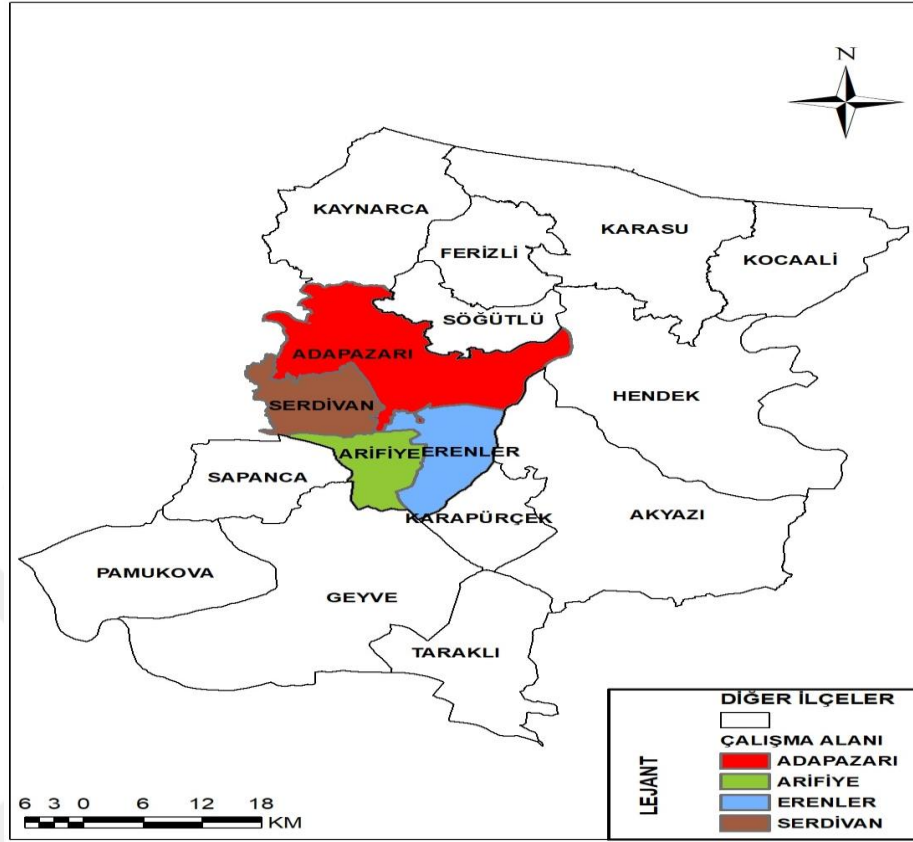
Sakarya'nın ulusal ve uluslararası ulaşım hatlarının (TEM ve D-100) üzerinde bulunması, konum olarak İstanbul'un Anadolu'ya uzanan banliyosu konumunda olmasına sebep olup coğrafi açıdan değer kazanmasına sebebiyet vermiştir. Ve bu durum ekonomisine de yansiyarak, tarım ve ticarete bağlı olarak ekonomik gelişme göstermesine, 1990 yıllarından sonra ise sanayi ağırlıklı bir gelişme sürecine girmesine vesile olmuştur ve bu anlamda gelişen Erenler ve Arifiye ilçeleri birçok sanayi tesisleri ve fabrikalara ev sahipliği yapan bir konumdadır. Serdivan ilçesine Sakarya Üniversitesi'nin kurulması ile il merkezi, eski fonksiyonlarına ilave olarak, kültür merkezi niteliğini de kazanmıştır(Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, 2000).

2.2. Adapazarı Şehri Genel Özellikleri

1954 yılında Kocaeli İlinin doğu kesiminin bu ilden ayrılması neticesinde kurulan ve “Sakarya” adı verilen ilin merkezi Adapazarı'dır. Adapazarı'nı; Sakarya İli'nin ilçeleri olan Kuzey'de Kaynarca ve Karasu; Doğu'da Hendek ve Akyazı; Güney'de Geyve ve Sapanca ilçeleri çevrelemektedir. Batıda ise Kocaeli'nin merkez ilçesi olan İzmit ile sınırlanmıştır (Harita 2).

Adapazarı, 06.03.2000 tarihli 593 no'lu kararnamenin 23.985 sayılı resmi gazetede yayınlanması ile birlikte “Büyükşehir” statüsüne kavuşturulmuştur. Sakarya İlinin genişlemeye yatkın olması, çevresinde büyük bir hızla büyüyen ve nüfusları 25.000'i aşan “uydu şehirlerin” oluşmasına neden olmuş ve bu uydu şehirlerden güneybatısında bulunan Serdivan ve Erenler, Adapazarı, Arifiye ile mekansal olarak birleşme eğilimi göstermiştir(Sakarya Büyükşehir Belediyesi).

Harita 2: Çalışma Alanı Lokasyon Haritası

Sakarya gerek İstanbul'a yakınlığı, gerek iklim şartlarının uygunluğu vb. özellikleri ile sürekli tercih edilen bir il özelliğindedir. Bu durum da sakaryanın yıllara öre nüfusunun sürekli artış göstermesine sebebiyet vermektedir. Tüik 2018 Adrese Dayalı Kayıt Sistemine göre merkez ilçerin son nüfus durumu aşağıda Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 6: İlçelere Göre Sakarya Nüfusu

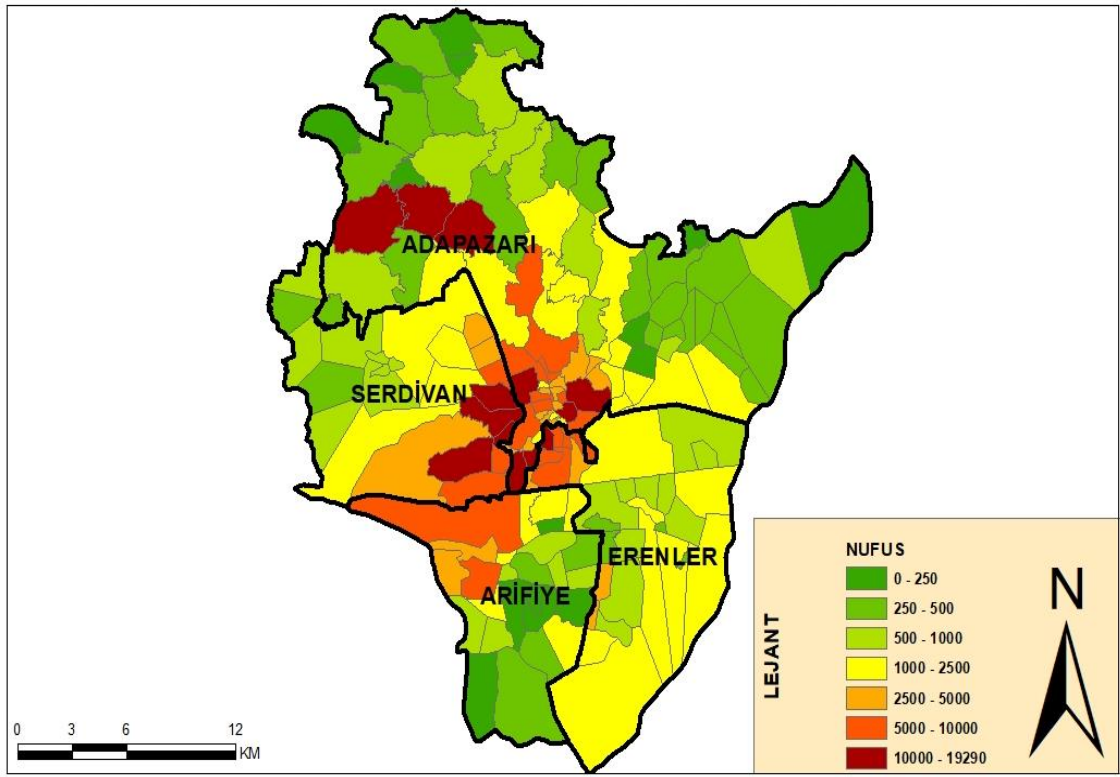
Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2018	Adapazarı	271.515	134.451	137.064	% 26,86
2018	Serdivan	139.595	68.976	70.619	% 13,81
2018	Erenler	87.197	43.592	43.605	% 8,63
2018	Arifiye	44.315	23.403	20.912	% 4,38

Kaynak: TÜİK

Semtlerin mahalle nüfusunun ve nüfusun yoğunlaştığı mahalleleri tespit edebilmek adına nüfus yoğunluğu haritası yapılmıştır. Bu haritaya göre semt merkezlerine yakın olan

mahallelerde nüfusun yoğunlaştığını ve bu alanlarda aritmetik nüfus oranının fazla çıkabileceğini söyleyebiliriz. Daha dış çeperde kalan mahalle nüfuslarının düşük olduğu görülmektedir(Harita 3). Bu durumun sebebi Serdivan ve Arifiye semtlerinin İstanbul'a direkt bağlantılı yollarının bulunması, Serdivan Esentepe'de kurulan Sakarya Üniversitesi'nin varlığı ve fonksiyonel anlamda bölgede organize sanayi alanları, ticari alanlar vb. insanları cezbeden faktörlerin gelişim göstermesi nüfusu bu semtlere ve mahallelere çekmiştir.

Harita 3: Çalışma Alanı Nüfus Yoğunluk Haritası

Adapazarı İlçesi, kuzeyinde Kaynarca ve Söğütlü ilçeleri, kuzeybatısında da Kocaeli-Kandıra ilçesi, güneyinde ve güneydoğusunda Erenler ilçesi, doğusunda Akyazı ve Hendek ilçeleri yer almaktadır (Harita 2).

Günümüzden birkaç yıl yüz önce bir Pazar köyü olan Adapazarı; 1573 yılında “Ada” isimli bir köy, 1646 senesinde bucak, 1837 senesinde ise kasabadır. Sakarya bölgesi 1831 senesinde yapılan Osmanlı Nüfus Sayımı’nda Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaleti’ne bağlı Kocaeli sancağında yer almaktadır. 1846 senesinde yayınlanan Devlet Salnamesine göre Kocaeli Livası’nın bu dönemde Kastamonu Eyaletine bağlı olduğu bilinmektedir(Aktaş,

2009). 1867 senesinde yayınlanan Vîlayet Nizamnamesi'nde ise Adapazarı'nın ve bağlı bulunduğu Kocaeli Sancağı'nın Hüdavendigâr Vîlayetine bağlanıldığı bilinmektedir.

1877 senesinde yayınlanan Devlet Salnamesi ise Adapazarı ve Geyvenin İzmit mutasarrıflığına bağlı olan ve İzmit mutasarrıflığı da doğrudan İstanbul Zaptîye Müşirliğine bağlı durumdadır. 1899 senesinde yayınlanan Devlet Salnamesi'ne göre yine Adapazarı ve Geyve ilçeleri ile Sapanca, Akyazı ve Hendek bucakları, Kocaeli bağımsız sancağına bağlı olduğu bilinmektedir. (Aktaş,2009) 1903'te bu bucaklara Kandıra Kazasından ayrılmış olan Karasu'da eklenmiştir. Aynı dönemde Geyve Kazasının nahiyeleeri ise Nefs-î Geyve, Akhisar ve Taraklıdır. Adapazarı 22.06.1954 tarihli kanun ile birlikte Kocaeli ilinden ayrılmış olup, bağımsız il statüsü kazanan Sakarya ilinin merkez ilçesi olmuştur.

6 Mart 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı “Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun'un, 26824 sayılı ve 22 Mart 2008 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle beraber Adapazarı merkez ilçesi; Adapazarı, Arifiye, Erenler ve Sedivan ilceleri olarak yeniden yapılandırılmıştır (Sakarya Büyükşehir Belediyesi Valiliği)

Adapazarı civarındaki Türk devri öncesindeki yerleşmeler, Serdivan Tepesi, Esentepe ve Maltepe gibi yüksek mevkilere yapılmış, bununla yerleşim yerlerinin su baskınından korunması amaç haline gelmiştir. Ovalara yerleşme, Osmanlılar döneminde başlanmış ve yerleşen halk yer yer orman örtüsünü tahrip ederek verimli toprakları işlemeye başlamışlardır. Bu arada 16. Yüzyıldan bu yana, günümüzdeki kentin çekirdeğini oluşturan ve o dönemde “Ada” ve “Adaköy” adı verilen bir yerin var olduğu bilinmektedir (<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/>).

Daha önceki yüzyıllarda bugünkü şehrin bulunduğu mevkiide Ada isimli bir köy pazar yeri olarak geliştirilmiş ve yakın dönemde ise Adapazarı denmeye başlanılmıştır. Adapazarı isminin son kısmı ise, yerleşmenin önceleri bir Pazar yeri olarak kurulduğunu, adanın ilk kısmı ise bu pazarın kuruluş yerini ifade etmektedir. Pazar yerine doğudan gelenler Sakarya'yı geçmek, batıdan gelenler Çaksuyu'nu aşmak zorunluluğunda kaldığından, pazar yerininse sularla çevirili bir intiba bırakması bu bölgeye “ada” isminin uygun görülmesine sebebiyet vermiştir. Pazar alanı olarak seçilmesi, burayı 19. yüzyıla gidilirken ticaret merkezi durumuna dönüştürmeye başlamıştır. Kurulmuş olan bu pazar

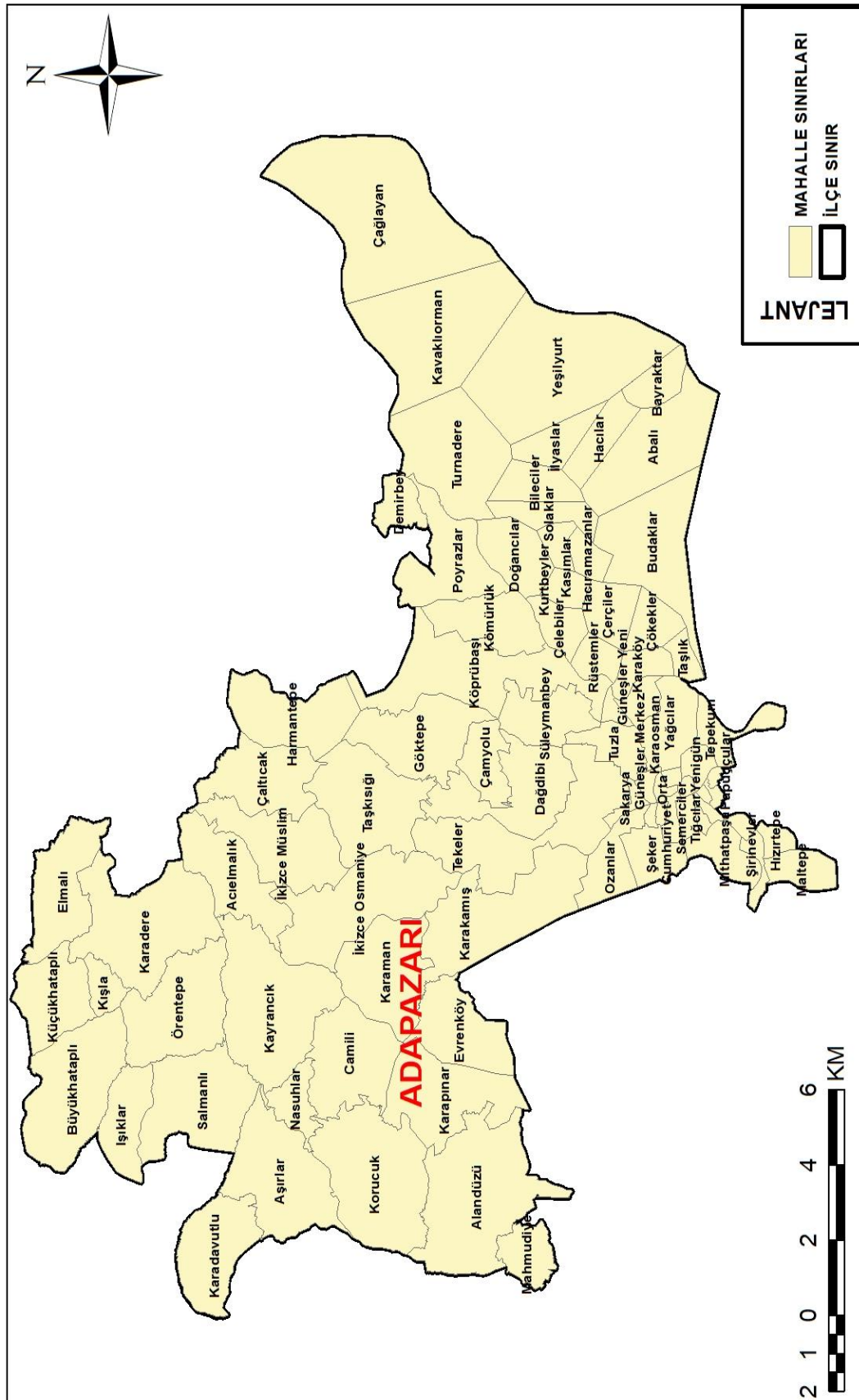
alanında türlü satıcıların üstlendiği kesimler günümüze gelindiğinde ise Adapazarı'nda mahalle ismi olarak canlı kalmaktadır. Adapazarı'nın bir nevi pazar alanından kentleşmeye dönüştüğünü belgelenmektedir: Hasırcılar, Papuccular, Tıgcılar, Semerciler, Çıracılar semti vs. (<http://www.sakaryakultur.gov.tr/>).

Adapazarı, muhtelif dönemlerde ciddi yangınlar ve depremler ile (1943 yılında ve 1967 yılında olduğu gibi) büyük yıkımlardan sonra birtakım semtler, mahalleler ve çarşılar tekrardan revize edilmiş ve Adapazarı'nın önceki görünümü nispi oranda değişime uğramıştır. Adapazarı ortasından geçmekte olan kuzey - güney istikamette, bir ana cadde boyunca gelişim göstermiştir. Muhtelif dönemlerde çeşitli isimler alan ve Eski Kandıra, Bankalar, Sakarya Caddesi, Atatürk Bulvarı gibi isimlerle anılan bu bölge esas çarsının ve resmî kurum binalarının bulunduğu en işlek alanlardır (<http://www.sakaryakultur.gov.tr/>) .

Adapazarı'nda 1967 yılında yaşanan depremin akabinde yeniden aynı bölgede, yani yeraltı suyu düzeyinin yüzeye yakın alüvyonlu yumuşak zeminde kurulmuş olması 17 Ağustos 1999 yılında yaşanan depremde de kentin ciddi oranda zarar görmesine yol açmıştır. Adapazarı'nda 17 Ağustos 1999 depremine müteakip bir değişiklikte şehrin statüsünde meydana gelmiş olup, Adapazarı Büyükşehir Statüsüne kavuşmuştur (Aktaş, 2012).

Adapazarına bağlı mahalleler; Abalı, Acıelamlık, Akıncılar, Alancuma, Alandüzü, Aşırlar, Bağlar, Bayraktar, Bileciler, Budaklar, Büyükhataplı, Camili, Cumhuriyet, Çağlayan, Çaltıcak, Çamyolu, Çelebiler, Çerçiler, Çökekler, Çukurahmediye, Dağdibi, Demirbey, Doğancılar, Elmalı, Evrenköy, Göktepe, Güllük, Güneşlermerkez, Güneşleryeni, Hacılar, Hacıramazanlar, Harmantepe, Hızırtepe, Işıklar İkizcemüslim, İkizceosmaniye, İlyaslar, İstiklal, Karadavutlu, Karakamış, Karadere, Karaköy, Karaman, Karaosman, Kayrancı, Karapınar, Kasımlar, Korucuk, Kurtbeyler, Kavaklıorman, Kışla, Kurtuluş, Kömürlük, Köprübaşı, Küçükhataplı, Mahmudiye, Maltepe, Mitatpaşa, Nasuhlar, Orta, Ozanlar, Örentepe Papuççular, Poyrazlar, Rüstemler, Sakarya, Salmanlı, Semerciler, Solaklar, Süleymanbey, Şeker, Şirinevler, Taşkısığı, Taşlık, Tekeler, Tepekum, Tıgcılar, Turnadere, Tuzla, Yağcılar, Yahyalar, Yenicami, Yenidoğan, Yenigün, Yeşilyurt mahalleri yer almaktadır (Harita 4).

Harita 4 : Adapazarı Mahalle Sınırları Haritası

2.2.1. Adapazarı İlçesi İmar Durumu ve Doku Analizi

Yapılan çalışma sonucunda toplam 85 adet mahallesi bulunan kentin 327,376,500.97 m² lik bir alan kapladığı saptanmıştır. Kent merkezinde TÜİK 2018 yılında adrese dayalı olarak yapılan son nüfus sayımı verilerine göre 271.515 kişi bulunmaktadır. Kimi mahallelerin bütün sınır alanlarını kaplayan imar planlarının var olmadığı dikkat çekmektedir (Harita 5).

Kentin ana eksenini sayılan Çark Caddesi, Ankara Caddesi, Kavaklar Milli Egemenlik Caddesi, Karaağaç Caddesi ve Bankalar Caddesi, Atatürk Bulvarı, 15 Temmuz Camili Bulvarı, Sebahattin Zaim Bulvarı, Maltepe Caddesi, Adnan Menderes Caddesi, İsmet İnönü Caddesi, Saray Bosna Caddesi, Sakarya Caddesi gibi önemli caddelerin yer aldığı İstiklal, Cumhuriyet, Şeker, Hızırtepe, Maltepe, Papuçcular, Mitatpaşa, Yenicami, Şirineveler mahallelerinde kent güneyine doğru demografik yapı yoğunluk sergilemektedir. Ayrıca, kentin dış çeperini oluşturan, sınırdaş mahallelerde yaşayan demografik yoğunluk daha azdır(Harita 3).

Adapazarı kenti imar planı üzerinde yapılan sayısallaştırma işlemi sonucunda 15.333.623.76 m² bir alanın aktif yeşil alan olarak ayrıldığı görülmektedir (Harita 5). Yeşil alan miktarının kentte yoğun olarak gözükmemesinin sebebi kentin yeni gelişim sürecinde ve kentin taşınmış olmasına bağlanabilir. Çünkü Adapazarı'nın yoğun nüfuslanan güney kesiminde konut alanı fazlasıyla yer kaplarken, kentin kaydığı kuzey kısma doğru hem konut alanı az hem de yeşil oranının fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu da demek oluyor ki kentte açılan yeni yerleşim alanlarında ağaçlandırma ve kent içi yeşil alanlar gözardı edilmemektedir. Kentin yeni gelişim sürecinde olması ve yeşil şehirler kavramının da günümüzde artık fazlaca önem kazanması Adapazarı kenti yönetimlerinin bu anlamdaki çalışmalarına kolaylık sağlayabilecek bir kenttir. Örnek vermek gerekirse bölgede 51,014m² ile “Ayçiçeği Vadisi ve Bisiklet Adası” 2020 de ‘Uluslararası Bisiklet Turnuvası’na ev sahipliği yapacak olan bu mekan Camili’de kurulmuş bir alandır ve Camili ise 1999 depreminden sonra yerleşmenin kaydığı bir mahalledir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Bisiklet Vadisi'nin Planından Bir Görüntü

Kaynak: <https://www.sakaryarehberim.com/galeri/resim/kent-meydani-senlikler/1605>

Bu alana rekreasyonel alanlar olarak bakıldığında ise büyük bir oran ortaya çıkmaktadır. Rekreasyon alanlarından oransal olarak büyük çıktığı başka bir alan da bölgedeki $153,463\text{m}^2$ ile Kent Park'tır. Bölgenin rekreasyon oranına büyük katkılar sağlayan ve yine aynı şekilde bölge halkına fonksiyonel anlamda hitap eden ve bakımı, düzenlemesi sürekli yenilenen bir parktır (Fotoğraf 3). Kentin merkezinde bulunan bu park bölge halkının atan kalbi gibi önem ve değere sahiptir. Bu bölgede bulunan ve rekreatif etkinlik açısından önemli bir yer tutan Kent Park'a komşu durumdaki Çark Mesire yani park ve halka mesire alanı olanağı sunan aynı zamanda içinde küçük çaplı bir lünaparkı bulunmaktadır. Bu lünapark ve benzeri çalışma alanı ve diğer il sınırlarında bulunmamaktadır. Bölgede bulunan bu park şu an dönüşüm ve değişim için revize edilmektedir. Bu alan için Millet Parkı platformlu daha donanımlı ve fonksiyonlu çalışmalara başlanmıştır. Prof. Dr. Sebahattin Zaim Bulvarında bulunan ve yine rekreasyon alanı olarak gözüken ve oransal olarak büyük değerlere sahip alanlardan bir diğeri ise buradaki $15,119\text{m}^2$ ile Aqua Park ve yürüyüş yollarının varlığıdır.

Karaman'daki Şht. Çetin Uslu Caddesi üzerindeki $20,325\text{m}^2$ lik alana sahip açık spor salonu, $19,676\text{m}^2$ ile Çark Caddesi üzerindeki Çark Mesire, $7,335\text{m}^2$ ile Adnan Menderes

Caddesi üzerindeki Orman Park rekreasyon alanının bir kısmını oluşturmaktadır. Bunların yanında bölgedeki büyük çaplı sayılabilecek rekreasyon açık park alanları şöyledir;

Yeni Sakarya Stadyumu(127.829 m²), Şeker Mahalle-Adapark, Barış Manço Parkı, Tekeler- Temalı Park, Yenikent-Macera Park, Camili-Yenikent Park(32,074m²), Korucuk Park(8,326m²), Ozanlar- Gençlik Parkı(1,734m²), YeniCami- Sakarya Park, Şehit Sadullah Parkı gibi yüzölçümleri bakımından büyük rekreasyon alanı olarak yer kaplayan alanlara tekabül etmektedir (Harita 5).

Bölgede mesire alanı olarak kullanılan ve alanlasal olarak fazlaca yer kaplayan bölgede reskreasyonel alanlardan biri olarak fonksiyonel açıdan önemli değre sahip alanlardan biride 363,852m² lik bir alanla Poyrazlar Tabiat Parkı'dır (Fotoğraf 2). Poyrazlar gölü kenarında olan bu mekan bisiklet yolları, piknik, mesire alanları, kamp alanları ile halka hizmet veren ve rekreasyonel açıdan donanımlı denebilecek yüzölçümü açısından da fazlaca nüfusa hizmet verebilecek alanlar içersinde yer almaktadır. Bu alana benzer özellikler taşıyan bir diğer alan ise Camili'de ki Saklıgöl'dur.

Fotoğraf 2: Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı

Kaynak: <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-159663/poyrazlar-gol-turu-17-nisan-2016-bisiklet-turu.html>

Fotoğraf 3: Kent Park

Kaynak: <https://www.sakarya.bel.tr/1/Haber/kent-park-artik-daha-yesil/8160>

Bölge belediyesi denetimi altında olan bir diğer bölge halkının rahat ulaşabildikleri ve fonksiyonel açıdan halka iyi hizmet sunan bölgenin önemli parklarından biri de 7,335 m² lik bir alanı ile Orman Park'tır (Fotoğraf 4). Orman park ağaçlarla kaplı bir su ormanı özelliği taşıyan hem hayvan ekolojisine hitap eden hemde insanların kendileri ve aileleriyle vakit geçirip, boş vakitlerini daha kaliteli şekilde değerlendirecekleri alanlar ve olanaklar sunan bir park özelliğindedir. Bu alanda çeşitli işletmelerle de kişilere farklı olanak ve yemek yeme, içme imkanları da sunmaktadır.

Fotoğraf 4: Orman Park

Kaynak: <http://www.belpas.com.tr/isletmeler-ormanpark-6.html>

Yine Adapazarı'nın bir 'futbol şehri' olarak tanımlanmasından ötürüdür ki bölgede fazla sayıda futbol klübü ve futbol sahası bulunmakta (21 tane) ve rekreasyon alanlarında yer kaplamaktadır. Bölgedeki büyük çaplı bu sahalar genelde Ozanlar, Güneşler, Karaman, Yağcılar Mahallerinde büyük oranda yer kaplamaktadır. Yine büyük çaplı sayılan basket sahaları (7 tane) bölgede yer almaktadır. Bu alanlarda futbol sahalarına paralel gelişim göstermiştir(Fotoğraf 4). Bunlara ek bölgede 1 tane at çiftliği (Karaman At Çiftliği/Hayberk 11,038m²) yer almaktadır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 5: Sakarya Atatürk Stadyumu

Kaynak: <http://spor264.com/Haber/yeni-sakarya-stadyumu-en-iyi-10-stadyum-arasinda-1727>

Fotoğraf 6: Karaman/Hayberk At Çiftliği

Kaynak: <http://www.hayberk.com.tr/tr/r/tesisimizden-goruntuler/hayberk-country-club1>

Sonuç olarak kentin yeşil alan oranının fazla çıkmasına yeni yerleşime açılan, ağaçlık fakat fonksiyonsuz alanlar sebebiyet vermiştir. Yeşil alan içindeki rekreasyon alanlarının oranına bakıldığında hiç de iç açıcı bir durum olmadığı saptanmaktadır. Adapazarı sınırları içerisinde toplam 232 park 58 tane bahçe bulunmaktadır Bu parkların 154 tanesi çocuk parkı, 57 tanesi spor parkı, 21 tanesi ise spor sahası, 3 yüzme havuzu bulunmaktadır. Bahçelerin ise 58'i de gerek özel mülkiyet gerek Kur-an kursu çay bahçesidir. Bu bahçelerden yoğun olarak kullanılanları Bölgedeki Bankalar Caddesi üzerinde AKM yanındaki Şemsiyeli Park ve Orhan Cami ve o alandaki Uzun Çarşı içerisinde bulunan çay bahçeleri önemli yer tutmaktadır. Bölgedeki geniş çaplı park alanlarının bir diğeri ise Yazlık Kanalboyu Park alanı bölgede park ve mesire alanı olarak kurulmuş ve hizmet vermektedir. Bölgede büyük önem taşıyan bir başka alan ise bölgedeki meydanlardır. Kent kurulurken Kent Meydanı olarak anılan son imar düzenlemeleri ile değiştirilen ve geliştirilen Demokrasi Meydanı (10,729m²) olarak anılmakta olup ve kent merkezinin göbeğinde halka hizmet vermektedir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7: Kent Meydanından Bir Görüntü

Kaynak: <https://www.sakaryarehberim.com/galeri/resim/kent-meydani-senlikler/1605>

Bölgedeki yürüyüş yolları Sakarya Atatürk Stadyumu Çevresi ve Ozanlar mahallesinden Evrenköy-Karaman mahallesine kadar yol boyu yürüyüş alanları mevcut durumdadır.

Rakamsal ve varolan durumun oranlarına bakıldığında ise yeşil alan içindeki rekreasyon alanlarının oransal olarak azlığı, yeşil alanların aktif şekilde nüfusa hizmet amaçlı kullanılmadığı ve park, bahçe, mesire alanı, spor alanı vb. rekreatif alanların kısıtlılığı söz konusudur.

Bölgedeki sosyal alan (Kur-an kursu, Halk Eğitim Merkezi, kapalı spor salonları, kütüphane, çeşitli kurs binaları vb.) dağılımının da fazla olduğu göze çapmaktadır. Fakat imarda bulunan Nehir Cadde üzerindeki sosyal alan yoğunlaşması şu an güncel imarda olan fakat bölgenin henüz bu anlamda değerlendirilmediği gerçeğini değiştirmemektedir. Yani alan proje kapsamı içindedir ve sosyal alan kavramına uyum sağlamamaktadır.

Sakarya'yı bir tarım şehri olarak tanımlarsak imarda boşluk yaratan alanların genelinin yani renksiz kalan kısımların tarım alanına tekabül ettiği söylenebilir(Harita 5).

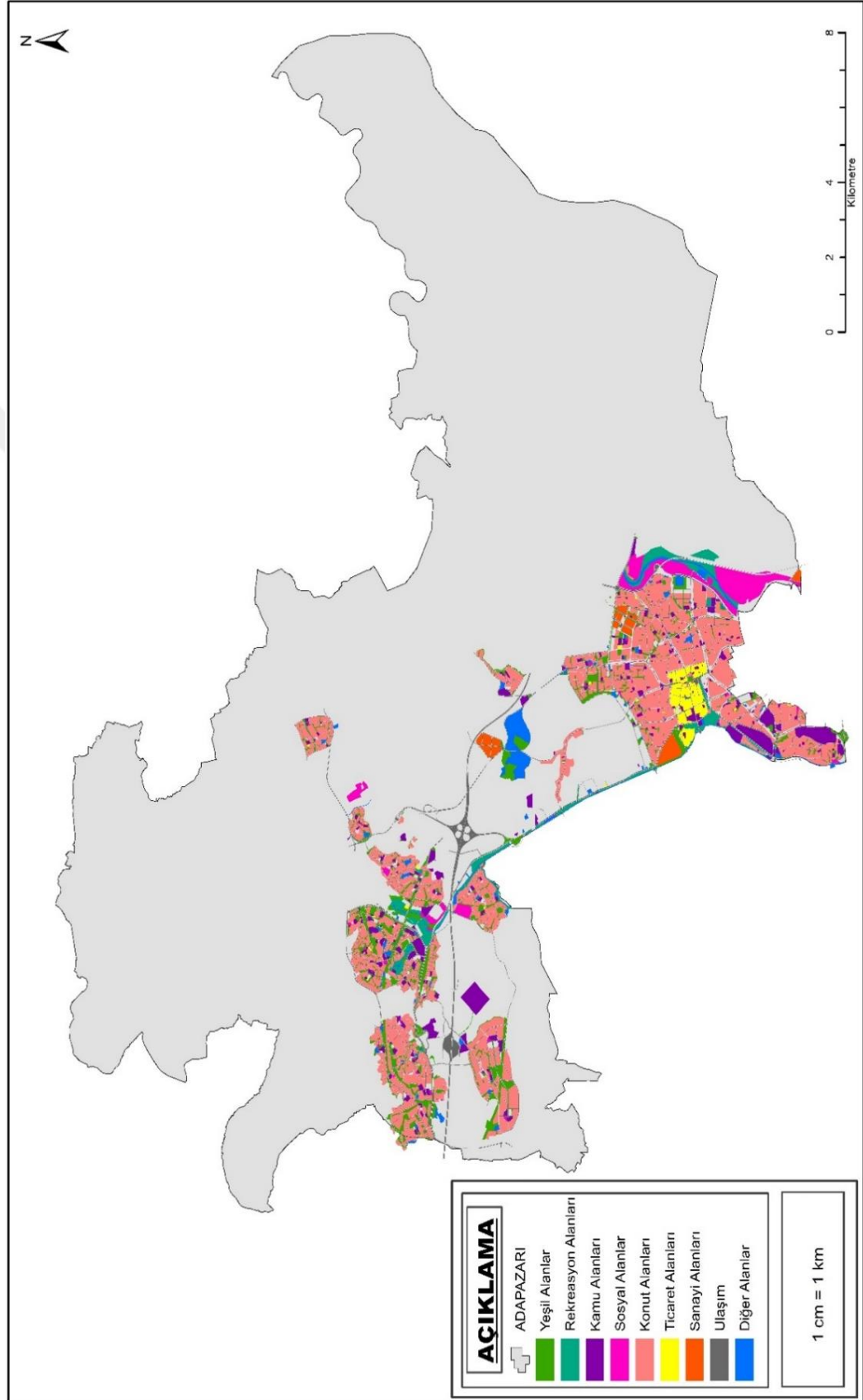
Bölgede oransal olarak fazlaca yer kaplayan alanlardan bir başkası ise göze çarpan kamu alanlarıdır. Bu durumun sebebi ise kamu binalarının parçalı ve büyük binalar oluşudur.

Kamu alanlarına hastahaneler, okul binaları imarda kamu alanı olarak dahil edilmiştir, bu durumda bu binalarda çalışma haritasına kamu binası olarak yansımıştır (Harita 5).

Ticari alanlar ise Çark Caddesi doğrultusunda gelişim gösterirken bölgede çok az alan kaplayan bir başka doku da sanayi alanlarıdır (Harita 5). Bölgedeki sanayi alanı olarak büyük çaplı yer kaplayan Şeker Fabrikası ve Zirai Aletler Sanayi alanlarıdır. Kentteki sanayi alanının oransal olarak bu kadar düşük olmasının sebebi ise 1999 depreminde kentte yaşanan büyük tahribattan sonra sanayi alanlarının çevre ilçelere dağılması ve kentin yeniden kurulması ile daha az bir alana tekabül ettiği söylenebilir.

Harita 5: Adapazarı Doku Analizi Haritası

2.3. Serdivan İlçe Özellikleri

Adapazarı'nın güney batısında bulunan Serdivan, önemli ulaşım ağı olanaklarına en yakın yerleşim merkezlerinden birisidir. Tem Anadolu Otoyolu, D-100 Devlet Karayolu ve Bilecik-Eskişehir yolu kullanımı sağlanarak Serdivana ulaşılması mümkündür. Serdivan ilcesinin kuzeyinde ve kuzey doğusunda Adapazarı ilcesi, batısında Kocaeli ili, güneyinde Sapanca ilçesi ve Sapanca Gölü, doğusunda Arifiye ilçesi bulunmaktadır.

6 Mart 2008 senesinde kabul edilmiş olan 5747 sayılı “Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”un, 26824 sayılı ve 22 Mart 2008 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanıp da yürürlüğe geçmesiyle beraber Serdivan “İlçe” olmuştur (Sakaraya Büyükşehir Belediyesi)

Günümüz Serdivan ilçesi olarak adlandırılan alana ilk yerleşme durumu,17. Yüzyılda Rum Tebaaları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu alana ise kendi dillerinde “Petrades” (Taşlık) adını koymuşlardır. Verimli toprakların bulunması incir kokulu, kara üzüm bağları ve kiraz yetiştiriciliği yapılan bir yerleşim yeri olan alana sonraları Türkler ve azınlıklar yerleşmeye başlamıştır. Alan çok sayıda Divan ismi verilmiş olan yerleşim alanlarına ev sahipliği yapmıştır. Böylece alan zaman geçtikçe Sardogan olarak anılmaya başlamıştır (Aktaş,2009). Geçmiş zamanlarda birçoğunluğunu Rumların oluşturduğu İzmit’e bağlı Adapazarı ilçesinin Petrades köyü ve çevresi (Sardovan bölgesi), 30 Ocak 1923 tarihli Türkler ile Yunanlılar arasında imzalanan Lozan Ahalî Mubadele Sözleşmesi (Türk-Rum nüfus mubadele anlaşması), Mubadillerin yerleşebileceği bir bölge olarak belirlenmiştir. Rumlar ve Ermenilerden boşalan hanelere yerleştirilme fikrine olumlu bakmayan muhacirler yerleşim alanı olarak tepelik alanı uygun görmüşlerdir (Aktaş, 2009).

23 Mart 1924 tarihinde Adapazarı ilçesinin Serdivan köyünün arazileri Drama Mübadillerine verilmesine ve gelen mübadillerin bir bölümünün Serdivan’da iskân etmeleri kararı verilmiştir.

16 Nisan 1924 tarihinde Sardovan’da bulunan Rum Azınlık Köyü Petrades köyünün daha doğusunda devlet tarafından yeni muhacir evleri için Geyve’nin Taraklı Bucağında Acara ve Karakol Ormanlarından ağaçlar tahrip edilerek başlanmıştır. Drama’da tütün tarımı ile geçimini sağlayan Raholika Köylülerinin bir kısmı trenle bir kısmı da vapur ile yola çıkmışlardır. Karadan ve denizden gelen muhacirler Ankaradan gelen yetkililerce İzmit

tren garı ve izmit rıhtımında karşılanmışlardır. İzmit'den daha sonra mübadillerin bir bölümü bugünkü Serdivan'a, bir bölümüde Akmeşeye iskan edilmişlerdir. Serdivan'a yerleşmiş olan Mübadiler bir dönem sonra gerek klimatoloji farklılık gerekse de salgın hastalıkları, ölümlerin artış göstermesi ve hayvanların telef olması nedeniyle 400 hanelik Mübadilerden 3/2'si bu alandan ayrılmıştır. Köyün kurucuları; köyün ncelikli problemleri okul, camii, su gibi önemli sorunları giderilmeye başlamıştır. Bu gelişmede Serdivan'ı uygun bir yerleşim yeri haline getirmiştir (<http://www.sakarya.com.tr>).

1927 senesinde belirlenen iskân uygulamasına göre 8 Ocak - 30 Kasım - 8 Aralık tarihlerinde Bulgaristan muhacirleriyle 3 Mart günü Siroz göçmenleri ve 14 Aralık günü Presova göçmenleri Adapazarı ve Sardovan'a yerleştirilmişlerdir.

Serdivan daha sonrasında 1928 yılında Arnavutluk'tan, 1934'te Bulgaristan'dan, Yugoslavya'dan, 1948 yılında Karadeniz'den(Trabzon, Rize) almış olduğu yoğun göçler ile birlikte büyümüş ve nüfusu artış göstermiştir. Yerleşim birimi olarak Serdivan'da kalan mübadiller ile bölgeye sonradan gelmiş olan Muhacirler; Kemalpaşa, Esentepe, İstiklal, Arabacıalanı ve Beşköprü isminde beş farklı mahalle kurmuşlardır(<http://www.sakarya.com.tr>).

Kemalpaşa Mahallesi ve İstiklal Mahallesi'ne Drama Raholika'ndan göç edenler, Esentepe Mahallesi'ne Kırcaali göçmenleri, Arabacıalanı Mahallesi'ne Bosnaklar ve Yenipazar(Novıpazar) göçmenleri ve Beşköprü Mahallesi'ne de Arnavut göçmenleri yerleşmiştir. 1950-51 yıllarında ilk baştaki Romanya olmak üzere Bulgaristan'dan da göç eden muhacirlerden 121 göçmen aile Adapazarı ve çevre mevkiilere yerleştirilme durumu planlanmıştır. Ancak büyük bir kısmı Serdivan başta olmak üzere Adapazarı ve mevkiine iki binin üstünde göçmen aileleri yerleştirilmiştir. Serdiva'nın 1954 yılına gelindiğinde ise nüfusu yaklaşık olarak üçbin kişiye ulaşmıştır.

Serdivan, 24 Mart 1955 gün ve 27594 sayılı üçlü kararname ile belediye teşkilatına kavuşmuştur ve bu kararname, 14 Nisan 1955 tarihli Resmi Gazetede yayınlanıp daha sonra yürürlüğe girmiştir. (Aktaş, 2009)

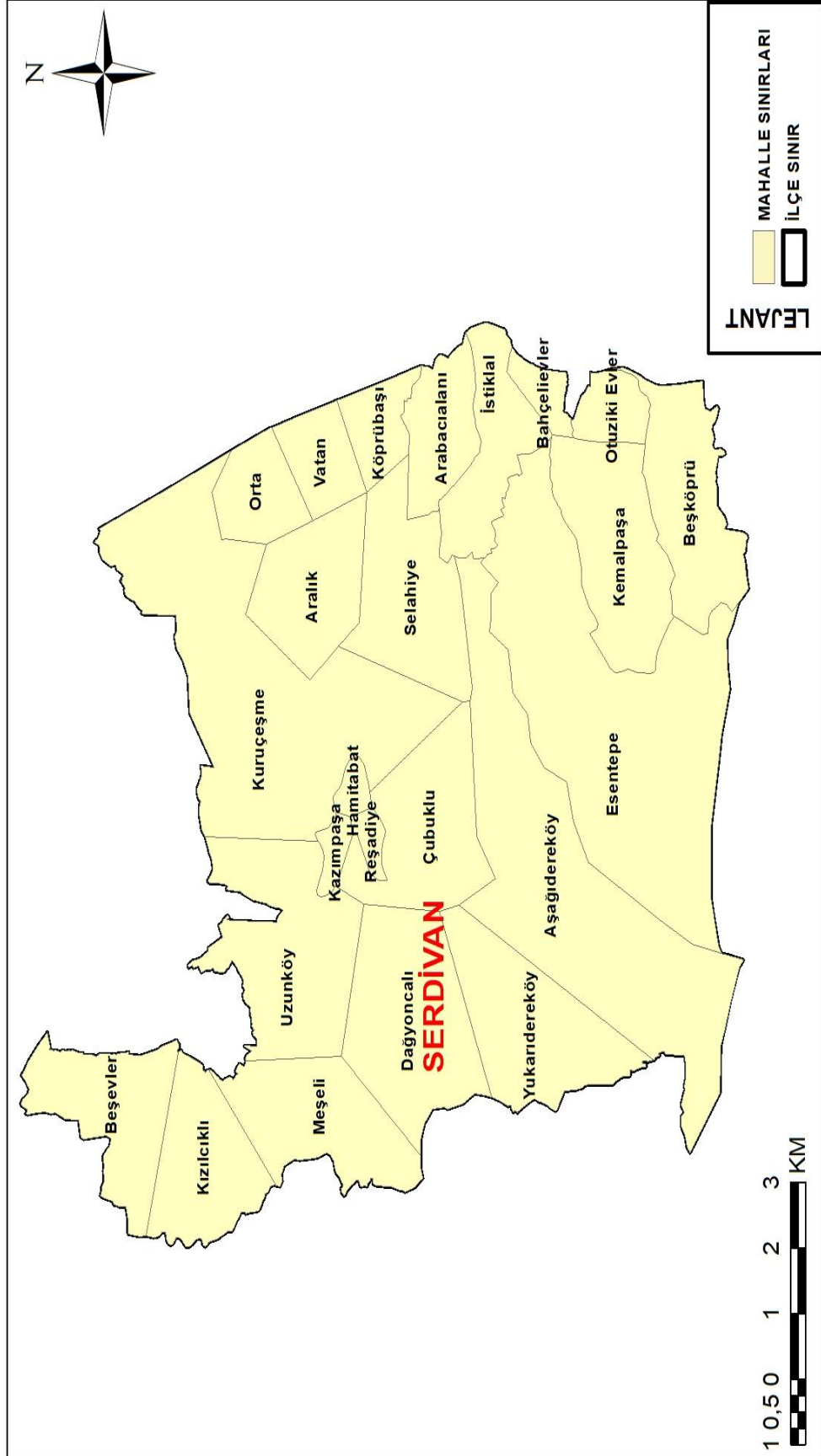
İdari taksimatta köy statüsüne tabi olan Serdivan'da 2 Şubat 1956 yılında ilk belediye teşkilatı kurulmuştur. Kasaba haline gelmiş olan Serdivan bu durumunu 13 Nisan 1981 yılına kadar sürdürmüştür. 34 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı'na uyulup, mahalleler halinde Adapazarı Belediyesine iltihak ettirilmiş ve tüzel kişiliğine son verilmiştir. 1 Şubat

1982 yılında ise Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığının emriyle belediye ilan edilmiştir(Aktaş,2009).

Serdivana bağlı mahalleler; Kızılcıklı, Otuzikievler, Reşadiye, Arabacıalanı, Meşeli, Aralık, Yukarıdereköy, Aşağıdereköy, Vatan, Kuruçeşme, Bahçelievler, Beşevler, Köprübaşı, Çubuklu, Dağyoncalı, Esentepe, Hamitabat, Selahiye, İstiklal, Kazımpaşa, Beşköprü, Kemalpaşa, Uzunköy mahalleleri bulunmaktadır.

Harita 6: Serdivan Mahalle Sınırları Haritası

2.3.1. Serdivan İmar Durumu ve Doku Analizi

Yapılan çalışma sonucunda toplam 23 mahallesi bulunan kentin 128,671,029.48 m² lik bir alanı kapladığı tespit edilmiştir (Harita 7). Kimi mahallelerin bütün sınır alanlarını kaplayan imar planlarının var olmadığı dikkat çekmektedir. Bölgenin İzmit ile bağlantılı yollarının bulunması(D-100) bölgenin ulaşım açısından kolay erişilebilir olmasıyla yerleşim olarak seçilmesinde büyük etken olmuştur. Bölgedeki gelişim bu ulaşım yollarına yakın olan yerlerde ve üniversitenin kurulduğu alanlarda yoğunluk göstermiştir. Bu duruma bağlı olarak da Serdivan kent merkezi ulaşım ağı gelişme göstermiştir. İmarı bulunmayan alanlar ise tarım alanları ve tepelik alanlara tekabül etmektedir.

Serdivan'da TÜİK 2018 yılında adrese dayalı olarak yapılan son nüfus sayımına göre ise 139.595 kişi bulunmaktadır. Kentin ana eksenini sayılan Bağlar Caddesi, 2. Cadde 9. Cadde ve Muhsinyazıcıoğlu Bulvarı, Şehit Mehmet Karabaşoğlu Caddesi, Beşköprü Caddesi, Adnan Menderes Caddesi etrafında yer alan Arabacıalanı Mahallesi, Kemalpaşa Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Kazımpaşa Mahallesi, Beşköprü Mahallesi, Köprübaşı Mahallesi, Bahçelievler Mahallesi, Otuzikievler Mahallelerinde yoğun nüfuslanmaktadır. Ayrıca, kentin dış çeperini oluşturan, sınırdaş mahallelerde yaşayan demografik yoğunluk daha azdır (Harita 3).

Serdivan'da imar planındaki hatalardan kaynaklı sarı olarak gösterilen ticari alanlar ve sanayi alanları varlığı gözükmesine de bölgede yapılan araştırmada bölge ticari alanları İstiklal Mahallesi içerisinde yoğunlaşmıştır. İmar planının coğrafi bilgi sistemlerinde düzenlenmesiyle Serdivan kuzey ve güney revizyon imar planlarında bu alanlar rahatlıkla seçilebilmektedir (Harita 7).

Bu alanda Asem Mobilyacılar Çarşısı sanayi alanı ve ticaret alanı olarak konumlanmaktadır. Ticari alanlar ise İstiklal ve Kemalpaşa Mahallesi sınırında yoğunluk göstermektedir ve yine aynı şekilde İstiklal Mahallesi sınırını takiben Arabacıalanı ile bulunan sınırı boyunca Adapazarı semtine kadar Çark Caddesi boyunca uzanmaktadır. Yine bölgede sanayi ve ticaret alanları Bahçelievler Mahallesi kısmında yoğunluk göstermekte ve bölgede sanayi alanı olarak ise yer kaplayan alanların az alan kapladığı gözükmektedir. Bu alanlar Vagon Sanayi, Çark Sanayi ve ASEM mobilyacılar sanayi alanlarıdır.

Bölgede mavi ile gösterilen diğer alanlar aynı zamanda ticari alanlar içerisinde Serdivan Alışveriş Merkezi ve Agora Alışveriş Merkezi gibi iki alışveriş merkezi bulunmakta ve yakın ilçelerde bu tip merkezlerin bulunmayışı Adapazarı halkı ve diğer ilçe halkına hitap eden mekanlar içerisinde değerlendirilebilir (Harita 7).

Serdivan imar planında da kamu alanlarına üniversite alanları, hastane, okul binaları, sağlık ocağı, sağlık merkezi, İlçe Milli Eğitim'e bağlı Devlet Yurtlarının da kamu alanı içerisine dahil edilmesinden bölgede kamu alanları dağınık bir yapı göstermiştir (Harita 7).

Son olarak yerleşmelerin ve nüfusun Selahiye Mahallesi tarafına yani semtin kuzeybatısına doğru kaydığı göze çapmaktadır(Harita 3). Serdivan kenti gerek konumu gerek kentsel fonksiyonları açısından sürekli çevre ilçelerden ve illerden yoğun göç alan bir bölge olarak nüfusu hızla fazlalaşmaktadır. Yeni yerleşime açılan ve imar izni çıkan bu alanlarda yeşil ve rekreasyon odaklı çalışmaların daha yoğun yapılması öngörülmektedir.

Serdivan kenti imar planı üzerinde yapılmış olan sayısallaştırma işlemi neticesinde 8.700.870.40m² lik bir alanın aktif yeşil alan olarak ayrıldığı aşıkardır (Harita 7). Aktif yeşil alanlar bölgede Adapazarı semtinde olduğu gibi fazlalık göstermektedir. Bunun sebebi de bölgenin tepelik alanlardan oluşması ve kent orman alanlarının varlığından kaynaklandığı söylenebilir. Bölgedeki yeşil alan miktarı içerisindeki rekreasyon alanlarına bakıldığında oranların bu semtte de düşük olduğu saptanabilmektedir (Harita 7). Çünkü bu alandaki rekreasyon alanları bölgede sınırlı kalmıştır. Serdivan sınırları içerisinde toplam 208 park bulunmaktadır. Bu parkların 151 tanesi çocuk parkı, 38 tanesi spor parkı, 19 tanesi ise spor sahasıdır.

Bölgede rekreasyon alanı içerisinde değerlendirilen diğer bir alan yerleşmelerin yoğunlaştığı alan dışına doğru kalan Esentepe'ye bağlı Serdivan Tepe rekreasyon faaliyeti olarak Paraşüt Tepe alanları yine motorlu araç parkurları kurulmuş, yamaç paraşütü faaliyetlerinde bulunulmakta bu özelliğiyle bu semt diğer semtlerden ayrılmaktadır ve bu alanda belirli dönemlerde festivaller kurularak ekstrem sporlara ilgi duyan bölge halkının ilgi odağı haline gelerek buradaki halka farklı bir hizmet alanı sunulmaktadır. Bu alan sıkça rekreatif faaliyetlerle değerlendirilmektedir (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8: Serdivan Yamaç Paraşütü Faaliyetlerinden Bir Görüntü

Kaynak:<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sakarya/TurizmAktiviteleri/serdivan-yamac-parasutu>

Bölgenin tepelik kısımları Sapanca Gölü'ne hakim konumda bulunmaktadır. Ancak bu alanlara herhangi bir rekreasyonel anlamda park, bahçe mesire alanları kurulmamıştır. Daha çok göle kıyısı bulunan alanlarda bu gibi alanlar yoğunluk gözükmemektedir. Fakat yine de Sapanca Gölü'nün Serdivan kıyı şeridi bu anlamda yeterli derecede değerlendirilememiştir. Örnek vermek gerekirse fonksiyonel açıdan büyük değer taşıyan Serdivan Gölpark verilebilir (Fotoğraf 8). Bu alan mesire alanı, piknik alanı, yürüyüş yolları barındırmaktadır. Fakat bu alandan başka halka açık hizmet alanı bulunmamaktadır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Serdivan Gölpark

Kaynak: www.sakaryarehberim.com, <http://gezilecekyerler.com/serdivan-golpark/>

Semt merkezine doğru yaklaştıkça bölgede Beşköprü mahallesi sınırları içerisinde kent ormanlarının varlığı gözlenmekte (Harita 7), daha merkeze İstiklal, Arabacıalanı Mahallerlerine yaklaştıkça yeşil oranının düştüğü gözükmemektedir. Yine yerleşimin günümüzde kaydığı Selahiye mahallesinde de yeşil alan oranı olarak yüksek değerlere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Semt merkezinde yeşil ve rekreasyon alanı olarak tanımlanabilecek alanlar Serdivan Çay Bahçesi, Serdivan Çay Bahçesi arkasında kalan İstiklal Mahalesinde bulunan Çamlık, Tesadüf Çay Bahçesi, Karaoğlan Aile Çay Bahçesi, İstiklal Mahallesindeki Göynüklü

Ömerusta Dondurma Bahçesi Mesire Alanı, Yazlık Mahallesi Helikopter Pisti mesire alanı, Kemalpaşa Mahallesi Şelale Park, İstiklal Mahallesi Trafik Park, Zaman Park, Otuzikievler Mahallesi Vagon Park gibi alanlar yeşil ve rekreasyon alanlar yüzölçümüne büyük oranda katkıları bulunan mekanlardır. Yine İmar planına yeni eklenen ve imara yeni açılan Yukarıdereköy Mevkiinde bulunan gölet etrafında park ve mesire alanı olarak kurulan Keyifli Bahçe de bu alanlar içerisinde yer almaktadır (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10: Keyifli Bahçe

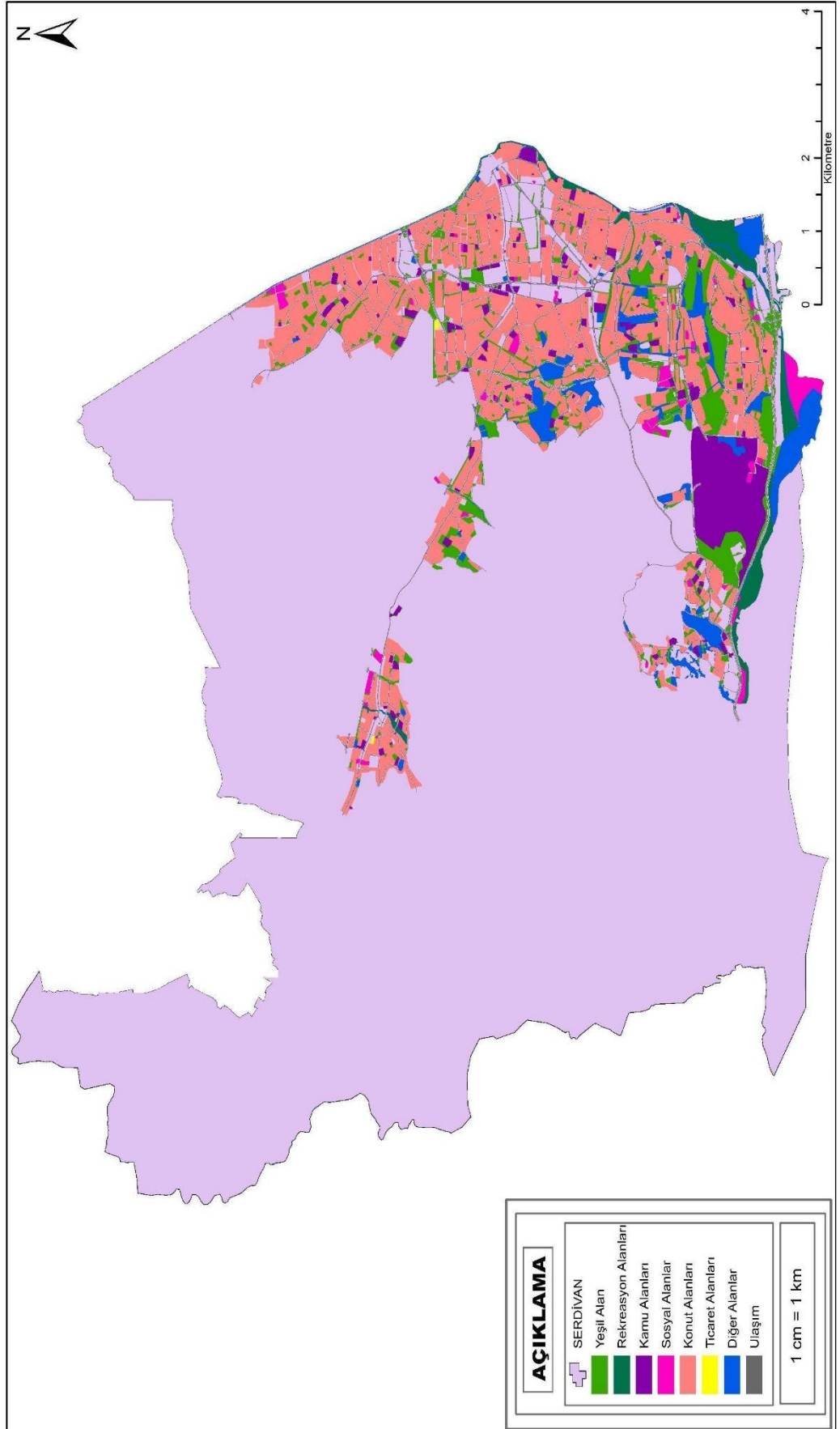
Kaynak: <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-183701/yukariderekoy-goleti-ve-keyifli-bahce-turumuz-27-hazira-.html>

Bölgede yürüyüş alanlarının kısıtlı olduğu yerlerden biri sadece Beşköprü Kent Ormanı alanlarında kesik kesik bulunduğu gözlemlenmektedir. Merkeze yaklaştıkça yine imara yeni açılan bir alan olan Kemalpaşa Mahallesi/Darboğaz mevkiinde bulunmaktadır. Bu alanlar hem yürüyüş yolu hem bisiklet yolu hemde spor alanları fonksiyonlarına hitap etmektedir. Otuzikievler mevkiinde de yürüyüş yollarına rastlanmaktadır. Yine Sakarya Nehri kollarından olan Çark Dersi'nin geçtiği bölge rekreasyon alanları olarak imarda revize edilmiştir fakat bu bölgede henüz bu anlamdaki çalışmalar oldukça yavaş ilerlemektedir. Genel anlamda bakıldığında bu alanların bölgede kısıtlı olduğu söylenebilir.

Serdivan Bölgesinde de futbol ve basketbol spor alanlarına da önem verilmiş ve bölgede büyük yüzölçümlerine sahip yer alan spor alanları bulunmaktadır(Harita 7). Arabacıalanı Serdivan Spor Kompleksi, İstiklal Ekrem Karabeberoğlu Spor Kompleksi, Esentepe Serdivan Halı Saha, İstiklal Bil Halı Saha, Aşağıdereköy Futbol Sahası, Arabacıalanı Hüseyin Ersin Stadı, Kemalpaşa Tatangalar Futbol Sahası vb. diğer küçük saha ve spor alanları bölgedeki rekreasyon alanlarını kapsayan alanlar içerisine girmektedir.

Harita 7 : Serdivan Doku Analizi Haritası

2.4. Arifiye İlçe Özellikleri

Arifiye İlçesi Adapazarı şehrine yaklaşık 8 km uzaklıkta olup asfalt bir yolda Dört yol Mevkiine ve buradan da adapazarına bağlanmaktadır. Ayrıca D-100 Devlet Karayolu, TEM Anadolu Otoyolu ve Bilecik-Eskişehir yolu kullanarak da diğer şehirlere ulaşılmaktadır. Arifiye İlçesi'nin kuzeyinde Adapazarı İlçesi, kuzey batısında Serdivan İlçesi, batısında Sapanca ilçesi, güneyinde Geyve ilçesi, doğusunda Erenler İlçesi yer almaktadır.

6 Mart 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı “Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”un, 26824 sayılı ve 22 Mart 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayınlarak yürürlüğe girmesi ile birlikte Arifiye “ilçe” olmuştur (<http://www.sakarya.com.tr>).

Bölgeye Geç Roma ve Bizans Dönemleri’nde Eski Bithynia ismiyle bahsedilen alanın içinde yer almaktadır. Bölge Sapanca Gölü’nün baharda kabarması ve Sakarya Nehri’ nin sıkça yatak değiştirmesi yüzünden kalıcı bir yerleşik hayata imkan sunmamıştır. Kalıcı yerleşik hayat ancak Geç Roma Dönemi ve Bizans Dönemi’nde gerçekleşmiştir. Bizans İmparatorluğu’nun sınırları içinde kalan ve tarihi İpek yolu üzerinde bulunun Arifiye, Bizans’ın başkenti İstanbul’u almak isteyen pek çok ulusun gelip geçtiği bir güzargah üzerinde yer almaktadır. Bithynia topraklarında yer alan bölge Avrupa’dan gelen orduların toplama yeri konumundadır. 1071 yılında Anadolu’ya ayak basan Türk’ler 1074 yılında Bithynia’ya ulaşmıştır (<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/>).

Bu tarihlerde Arifiye’nin yer aldığı bölge bolca el değiştirmiştir. Anadolu Selçuklu Devlet’ini kuran Süleyman Şah’ın yerine geçen Ebu-l Kasım 1081’de İzmit’e kadar uzanan Bithynia bölgesini ele geçirmiştir. 1097 yılında bölge Haçlı seferlerine güzargah olmuştur (Aktaş,2009).

13. Yüzyılın ortalarındaki Moğol istilasında Türk Kabileleri Bizans sınırlarına doğru sürülür. 1260 yılında Türkler Sakarya Nehri’nin doğusunu tekrar ele geçirmiştir. Osmanlılar, güneyden Sakarya Nehri boyunca ilerleyip bugün varlığına pek rastlanmayan kaleleri ve manastırları kullanılmaz hale getirerek Arifiye’nde içinde yer aldığı bölgeyi yaklaşık 1326 yılında ele geçirmişlerdir. Yaklaşık 200 yıl önce Arif Bey adında biri Sapanca, Adapazarı arası yeşillik yeri satın almıştır ve burası Arifiye adını alır. Bölgede zenginliği ve yardımseverliğiyle anılan Arif Bey’in adı 1850 yıllarında beldeye verilerek

köyün adı Arifiye olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Arifiye'ye yerleşen Osmanlı göçebeleri il nüfus mübadeleleri sonucu Karkaslar'dan Müslüman Gücü, Abaza ve Çerkez'ler, Balkanlar'dan Müslüman Arnavut, Boşnak ve ayrıca Bulgaristan, Romanya ve Kırım'dan gelen soydaşların yerleştiği zenginşen bir kültür düzeyi gelişim gösteren yapı oluşmaya başlamıştır. 1940 yılında açılan Arifiye Köy Enstitüsü ve Arifiye Topçu Alayı (bugün Tank Palet Fabrikası olarak hizmet vermektedir.) beldenin bugün de bilinmesine büyük etkisi olmuştur(<http://www.sakarya.com.tr>).

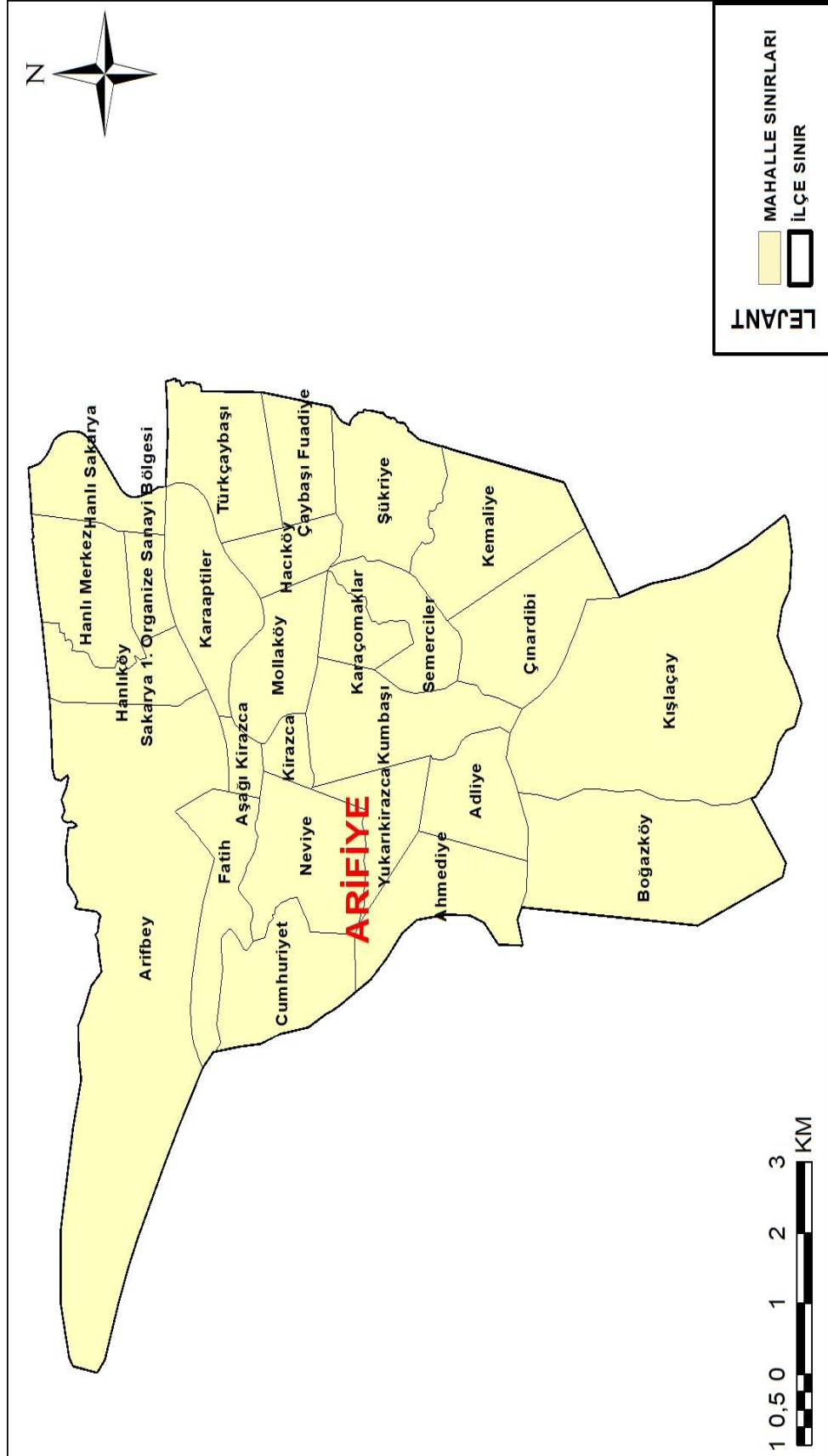
1954 yılına kadar Arifiye'de Sapanca'ya bağlı nahiye konumundadır. 1955 yılında Arifiye nahiyesi ve Kalaycı Köyü'nün birleşmesi ile Arifiye Belediyesi kurulmuştur. Arifiyenin tarihi İpek Yolu'nun üzerinde kalmasından dolayı diğer ulaşım yolları da bu güzargahtan geçmiştir.

1887 yılında tamamlanan İstanbul-Bağdat demiryolu beldeden geçer. 1899 yılında Adapazarı-Arifiye yolu hizmete girdiğinde belde tam bir kavşak noktası, dolayısı ile Anadolu'ya açılan bir kapı konumuna gelir. Eski Ankara-İstanbul karayolu 1963 yılına kadar beldenin içinden geçerken, TEM Otoyolu da 1987 yılında Arifiye'den geçirilmiştir. İlçe sınırları içerisinde bulunan büyük, orta ve küçük ölçekli çok sayıda sanayi kuruluşu Arifiye'yi sürekli göç alan ve nüfusu artan bir yer haline getirmiştir (<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/>).

Arifiye'de genelde tarım ve hayvancılık ön planda iken, 1970'li yıllardan sonra giderek tarımsal ve hayvansal faaliyetler azalmaya başlamıştır. Beldede kurulan Unıroyal (şimdiki Goodyear Fabrikası), Koç grubuna ait Otoyol, Otokar ve Fruehauf Fabrikaları ile irili ufaklı açılan atölyeler birer ekmek kapısı olmuştur. Ulaşım imkanlarının çokluğu ve Adapazarı'na yakınlığı nedeniyle iş olanaklarının artması sonucu Arifiye hızla göç almaya başlar. Arifiye Belediyesi, 06 Mart 2000 tarihinde kurulan Adapazarı Büyükşehir Belediyesine ilk kademe belediyesi olarak bağlanmıştır. 2005 yılında Ahmediye, İlimbey, Karaçam, Şerefiye ve Nuriosmaniye Köyleri orman köyü olarak Arifiye Belediyesi'ne bağlanmıştır (Aktaş,2009).

Arifiye ilçesine bağlı mahaleler; Adliye, Ahmediye, Arifbey, Aşağıkirazca, Boğazköy, Cumhuriyet, Çaybaşı Fuadiye, Çınardibi, Fatih, Hacıköy, Hanlı Merkez, Hanlı Sakarya, Hanlıköy, Karaaptiller, Karaçomaklar, Kemaliye, Kışlaçay, Kirazca, Kumbaşı, Mollaköy, Neviye, Semerciler, Turkçaybaşı, Yukarıkirazca mahalleleri bulunmaktadır.

Harita 8: Arifiye Mahalle Sınırları Haritası

2.4.1. Arifiye İmar Durumu ve Doku Analizi

Yapılmış olan çalışma sonucunda toplam 24 mahallesi bulunan kente dair imar planının 62,810,431.01 m² lik bir alanı kapladığı tespit edilmiş olup, kimi mahallelerin bütün sınırlarını kapsamakta olan imar planlarının bulunmayışı dikkat çekmektedir (Harita 9).

Kent merkezinde TÜİK 2018 yılında adrese bağlı olarak yapılan son nüfus sayımına göre 44.315 kişi bulunmaktadır(Tablo 6).

Kentin başlıca kent merkezi sayılan Arifbey, Hanlıköy, Hanlı Merkez, Fatih Nehirkent Kirazca, Mollaköy Mahalleri'nde nüfus yoğunluk gözükmetedir (Harita 3). Bunun yanı sıra kentin dış çeperini oluşturan, sınırdaş mahallelerinde yaşayan demografik yoğunluk düşüktür. Bunun sebebi de bu alanların çoğunun tarımsal alan ve il ormanı ile kaplı olmasıdır.

Ulaşım olanakları ve ulaşım ağı bakımından Anadolu Otoyolu (E-80) bu alan üzerinden geçmektedir. Semtin Adapazarı-İzmit Yolu (D-100), Adapazarı-Bilecik Yolu, Adapazarı-Düzce Yolu, D-650 gibi önemli karayollarının bu alandan geçiyor olması bölgede Büyükşehir Şehirlerarası Terminal Alanı'nın kurulmasına olanak sağlamıştır. Adapazarı'nın en batıdaki ilçesi olması neticesinde de giriş konumunda bulunmasından kaynaklı Hanlı Mevkiin'de Adapazarı Gişeleri'nin bulunmasına sebebiyet vermektedir. Bölge ulaşım alanında başka alternatif kaynaklara da hitap etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Hızlı Tren Demiryolları da bu alanda yer almakta olup bölgede Tren İstasyonu Gar alanı mevcuttur.

İmar planında yer alan ve sayısallaştırılan kamu alanlarına bakıldığında ise dağınık bir oluşum göze çapmaktadır. Bölgedeki İlçe Milli Eğitim bağlı Devlet Yurtları'nın, hastane alanları (Toyotasa Acil Yardım Hastanesi), sağlık ocakları, karakol, okul binaları, sağlık merkezlerinin imarda kamu içerisine dahil edimesi bu bölgedeki dağınık oluşumun sebebi olarak gösterilebilir (Harita 9).

Bölgede Sanayi alanı büyük bir yer kaplamaktadır(Harita 9).. Bu alan Hanlı 1. Organize Sanayi Bölgesi olarak adlandırılmakta ve Arifiye'nin doğu kesiminden Adapazarı-İzmit Yolu boyunca batı kesimine kadar uzanmakta, kuzey-güney doğrultulu genişleme göstermektedir. Sanayi alanlarından bölgede büyük önem arz eden Elvan Gıda, Talu

Tekstil, Şenpiliç, Goodyear, Toyota Otomotiv Sanayi alanı bulunmaktadır. Bölgenin sanayi alanlarından büyük bir yüzölçümünü bu alan kaplamaktadır.

Arifiye kenti imar planı üzerinde yapılmış olan sayısallaştırma işlemi sonucunda ise 8.191.970.12m² lik bir alanın aktif yeşil alan olarak ayrıldığı saptanmıştır(Harita 9). Bu rakamsal değerin yüksekliğini sebebi bölgede İl Orman Alanı'nın bulunması etkilemiştir. Onaylı imar planlarında yer alıyor olan toplam açık-yeşil alanlarında 87 park alanı bulunmaktadır. Bunların ise 67'si çocuk parkı, 11'i spor parkı, 8'i spor sahasıdır. Bölgede bir tane at çiftliği(Nehirland) bulunmaktadır.

Fotoğraf 11: Nehirland Country Club

Kaynak: <http://www.nehirland.com/icerik/hakkimizda>

Bölge yeşil alan ve yeşil alan içerisindeki rekreasyon alanları varlığı neticesinde incelendiğinde açık rekreasyon alanı olarak bölge halkına hitap eden büyük çaplı yeşil rekreasyonel park alanları şöyledir; Arifiye Park, Cumhuriyet Park, Gölbaşı Park, Kuğulu Park, Şemsiyeli Park bu parklar kent parkı niteliği taşımaktadır ve çocuk parkı barındırmaktadır. Mesire alanı, piknik alanı olarak kullanılan bu alanlar yeşil özelliği ile değerlendirme içerisinde yer almış ve rekreasyonel anlamda Arifiye halkına hitap eden kent parkları niteliğindedir. Bölgeye sınırı Bulunan Spanca Gölü'nün kıyısı semt sınırlarına dahil olmakla birlikte bu alanlarda mesire alanları oluşturulmuş bu alanların fonksiyonel açıdan donanımlı ve bölge halkına en fazla hitap eden Arifiye Gölbaşı Park'tır (Fotoğraf 12). Bu alan mesire alanı, yürüyüş alanı, çocuk parkı alanı, spor parkları alanlarını içinde barındıran bir rekreasyonel mekandır.

Fotoğraf 12: Arifiye Gölbaşı Park

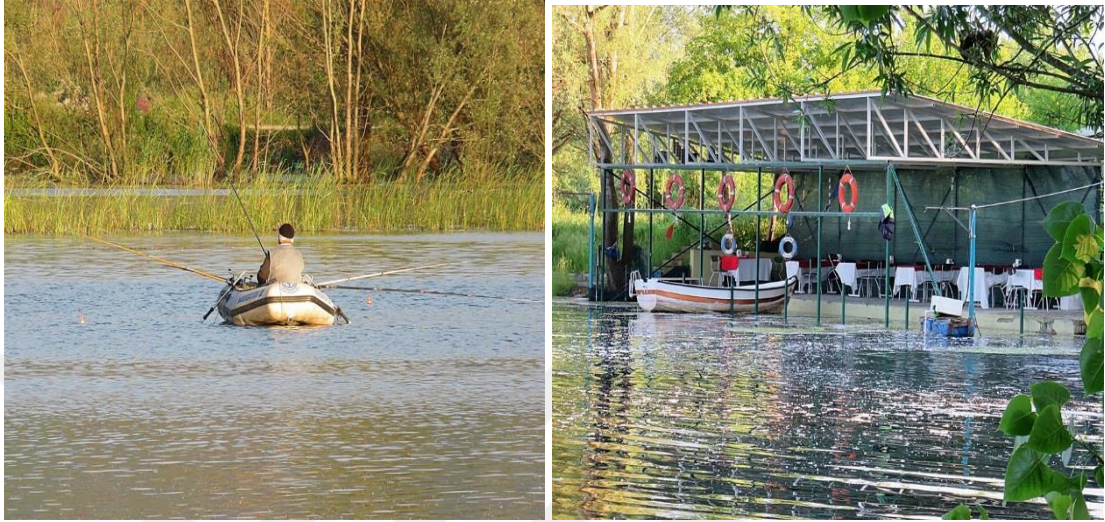

Kaynak: <http://www.arifiye.bel.tr/ab2/projeler/tamamlanan-projeler/114-golbasi>

Bölgede çay bahçesi fonksiyonunda mekan bulunmamaktadır. Bölgede bulunan Mollaköy Göletleri bölgedeki rekreatif faaliyetleri destekleyen önemli değere ve fonksiyonlara sahip alan özelliği taşımaktadır. Bu alan balık tutma alanı olarak kullanılırken şimdilerde ise balık tutkunu kişilerin bolca uğrak yeri haline gelmiştir. Bu durumda da alan balıkçılık gibi rekreatif amaçlı faaliyetlerde bulunma eğilimdeki bölge halkı için önemli bir yer tutmaktadır. Alanın kullanım oranının yükselmesi ile de bölgede geliştirme ve iyileştirme faaliyetleri hız kazanmış bir durumdadır. Yılın belli

dönemlerinde ise festivallerle balık tutma yarışmaları vb. etkinlikler düzenlenmektedir (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13: Mollaköy Göletleri

Kaynak: <http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-180194/mollakoy-goletleri-aksam-turu-11-mayis-2017.html>

Bölgede çok fazla spor parkı bulunmamaktadır. Arıfbey mahallesi-Arifiye Spor Kompleksi, Cumhuriyet Mahallesi-Kalaycı Spor, Hanlı-Atılğan Spor Kulübü belli başlı ve yüzölçümü olarak geniş çaplı alan kaplayan mekanlardır. Bunların dışındaki alanlar semt parkı olarak nitelendirilebilir. Çünkü çocuk parklarının yanlarına kurulmuş ufak çaplı sahalardan oluşmaktadır. Örneğin; Ahmediye mahallesinde bulunan semt parkının spor sahası diğerlerine de örnek teşkil etmektedir.

Yürüyüş yolu olarak Arıfbey Mahallesi Sapanca yolu kavşak yanı park alanı Gölbaşı Park alanı alandaki yürüyüş yollarını kapsamaktadır. Bölgedeki genel anlamda talep gören bir alan niteleiğinde ve bu yürüyüş yolları hemen hemen bölgede burayla kısıtlı kalmıştır.

Kışlacay Mahallesi, Kemaliye Mahallesi, Boğazköy Mahalleleri'nin büyük bir kısmı İl Ormanı ile kaplı bu alanların çok az ve belirli kısımları halka açık mesire alanlarıdır.

Bu sebeptendir ki semtte yeşil alan oranlarının fazla çıkması il ormanlarının semt sınırları içerisinde dahil ve imardaki varlığına bağlıdır. Bu alanında sadece belli başlı giriş kısımlarında halk için mesire alanı oluşturulmuştur. Bölgede küçük çaplı çocuk parklarından başka park ve bahçeler üzerinde kent planlanırken durulmadığı göze çarpmaktadır (Fotoğraf 14).

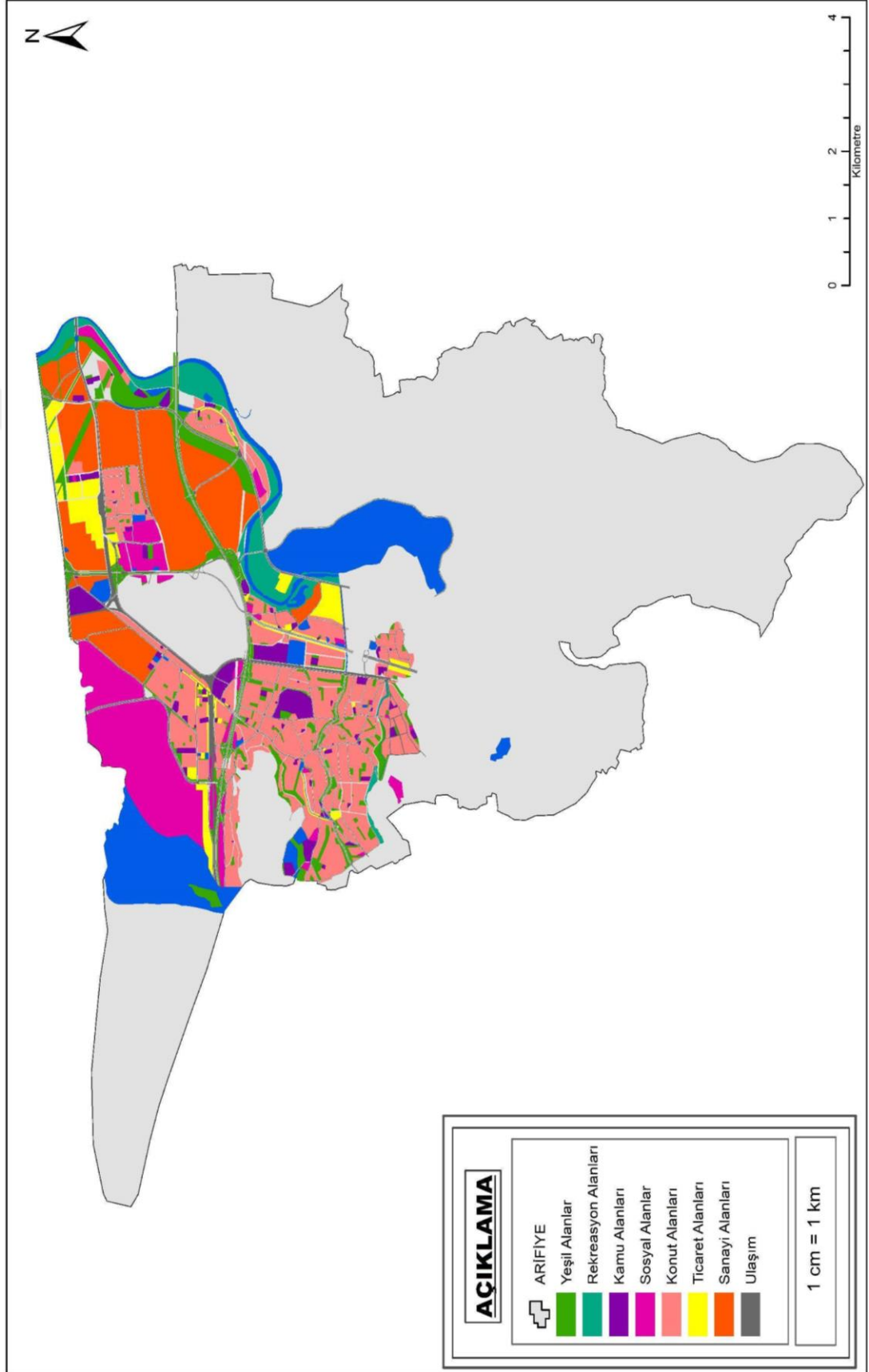
Fotoğraf 14: Arifiye İl Ormanı Mesire Alanı

Kaynak: <http://sakaryailormani.com/> , <http://gezilecekyerler.com/il-ormani-mesire-alani/>

Yeşil ve rekeasyon alanı olarak gözüken alanlar imarda revize edilmiş açılacak alanlar genelde nehir kıyılarını göstermiştir. Buradan da şu yorum getirilebilir ki yeşil alan yüzölçümünün fazlalığı semtin açık rekrasyon alanlarına hitap etmediği ve bu alanların verimli kullanılamadığı söylenebilir. Bu anlamda bölgede değerlendirilmesi gereken alanların bölgede bulunan İl Ormanı alanındaki mesire alanlarının fonksiyonel özelliklerini artırmak, Sapanca Gölü'ne kıyısı bulunan mevkiilerde çay bahçeleri, spor alanları, yürüyüş yolları, piknik alanları genişletilebilir.

Harita 9: Arifiye Doku Analizi Haritası

2.5. Erenler İlçe Özellikleri

Erenler ilçine TEM Anadolu Otoyolu, D-100 Devlet Karayolu ve Bilecik-Eskişehir yolu kullanımı gerçekleştirilerek kolay bir şekilde ulaşım sağlanmaktadır. Erenler ilçesinin kuzeyinde Adapazarı İlçesi, batısında Arifiye İlçesi, güneyinde Geyve İlçesi, doğusunda Akyazı İlçesi, güneydoğusunda Karapürçek İlçesi yer almaktadır.

6 Mart 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı “Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”un, 26824 sayılı ve 22 Mart 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayınlarak yürürlüğe girmesi ile birlikte Erenler “ilçe” olmuştur (Sakarya Büyükşehir Belediyesi).

Yaklaşık ikiyüzelli yıl civarında köy konumunda anılan yerleşim birimine, Anadolu erenlerinden yedisinin yediyüzyıl önce yerleşmiş olduğu ve burada bir tekkenin de varolduğu söylenilmektedir. Günümüzde ise Sakar Baba Türbesi’nin kisasına göre bu türbenin hala orada olması bu olasılığı kuvvetlendirir durumdadır. Bu duruma münhasıran son iki yüzyıldır, yaşanmış olan doğal afetler pekçok tarihsel izi tahrip etmiştir (Aktaş,2012).

14 Mart 1921 tarihinde Adapazarı Yunanlılar tarafından işgal edilmiş olup Erenler Köyü sakinleri yöreyi terk etmiştir. Tavuklar Köprüsünden geçerek Hendek istikametine doğru gitmişlerdir. Günümüzdeki Kargalı Hanbaba konumu uğrak alanları olmuş ve burada konaklamışlardır. Kazım Kaptan ve Halit Molla komutasındaki Milis güçleri karşısında duramayan Yunanlılar 21 Haziran 1921 yılında Erenler Köyü’nü terk etmiş ve buradaki evleri yağmalamışlardır sonra da ateşe verdikleri bilinmektedir.

Ulaştırma, sanayi ve eğitim-öğretim alanlarındaki ilerlemeler sonucunda hızlı büyüme özelliği gösteren Erenler Nisan 1963 yılında “Belediye” olmuştur (<http://www.sakarya.com.tr/>).

Zirai amaçlı kullanılan alanlar yok olsa da endüstriyel gelişimler alıkonulamayan bir hıza ulaşarak, karayolunun da hizmete açılması ile 1975 yılından sonra Erenler Belediyesi daha cezbedici hale gelmiştir. Şehrin büyümesi de bu bölgeye doğru kaymaya başlamıştır. 1999 meydana gelen depremde büyük yara alan kentte o anki tedirginlikle göçler yaşamış fakat tekrar bir dönem sonra geri gelme durumları gerçekleşmiştir. Kentin karayolları ile varolan bağlantısı, küçük çaplı sanayi bölgeleri, sebze hali gibi diğer sanayi

kuruluşlarının kuruluma sebebiyet vermiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Jandarma Alay Komutanlığı, Et ve Balık Kurumu, Veteniner Hastanesi Köy Hizmetleri Müdürlüğü, Eminiyet Müdürlüğü ve birtakım resmi kurumlar Erenler ve çevresinden yer seçimi yapmışlardır (Aktaş,2009).

Bekirpaşa Beldesi ve Çaybaşıyeniköy Beldesi 5747 Sayılı Yasa ile meşru özlüğü kaldırılarak bu mahalleler Erenler ilçesine bağlanmıştır.

Erenler ilçesine bağlı mahalleler; Bağlar, Merkez, Dilmen, Hürriyet, Yeni, Şükriye, Merkez, Hacıoğlu, Küpçüler, Tabakhane, Kayalarreşitbey, Emirler, Hasanbey, Küçükesence, Kadıköy, Çaykışla, Yazılı. Yenimahalle, Yeşiltepe, Kozluk, Alancuma, Köyiçi, Nakışlar, Pirahmetler, Epçeler, Büyükesence Kamışlı, Sarıcalar, Şeyhköy, Yeşiltepe, Değirmendere, Ekinli, Kayalarmemduhiye'dir.

Harita 10: Erenler Mahalle Sınırları Haritası

2.5.1. Erenler İmar Durumu ve Doku Analizi

Yapılmış olan çalışma sonucunda toplam 33 mahallesi bulunan kente dair imar planının incelenmesiyle 127,805,265.95 m² lik bir alanı kapsadığı ortaya çıkmıştır(Harita 11). Kimi mahallelerin bütün sınırlarını kaplayan imar planlarının olmadığı dikkat çekmektedir.

Kent merkezinde TÜİK 2018 yılında yapılan adrese dayalı son nüfus sayımına göre 87.197 kişi bulunmaktadır (Tablo 6). Nüfus Küpçüler Mahallesi, Bağlar Mahallesi, Yeni Mahalle, Tabakhane Mahallesi, Hacıoğlu Mahallesi, Dilmen Mahallesi, Yeşiltepe Mahallesi gibi mahallerinde nüfus yoğunlaşmıştır (Harita 3).

Erenler Bölgesi'nde sarı olarak gösterilen ticari alanlar ve turuncu olarak sanayi alanları varlığı bölgede büyük bir orana sahip olduğu gözükmemektedir. Bölgede yapılan araştırmada bölge ticari alanları Dilmen Mahallesi, Tabakhane Mahallesi, Erenler Merkez Mahallesi içerisinde yoğunlaşmıştır. Sanayi alanları incelendiğinde ise Büyükesence Mahallesi, Pirahmetler Mahallesi, Nakışlar Mahallesi, Sarıcalar Mahallesi doğrultusunda uzanmıştır. Bölgede önemli yer tutan sanayi alanları; Modern Sanayi, Atatürk Sanayi, Artvin Sanayi gibi büyük sanayi alanları kurulmuştur. Ernaz, Hundai Kia, Türk Traktör, İnci beton gibi büyük fabrika alanları bulunmaktadır. Bölge de birde Sebze Halı, Et ve Süt Kurumu da bulunmaktadır (Harita 11).

Bölgede mavi ile gösterilen diğer alanlar aynı zamanda ticari alanlar içerisinde Ada Center Alışveriş Merkezi (26,772m²) bulunmakta ve Erenler halkı ve diğer ilçe halkına hitap eden mekanlar içerisinde değerlendirilebilir (Harita 11).

Erenler imar planında da kamu alanlarına üniversite alanları, hastane, karakol, okul binaları, sağlık ocağı, sağlık merkezi, devlet yutları da kamu alanı içerisine dahil edilmesinden bölgede kamu alanları dağınık bir yapı göstermiştir (Harita 11).

Son olarak yerleşmelerin ve nüfusun Çaybaşıyeniköy Mahallesi, Kayalarreşitbey Mahallesi tarafına yani semtin güneyine doğru kaydığı göze çapmaktadır (Harita 11). Erenler kenti gerek konumu gerek kentsel fonksiyonları açısından sürekli çevre ilçelerden ve illerden yoğun göç alan bir bölge olarak nüfusu hızla fazlalaşmaktadır. Yeni yerleşime açılan ve imar izni çıkan alanlarda yeşil ve rekreasyon odaklı çalışmaların daha yoğun yapılması öngörülmektedir.

Erenler kenti imar planı üzerinde yapılmış olan sayısallaştırma işlemi sonucunda 4.892.809m² bir alanın aktif yeşil alan olarak ayrıldığı saptanmıştır(Harita 11).

Aktif yeşil alanlar bölgede Adapazarı, Serdivan, Arifiye semtinde olduğu gibi fazlalık göstermektedir. Bunun sebebide bölgenin imara açık alanlarının yüzölçümüne göre az alan kaplaması ve yerleşim alanının yeni yeni gelişmekte olmasıdır. Bölgedeki yeşil alan miktarı içerisindeki rekreasyon alanlarına bakıldığında oranların bu semtte de düşük olduğu saptanabilmektedir. Çünkü bu alandaki rekreasyon alanları bütün yeşil alanlarla eşleşmemekte ve çeşitlilik ve fonksiyonları açısından sınırlı kalmıştır.

Bölgede yürüyüş alanlarının kısıtlı olduğu sadece Erenler merkez alanlarında bulunduğu gözlemlenmektedir. Merkez mahalleden uzaklaştıkça yine Yeşiltepe Mahallesi, Bağlar mahallesi bağlantı mevkiinde bulunmaktadır. Bu alanlar hem yürüyüş yolu hem bisiklet yolu hemde spor alanları fonksiyonlarına hitap etmektedir. Yine Sakarya Nehri kollarının geçtiği bölge rekreasyon alanları olarak imarda revize edilmiştir fakat bu bölgede henüz bu anlamdaki çalışmalar oldukça yavaş ilerlemektedir. Genel anlamda bakıldığında bisiklet yolları ve yürüyüş yollarının bölgede kısıtlı olduğu söylenebilir.

Erenler bölgesinde de futbol, basketbol spor alanlarına da önem verilmiş ve bölgede büyük yüzölçümlerine sahip yer alan spor alanları bulunmaktadır. Atatürk Stadyum(22,428m²), Sakaryagücü Tesisleri, 2000 Halısaha(2,470m²), Colesium Halısaha, Dolunay Halısaha, Mefkûre Halısaha(2,471m²), TEK Spor Kompleksi, Dilmen Spor Sahası (2,632m²) vb. diğer küçük saha ve spor alanları bölgedeki rekreasyon alanlarını kapsayan alanlar içerisine girmektedir.

Fotoğraf 15: Erenler'in Halısağlarından Bir Görüntü

Kaynak: <https://www.sakarya.bel.tr/>

Bölge coğrafi şartlar ve coğrafi özellikler kapsamında diğer bölgelerden eksik kalmaktadır. Yani bölgede göl, orman alanı vs. özellikler bulunmamaktadır. Bölgede yüzölçümü olarak fazla yeşil bir alan kaplayan Erenler Mezarlığı (49,310m²) bulunmaktadır fakat çalışma alanına dahil edilmemiştir. Alanda onaylı imar planların da yer alan toplam açık-yeşil alanlarında 149 çocuk parkı, spor alanları bulunmaktadır.

Fotoğraf 16: Sakarya Park

Kaynak: <http://sakaryahakkindahersey.blogspot.com/2016/05/sakaryapark-erenler.html>

Semt merkezinde yeşil ve rekreasyon alanı olarak tanımlanabilecek büyük yüz ölçümüne sahip alanlar Masal Park (Fotoğraf 17), Hocalı Park (1,832m²), Yunus Emre Diriliş Parkı (1,256m²) , M. Nuri Kocbıyık Parkı (828m²), Payidar Bahçe (11,142m²) , Trafik Park, Sakarya Park (74,466m²) gibi alanlar yeşil ve rekreasyon alanlar yüzölçümüne büyük oranda katkıları bulunan mekanlardır. Bağlar da Doğal Yaşam Merkezi (604m²) kurulumuyla insanların kapalı rekreasyon da olsa rekreatif faaliyetlerde bulunmaları amaçlanmıştır. Bu alan da Sakarya Park'tan başka mesire alanı, piknik alanı bulunmamaktadır.

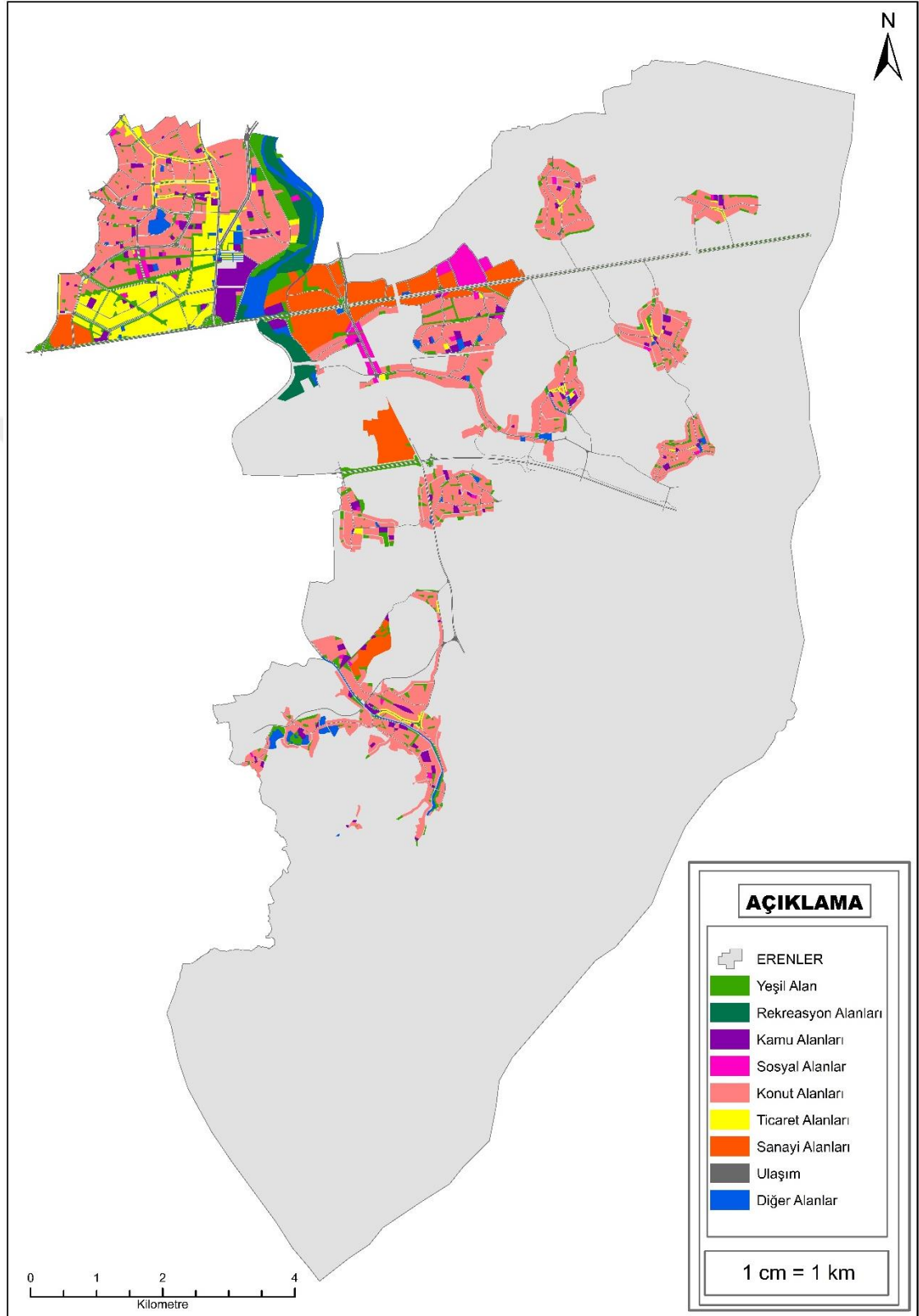
Fotoğraf 17: Erenler Masal Park

Kaynak:<https://www.sakaryarehberim.com/haber-cocuklarin-yeni-alani-oyun-sokagi-tamamlandi-220025.html>

Günümüzde artık kum park alanları kalmamış olmasındandır ki bölgedeki parkların çoğunluğu yeşil odaklı veya kumlu parklar değildir. Bölgede kurulumu programlanmış Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında olan ve kısa bir süre sonra faaliyete açılacak bu gibi park alanlarından biri ise Oyun Sokağı olacaktır. Bu alan trafiğe kapalı hem oyun alanı hem de mini golf alanı olarak planlanmaktadır.

Harita 11: Erenler Doku Analizi Haritası

BÖLÜM 3. BULGULAR

Adapazarı'nda yapılan çalışma ve değerlendirmeler neticesinde çalışma alanlarının onaylı imar planlarına göre analizler yapılarak bölgedeki dokunun alansal olarak değerleri elde edilmiştir (Harita 12). Bu analizler yapılırken amaç alandaki bölgedeki rekreasyon alanlarının varlığını tespit etmektir.

Bu analizde çalışma alanında yeşil, rekreasyon, kamu, sosyal, konut, ticari, diğer(tarım, mera, lokanta, büfe, otoparklar vb.), ulaşım, sanayi gibi bir yerleşim merkezinin oluşumunda etkin rol oynayan alanlar içerisinde rekreasyon alanlarının değerleri elde edilmiştir.

Bu imar planının haritalanması ve imarı kapsayan alanlara göre; Çalışma alanı içerisinde yeşil alan (İl ormanı, sit alanı ve. alanlar imara dahil edilmiş) oranı 12,97 km² olarak belirlenmiştir. Toplam alanda ise rekreasyon alanı (havuz ile açık spor ve oyun alanı, çay bahçesi, kameriye, mesire alanı vb.) oranı 5,65 km² lik bir orana tekabül etmektedir (Harita 12). Bölgedeki yeşil odaklı alanların 12,97 lik bir değere sahip olmasını bölgede il ormanı varlığına bağlayabiliriz.

Harita 12'de yer alan sosyal alanlar ise bölgedeki özel kurumlara ait halk eğitim merkezleri yaşam merkezleri, kütüphaneler, sergi salonları, müzeler, sinema ve tiyatro merkezleri, alışveriş birimleri, kreş, anaokulu, kurs, yurt, ibadet yerleri, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, yaşlı ve engelli bakımevileri, rehabilitasyon merkezleri, kadın ve çocuk sığınma evleri, şefkat evleri vb. gibi alanlara tekabül etmekte olup oransal olarak 7,58 km² lik bir alan kapsamaktadır (Harita 12).

Çalışma alanının büyükşehir merkez ilçeleri konumunda olmasındandır ki yoğun bir nüfus oranına hitap etmesinden kaynaklı olduğu düşünülen ve günümüzde hala yerleşime açılan alanlarından bulunmasından kaynaklı alanda konut alanı olarak 51,96 km² lik bir oran ortaya çıkmıştır. Bölgede toplu bir yerleşim gösterildiği yerleşmelerin farklılaştığı alanlarda yeni merkezlerin oluşturulmaya başladığı düşünülürse bu durum da diyebiliriz ki alanın hızla nüfusu artmakta ve yeni yerleşim merkezleri aranmakta ve açılmaya başlanmış durumdadır denilebilir (Harita 12).

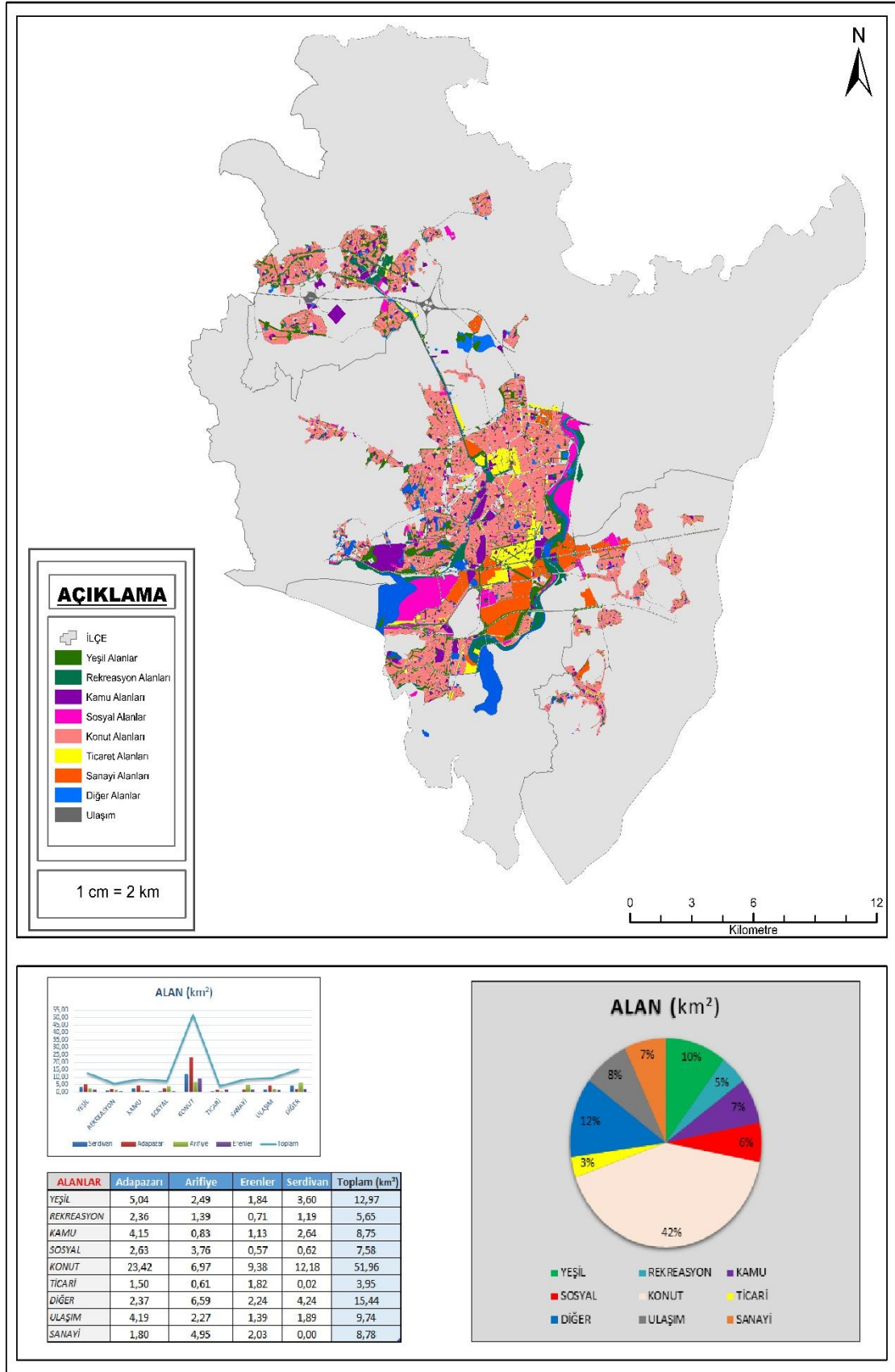
Yine bölgenin sanayi ve ticaret merkezleri bölgenin coğrafi konumuna bağlı olarak ve önemli bir güzargah üzerinde bulunmasından kaynaklıdır ki gelişim gösteren olgulardan

biridir ve bu alanlar ise ticari alanlar 3.75 km², sanayi alanları 8,78 km² lik bir orana sahip olmuştur. Bunlara ek olarak bölgenin ulaşım imkânlarının gelişmişliğinden bahsedilebilir çünkü alanın önemli ana yollar üzerinde bulunmasından kaynaklı olduğu düşünülerek ulaşım alanları 9,74 km² lik bir orana sahiptir (Harita 12).

Bölgede kamu alanlarının varlığına bakıldığında ise bu alanların da oransal olarak 8,75 km² lik bir alanla ciddi gibi rakamlara ulaştığı gözükmemektedir. Bu bağlamda bu alandaki kamu binalarının parsel alanlarının yoğun şekilde kullanıldığı söylenilebilir parçalı bir yapı gösteren bu alanlar kamuya ait okul alanları, otopark, pazar alanları, ibadet yerleri, kreş, anaokulu, kurs, yurt, ibadet yerleri, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, yaşlı ve engelli bakımevileri, kütüphane, müze vb. gibi alanları kapsamaktadır. Yine kamu alanı oranlarının yüksek değerlere sahip olmasının bir diğer sebebi de bölgedeki Sakarya Üniversitesinin varlığı olduğu söylenebilir, çünkü yüz ölçümü olarak ciddi orana sahiptir. Buna ek üniversitenin de parçalılık durumundan kaynaklı ilçeler arasında da kamu alanlarının oransal değişimleri dikkat çekmektedir (Harita 12).

Sonuç olarak İmar Planlarındaki düzensizlik ve belirli bir programda ve düzende işleyişte olmaması her belediyenin imar üzerindeki düzenlemelerinin aynı olmayışı ve katmanların farklılaşması göz önünde bulundurularak ve imarda var olan rekreasyonel alanların özel ve kamu alanları içinde bölüştürülmesinden kaynaklı değerlerin düşük gözüktüğü söylenebilir.

Harita 12: Çalışma Alanı Doku Analizi ve Arazi Kullanımı Değerlendirmesi

SONUÇ

Çalışma alanındaki imar planları incelendiğinde bölgenin düzensiz bir şekilde kentleşmekte olduğu göze çarpmaktadır (Harita 12). Yeşil alanlarında nüfusa bağlı olarak kişi başına düşen miktar ile tanımlanması, açık yeşil alanlar ve rekreasyonel alanların kent içerisinde yeterli düzeyde yer aldığı anlamına gelmemektedir.

Planlardaki yeşil alanlar yalnızca sınır alanları yeşil renk ile ifade edilen mekanlar olarak anlamlandırılmamaktadır. Gerek yararlılığı ve fonksiyonel özellikleri, gerekse içerisinde bulundurdurduğu yeşile bağlı doğal etmenlerle kent yaşantısının önemli bir parçası olarak görülmesine ve yeni yeşil odaklı alanlar oluşturulmasıyla gerçek anlamını bulabileceğine inanılmaktadır. İmar planlarında refüj alanların da park biçimde adlandırıldığı dikkat çekmiştir. Alansal olarak standartların sağlanması durumunda çalışma alanı oransal olarak yeşil oranının yüksek olduğu bir durumdadır (Tablo 7). Burada düşünülmesi gereken, parkların gerçek işlevi ve kentsel özlüklerince toplumlara nitelikli verim sağlayabilmesi olmalıdır.

Tablo 7: İlçelere Göre Yeşil Alanları Büyüklük ve Kişi Başına Düşen Rekreasyon Alan

İlçe Adı	İlçe Alanları (m ²)	Nüfus	Yeşil Alan(m ²)	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan Oranı (m ²)	Eksik Oran (%)
Adapazarı	327,376,500.97	271.515	15,333,623.76	56,474	-
Arifiye	62,810,431.01	44.315	8,191,970.12	184,857	-
Erenler	127,805,265.95	87.197	4,892,809.96	56,112	-
Serdivan	128,671,029.48	139.595	8,700,870.40	62,329	-

Rekreasyonel mekanlar büyüklükleri ve kişi başına düşen rekreasyonel alanları (m2) açısından değerlendirildiğinde yeterli seviyede bulunmamıştır. Kişi başına düşen yeşil alan oranları ilk izlenimlerde yüksek gibi gözükebilmektedir. Ancak Adapazarı'nın hızla artan nüfusuna ileride hitap edemeyeceği gözardı edilmemelidir.

Adapazarı'nın rekreasyonel mekanları oluşturulurken belirli endekslere ve parametrelere karşın oluşturulmamış olup özellikle Amerikan ve Avrupa şehirleri ile ölçüştürüldüğünde çalışma bölgesinin barındırdığı toplumun ihtiyaçlarını karşılaması gün geçtikçe ve nüfusu hızla artıp plansız kentleşmenin yoğunlaşmasıyla iyi değerlerde olduğu ya da olacağından bahsedilememektedir (Tablo 2). Örneğin Adapazarı toplumu genelde mesire alanları ve yürüyüş yolları gibi doğa ile içiçe gerçekleştirebileceği faaliyetlerde kısıtlı kalmaktadır. Bu durum ise rekreasyon anlayışının bu bölgede geliştirip ilerlemesi için engel teşkil etmektedir.

Tablo 7'den de anlaşılacağı gibi Adapazarı'nın rekreasyon ve yeşil alan dağılımı ilçeler arasında büyük çeşitlilikler gösterdiği gözlenmektedir. Çoğunlukla nüfusun yoğunlaştığı eski yerleşim alanlarında yeşil alan miktarı azalmakta fakat rekreasyonel fırsatlar ve bunların miktarları fazlaca bulunmaktadır. Adapazarı, Serdivan, Arifiye, Erenler gibi merkez ilçerinin merkezi mahallerlerinde rekreasyonel bölgelerin oranı bol olduğu söylenebilmektedir. Aynı zamanda rekreasyonel oluşturulmuş bölgelerin dağılımı açısından bakıldığında ise çalışma alanlarının bu konuda sorunsuz olduğu söylenebilir ancak sorunun olmayacağı anlamını barındırmamaktadır. Çünkü bu alanlarda ulaşım imkanları oldukça iyi sayılabilir bir durumda olduğundan şehrin sürekli göç merkezi olmasına sebebiyet vermekte olduğundan doğal nüfus artışına istinaden göç odaklı nüfus artışı da bölgede yoğun yaşanmaktadır (Harita 3).

Çalışma alanı imar planlarında mücavir sınırları bulunmayan alanlara ise nüfus yoğunluğu az, yerleşim alanları dar olup bu duruma paralel olarak bu alanlarda rekreasyonel mekan alanı da azdır (Harita 12). Ancak doğal rekreasyon alanları, değerlendirilebilecek alan bakımından zengin konumdadır. Bu durum yerleşim için plan ve programlanması rahat bölgeler olabileceği söylenebilmektedir. Rekreasyonel alanlar bu çalışma alanı etrafında oluşturulmuş olmasından ötürü, bu alanda yaşayan topluluklar rekreatif aktivitelere bu alan dışında yaşayan nüfusa oranla daha rahat ulaşabildiği diğer sınırlarda kalanlar için bu durumun güçleştiği söylenebilmektedir.

Çalışma alanında olan kentleri Sakaraya İlinin eski yerleşim birimleri olmasına rağmen bu bölgede rekreasyonel mekanların bu kadar önemsenmemiş olması şu an yeni imara açılan alanların bu anlamda düşünülüp değerlendirilmiyor oluşu idarecilerin yeşil kent kavramına yakın ve yatkın olmadığı ve çevre/yeşil kavramını önemsemedikleri durumunu düşündürmektedir.

Yeşil alan mevzuusunda mühim hususlardan bir diğeri ise, yeşil alanların kentlerdeki konumları ve varoluşları olmamakla birlikte, kentsel arazi kullanımına ve kent şemasına uyan programlı biçimde planlanması gerekmektedir. Yerleşim merkezleri kuruluş aşamasında rekreasyonel mekanların, yerel yönetimlerin planlarında gereken oranda yer almaması sebebiyle, temelde yöneticilerin rekreasyon, rekreatif, rekreasyonel kavramlarıyla tanışmaları, bu kavramlarla ilgili bakış açılarını değiştirmeleri ve geliştirmeleri toplum yararı için mühim konulardan biri olmuştur.

Betonlaşmanın sürekli arttığı bu bölgelerde, rekreasyonel mekanlar için fırsat niteliğinde olan pekçok rekreasyon mekanlarına dönüştürlebilecek alanlar bulunmaktadır. Parkların fonksiyonel açıdan eksikliği ve bireylere çeşitli rekreasyonel faaliyetlerde bulunma fırsatları sunulmaması bu merkezlerdeki rekreasyon mekanlarının sürekli bir şekilde bakım ve onarımlarının gözetlenmemesi insanları rekreasyon faaliyetlerinden parklardan ve yeşil alanlardan uzaklaştırmaktadır. Yani belediyeler mutlaka çocuk oyun alanlarını kontrol etmeli ve eksiklikleri gidermelidir. Örneğin; genellikle belediyeler çocuk oyun alanlarını inşa etmekte olsa da çocuk oyun alanlarının problemi bakımsız ve eskimiş halde olmalarıdır. Ek bir öneri ise Çalışma alanı dışındaki ilçelerde yeni kurulumu sağlanacak planlaması yapılan mekanlarda rekreasyon alanları kolaylıkla dizayn edilebilir durumda olduğu düşünülmektedir.

Çalışma alanında yapılan değerlendirme ne gözlemlenmede tenis kortuna rastlanmamıştır. Bu durum bu alandaki rekreatif çeşitlilik açısından büyük eksikliklerden biri durumundadır. Çünkü tenis kortlarına gelişimini tamamlamak üzere olan kentlerdeki açık rekreasyonel mekanlarda bolca rastlamak mümkün bir durumdur. Ayrıca bölgede kaydeğer bir alan olarak bir golf sahası da bulunmamaktadır. Çocuk parklarından çocuklara hitap eden alanlar haricinde bölgede buradaki halkın rekreatif bir etkinlik olarak katılım gerçekleştirebileceği bir saha olamayışı bu alandaki bu eksiklik çalışmada dikkati çeken bir husus olmuştur.

Açık rekreasyon alanlarının tamamında yok denecek kadar az yürüyüş yolu ve bisiklet yolu bulunmaktadır. Açık rekreasyonel mekanlarda sadece 3 adet yüzme havuzu bulunmaktadır. Bu nedenle Adapazarı'nda yüzme faaliyetlerinde bulunmak isteyen bölge halkı onlara yakın mevkiide bulunan Sapanca Gölü'nde bu faaliyetlerini gerçekleştirmekte ya da ilçe değiştirerek Karadeniz sahil kıyısında bulunan Karasu ilçesinde bulunan sahil şeridini kullanmaktadır. Bölgede imara açılabilcek kullanımayan

alanların bu alanda değerdendirilmesi bölgedeki halkın aktivite olarak yüzme olgusunu benimsemesinin sağlanması için, aynı zamanda bölge halkına belli hareket imkanlarının sağlanması ve bu alanların çoğaltılması gerekmektedir.

Çalışma alanı kapsamında bulunmayan hatta Sakarya İli sınırları içinde yapılan araştırma ve gözlemlere göre bölgede hayvanat bahçesi bulunmayışı çalışma esnasında dikkat çeken diğer bir husustur. Adapazarı'ndaki toplumların eğitim ya da rekreatif etkinliklerinde, yakın olduğu için Kocaeli, Darıca Hayvanat Bahçesini ziyaret etmek zorunda kaldığı dikkat çekilmesi gereken bir konu olmaktadır. Hayvanların doğal yaşam alanlarına hitap eden birçok orman ve yeşil alanları bulunan Sakarya İli için Hayvanat bahçesinden ziyade Doğal Yaşam Alanı oluşturulabilir ve mevkii olarak ise Arifiye İl Ormanı bu anlamda değerdendirilebilir.

Bu bağlamda alanın rekreasyonel faaliyet kısıtlanması bölgedeki halkın bu aktiviteler ve alan değerdendirmesinde aktif olamayışının sebeplerinden biri ise Adapazarı içerisinde birtakım rekreasyonel mekanların tehlikeli ve adli olayların yaşandığı alanlar olarak halk tarafından benimsenmiş olması ve pekçok insan bu alanlardan uzak durması olarak görülmekte olup bu algının kırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu durumda güvenlik hizmetlerinin yetersizliği konusu Adapazarı'ndaki rekreasyon alanlarının büyük problemlerinden biri haline gelmiştir. Bütün rekreasyonel mekana güvenlik görevlisi görevlendirilmesi mümkün olmasa da, lakin büyük çaplı parkların ve mesire alanlarının güvenliği sağlanmalıdır. Bu yüzden bu alanlarda güvenlik adına çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Alandaki büyük çaplı parkların sahip oldukları özellikleri, büyüklükleri, kaliteleri donanımları ve hizmet alanları kentsel yaşam kalitesi içerisindeki insan üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu yüzden yeşil alan programlamalarında çay bahçesi, çocuk oyun alanı ve gösteri alanları gibi farklı işlevlere hizmet verecek uygun büyüklükte çok fonksiyonel açık mekanların düzenlenmesi rekreasyon alanlarının işlevselliği açısından kent içinde alan kazanılmasını sağlayacaktır.

Bu durumda da yerel yönetimlerin bu durumların farkına vararak bu alanlar üzerine önemli planlamalar ve programlar oluşturmaları gerekmektedir. Öncelikle idari alanlarda karar verme organları ve yerel yöneticiler rekreasyon kavramını anlamalı, anlamlandırmalı ve bakış açısını değiştirmelidir. Ayrıca yerleşim planları oluşturulduğu

taktirde rekreasyonel mekanların da bu programlar ve planlamalarda yerini alması gerekmektedir. Toplumun rekreatif istek ve arzularının önemi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, “Adapazarı’nda Deprem ve Sonrası”, İstanbul, 2000, s: 3.
- Afyon Y. A. ve Tunç A., (1997), “Beden Eğitimi ve Spor Bilimciler İçin Beden Eğitimi ve Spor Tarihi”, s:5-6.
- Ağaoğlu Y. S., Taşmektepligil M. Y. ve Bayrak M., (2005), “Dünyada ve Türkiye’de Serbest Zaman Kavramının Tarihsel Gelişimi”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:11, s:7-9.
- Ağlönü A., (2007), “Yerel yönetimlerde rekreasyon hizmetleri ve model belirleme (Fethiye örneği)” Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri, Doktora Tezi
- Aksoy Y., (2004), “Üsküdar İlçesi Açık Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi”, Ekoloji 13, 52, s:38-44.
- Aktaş, A., (2009), “Sakarya Güde/Rehber”, Değişim Yayınları, İstanbul
- Akten, M. ve Akten, S.,(2011), “Rekreasyon Potansiyellerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Model Yaklaşımı: Gülez Yöntemi“, I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerlendirme Sempozyumu, Sarıgöl
- Anderson, N., (1998), “Work and Leisure”, Florence, KY: Routledge
- Anonymous (2006), “Heat Island Effect: Measuring Heat Islands”, US Environmental
- Appleyard, D., (1981), “Livable Streets’ Urban studies : planning”, University of California Press, California
- Arcadis,(2016), “The Sustainable Cities Index”, 2016.
- Atik, M., Sayan, S., ve Karagüzel, O., (2009), “Impact of Recreational Trampling on the Natural Vegetation in Termessos National Park“, Antalya-Turkey, Tarım Bilimleri Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 3, s: 249-258.
- Ayataç, H., (2014), “Yaşanabilir Şehirlerin Planlanması İçin Temel Belirleyiciler”, İ.T.Ü
- Bakan, K., Konuk, G., (1985), “Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi”,

Belirleyen Etmenler” , T. M.M.O.B. Peyzaj Mimarlığı Dergisi Sayı:6, İstanbul.

Broadhurst R., (2001), “Managing Environments For Leisure and Recreation”, New York, Routle

Bucher C. A., (1972), “Foundations of Physcial Education the C. U.”, Mosby Company, Saint Louis.

Ciravoğlu, A., (2006), “Sürdürülebilirlik Düşüncesi-Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir Bakış:Yerin Çevre Bilincine Etkisi”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul

Commission of the European Communities, (1998), “Sustainable Urban Development in the European Union: A Framework for Action” Brüksel.

Doğar Y., (1997), “Türkiye’de Spor Yönetimi”, Öz Akdeniz Ofset, s.69.

DPT., (1997), “Ulusal Çevre Eylem Planı: Eğitim ve Katılım, Devlet Planlama Teşkilatı”, Ankara.

Edginton, C. R., Hudson, S. D., & Ford, P. F. (1999), “Leadership İn Recreation And Leisure Services Organizations”, Urbana, IL: Sagamore.

Eren, E., (1991), “Yönetim ve Organizasyon”, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, s:380

Erendil M., (1990), “Dunden Bugune Sakarya İli”, 1. baskı,İstanbul: Unal Ofset A.S., s. 1.

Gökmen H., Açıkalın A., Koyuncu N. ve Saydar N., (1985), “Yükseköğretim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri, Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri”, MEGSB Yayını, Ankara.

Graefe A., Parker S., (1987), “Recreation and Leisure, An Introductory Handbook”, 6. Venture Publishing Inc. 1640, Oxford Circle Satate College, Pa 1680, s.25-32.

Gül, T., Karaçar E., Kement, Ü., Paslı, M. M., Yayla. Ö., Erol, E. Ve Göker, G. (2014)., “Rekreasyona Giriş”, Ed. Yaylı, A., Ankara, Detay Yayıncılık

- Hall C. M., Page S. J., (2006), "The Geography of Tourism and Recreation", New York: Routledge.
- Hazar, A., (2014), "Rekreasyon ve Animasyon", 4. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Howley, P., Redmond D.,(2009), " An Examination Of Residential Preferences For Sustainable Housing: Exploring Future Mobility Among Dublin Central City Residents", Cities,26
- Jackson, S., Paradubraj, P., (2004), "Introduction Environmental Conflict in the Asia-Pacific", Journal of Asia Pacific Viewpoint, Cilt: 45, Sayı: 1, s: 1-11.
- Jenny H. J., (1956), "Introduction to Recreation Education", Saunders Company Phililadelphia.
- Kahraman, N., Türkay, O., (2006), "Turizm Ve Çevre" Detay Yayıncılık, Ankara
- Kara, F., (2007). An Investigation of Recreational Behaviors and Development of A Sustainable Recreational Plan in Istanbul. Unpublished Master of Arts in Geography thesis, Fatih University, Istanbul, Türkiye.
- Karahan, F., ve Orhan, T., (2009), "Çoruh Havzası Uzundere Vadisi'nin Kırsal Rekreasyon Planlaması Yönünden Suya Dayalı Olanakları", Kırsal Çevre Yıllığı, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, s: 55-82, Ankara.
- Karaküçük S. ve Gürbüz, B. (2007), "Rekreasyon ve Kent(li)leşme", Gazi Kitabevi, Ankara, s. 195.
- Karaküçük S., (1995), "Rekreasyon Boş zamanları Değerlendirme Kavram", Kapsam ve Bir Araştırma, Seren Matbaacılık, Ankara
- Karaküçük S., (1997), "Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme) Kavram, Kapsam ve Bir Araştırma, 2", Baskı, Ankara: Seren Ofset
- Karaküçük S., (1999), "Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme", Üçüncü Baskı, Gazi Kitabevi, s:6-101.
- Karaküçük, S., (2008), "Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme)", Beşinci Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Karaman, T. Z., (1996), “Sosyo-Ekonomik Çevre ve Çevresel Etki Değerlendirmesi”, Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı Yayını, Sayı: 410, s: 59.
- Karataş A., Kılıç S.,(2017) “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Yeşil Alanlar”, SİYASAL: Journal of Political Sciences, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, Sayı: 26(2): 53–78,
- Karpuzcu, M., (2006), “Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü”, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Keleş, R., Hamamcı C., (2002), “Çevrebilim”, 4. Baskı. İmge Yayınevi, Ankara.
- Keleş, R., Hamamcı, C., (2005), “Çevre Politikası”, Beşinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A., (2009), “Çevre Politikası”, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kement Ü., (2014), “Rekreasyonun Diğer Alanlar İle İlişkisi”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kesim, Ü., (2006), “Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Program Ve Hizmetleri”, Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı, Eskişehir
- Kılbaş, Ş., (2010), “Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme”, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kınacı, B., Pehlivan, N.A., Ve Seyhan, G., (2011), “Turizm Ve Çevre(Çevre Koruma)”, Pegem Yayıncılık, Ankara,
- Kirdar U., (1966), “Structure Of United Nations Economic-Aid To Underdeveloped Countries”.
- Koçyiğit M. ve Yıldız M., (2014), “Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneği”, International Journal of Science Culture and Sport, August, s:211- 223.
- Kongar E., (1986), “Kültür ve İletişim”, Birinci Baskı, Ekim, Say Yayınları, s.23.
- Kraus G. R., (1998), Recreation and Leisure in Modern Society, Canada: Jones and Bartlett Publishers.
- Maslow A. H., (1943), “A Theory of Human Motivation”, Psychological Review 50, s:370-396.

- Metin Tuncel., (2005), “Adapazarı Yöresinin Coğrafyası”, Sakarya İli Tarihi Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul: Kaya Matbaacılık, s. 8.
- Müftügil S., (1993), “Dinlence ve Turizm İlişkisi”, (Derleyen Yarcan Ş., Seyahat Yönetimi), Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul, s:64
- Nahavandi A., (1997), “Tlic Art & Science of Leadership” Leadership Quaterly, s: 8,2.
- Olalı, H., (1981), “Turizm”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Özcan K., (2006), “Sürdürülebilir Kentsel Gelişmede Açık-Yeşil Alanların Rolü; Kırıkkale, Türkiye Örneği". Ekoloji 60, s:37-45.
- Özcan, K., (2000) “Kırıkkale Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık-Yeşil Alan Verilerinin Degerlendirilmesi Üzerine Bir Arastırma”. Ankara Üniv. Fen Bil. Enst.
- Özkır, A., (2007), “Kent Parkları Yönetim Modelinin Geliştirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 11-24
- Öztürk M., Kaya R., Çavuşoğlu B., Avcı S. ve Demirci M., (2006), “İstanbul Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Unvanlarına ve Meslek Gruplarına Göre Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi”, Muğla Üniversitesi, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, s: 448-449.
- Polat, A.T., (2001), “Kent Parkı Kavramı Ve Konya İçin Örnek Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 68.
- Protection Agency, NW, Washington.
- Salihoğlu T., (2012), “Yaşanabilirlik Ölçütleri, Kentsel Planlama-Ansiklopedik Sözlük”, Ninova yayınları.
- Sevil T., (2012), “Boş Zaman ve Yönetimi: Boş Zaman ve Rekreasyon Kavram ve Özellikler”, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, Mayıs, s:6-14
- Sivrikaya Ö, Doğu G. (2011). “Düzce Belediyesi’nin Spor Hizmetleri İçin Örnek Bir Yönetim Modeli”, Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi, 2 (3), s. 52-74.
- Sofuoğlu, E., (2005), “Adapazarında Belediyecilik Faaliyetleri” Sakarya İli Tarihi Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul: Kaya Matbaacılık, s: 1009

- Şahin C. K., Akten S. ve Erol U. E., (2009), “Eğirdir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma”, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 10 (1), s:62-71.
- Şahin, S., Barış, M.E., (1998), “Kentsel Doku İçersinde Açık ve Yeşil Alan Standardını
- Şimşek D. S., ve Korkut A. B., (2009), „Kıyı Şeridi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem: Tekirdağ Merkez İlçe Örneği“, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 6, s: 316-327.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı Yaşanabilir Kentler Ve Kentsel Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu, 2012 (mutlukent.files.wordpress.com)
- T.C. Sakarya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Sakarya İli 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 3. Etap Plan Açıklama Raporu, Sakarya, 2006, s.22.
- Tezcan, M., (1994), “Boş Zamanları Değerlendirme Sosyolojisi”, Atilla Kitabevi, Ankara
- Torkildsen G. (2012), “Leisure And Recreation Management”, 4. bs, Routledge.
- Torkildsen G., (1999), “Leisure and Recration Management”, London, E and FN Spon., s:49-52.
- Tosun. E., (2007), “Tekirdag İli Çorlu İlçesi Açık Ve Yeşil Alanların Saptanması Üzerine Bir Arastırma.”, Trakya Üniv. Fen Bil., Enst. Peyzaj Mimarlığı A.B.D, Yük. Lis. Tezi.
- Tütüncü Ö. ve Kuşluvan Z., (1997)” Çevre Sorunlarının Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan Gereksinimi Arttırıcı Etkisi”, Anatolia Turizm araştırmaları Dergisi, 8 (1-2), s: 9-11.
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş., ve Yılmaz, M., (2005) , “Çevre Bilimi”, İkinci Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Yıldızcı, A.C., (1976), “Rekreasyon Ve Etkileri”, İTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, İstanbul
- Zülal A., (2002), “Sağlık İçin Hareket Edin”, Bilim ve Teknik Dergisi, Ağustos, , s:72.

İnternet Kaynakları

<http://narc.org/wp-content/uploads/Livability-Report-FINAL.pdf>, Erişim: 11.03.2019

<http://sakaryahakkindahersey.blogspot.com/2016/05/sakaryapark-erenler.html>, Erişim: 12. 04. 2019

<http://sakaryailormani.com/> , <http://gezilecekyerler.com/il-ormani-mesire-alani/>, Erişim: 07. 03. 2019

<http://spor264.com/Haber/yeni-sakarya-stadyumu-en-iyi-10-stadyum-arasinda-1727>, Erişim: 13. 02. 2019

<http://www.arifiye.bel.tr/ab2/projeler/tamamlanan-projeler/114-golbasi>, Erişim: 19. 04. 2019

<http://www.belpas.com.tr/isletmeler-ormanpark-6.html>, Erişim: 19. 04. 2019

<http://www.hayberk.com.tr/tr/r/tesisimizden-goruntuler/hayberk-country-club1>, Erişim: 19. 04. 2019

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/livability>, Erişim: 04.04.2019

<http://www.nehirland.com/icerik/hakkimizda>, Erişim: 13. 04. 2019

<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-159663/poyrazlar-gol-turu-17-nisan-2016-bisiklet-turu.html>, Erişim: 12. 04. 2019

<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-180194/mollakoy-goletleri-aksam-turu-11-mayis-2017.html>, Erişim: 12. 04. 2019

<http://www.sakaryakulturturizm.gov.tr/TR-183701/yukariderekoy-goleti-ve-keyifli-bahce-turumuz-27-hazira-.html>, Erişim: 13. 04. 2019

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sakarya/TurizmAktiviteleri/serdivan-yamac-parasutu>, Erişim: 29. 03. 2019

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sakarya/TurizmAktiviteleri/serdivan-yamac-parasutu>, Erişim: 19. 04. 2019

<https://www.sakarya.bel.tr/> Erişim: 19. 04. 2019

<https://www.sakarya.bel.tr/1/Haber/kent-park-artik-daha-yesil/8160>, Erişim: 29. 03. 2019

<https://www.sakaryarehberim.com/galeri/resim/kent-meydani-senlikler/1605>, Erişim: 19. 04. 2019

<https://www.sakaryarehberim.com/galeri/resim/kent-meydani-senlikler/1605>, Erişim: 19. 04. 2019

<https://www.sakaryarehberim.com/haber-cocuklarin-yeni-alani-oyun-sokagi-tamamlandi-220025.html>, Erişim: 19. 04. 2019

Türk Dil Kurumu, <http://tdk.gov.tr/>, Erişim: 18.11.2018

Türkiye İstatistik Kurumu, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim: 21.02.2019

WHO, <https://www.who.int/>, Erişim: 09.10.2018

www.rekreasyon.org, Erişim: 25.02.2019

www.rekreasyonist.com, Erişim: 25.02.2019

www.sakaryarehberim.com, <http://gezilecekyerler.com/serdivan-golpark/>, Erişim: 19. 04. 2019

ÖZGEÇMİŞ

Gözde YANIK, 01.01.1994'de KADIKÖY (İstanbul)'de doğdu. İlk orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2012 yılında Gülizar Zeki Obdan Lisesi'nden mezun oldu. 2012-2016 yılları arasında Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü'nde yükseköğrenimini tamamladı. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Eğitimi'ne başlamıştır. 2017 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen Mekansal Aders Kayıt Sistemi projesinde Veri Üretimi ve Entegrasyonu personeli olarak çalıştı. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Sakarya/Serdivan Kale Okulları'nda Coğrafya Öğretmenliği yaptı.

